

Barcode - 2030020024797

Title - punarvivaahamu

Subject - GENERALITIES

Author - kaameishvararaavu shriipaada

Language - Telugu

Pages - 140

Publication Year - 1928

Creator - Fast DLI Downloader

<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>

Barcode EAN.UCC-13

2 030020 024797

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204422

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 82 K 15 P

Name of Book ప్రసాద గ్రాహణము.

Name of Author S. వెంకటేశ్వరం.

పు న ర్వి వా హ ము

(పంజాబీ భాషనుండి)

గ్రంథకర్త

శ్రీపాద కామేశ్వరరావు

ప్రకాశకుడు.

చెఱుకువాడ వేంకటరామయ్య

అభినవాంధ్ర గ్రంథమాలాకార్యాలయము

రాజమండ్రి

1928.

సర్వస్వామ్య }
సంకలితము }

వెల { మేలు 1-4-0
సాదా 1-0-0

PRINTED BY
A. LAKSHMANASWAMY NAIDU
AT
THE SARASWATHI POWER PRESS,
RAJAHMUNDRY

వీ ర్తి క

ఆంధ్రవాఙ్మయమున పౌరాణిక చారిత్రక నాటకములు విపులముగా ఉన్నవి కాని సాంఘికనాటకములు తక్కువ. ఆధునిక ఆంధ్రసాంఘికసమన్వయచర్చ అంతగా లేదు. మన సదాచారదుర్గాచారముల నిరూపించి యోగ్య సంస్కరణావశ్యకత చూపే నాటకము లెన్నో వ్రాయవలసి ఉన్నది. ఈవిషయమున మేము “భారతరమణి”, “చిత్తవృత్తి” అనే రెండు నాటకములు లోగడ ప్రచురించి ఆంధ్రసోదరుల కర్పించినాము, ఈనాటకములు అట్టిదే.

పంజాబుదేశభాషకు “పంజాబీ” అని “గురుముఖి” అని పేరు. మనదేశభాషలవలెనే అదికూడా పోషణలేక చిక్కనడని ఎరిగి ఆదేశీయులలో కొందరు విద్వాంసులు ఆభాషనే గ్రంథములు ప్రచురించడలచినందున ఇప్పుడాభాష కొంచె మభివృద్ధి చెందుతూంది. శ్రీమాన్ ఈశ్వరచంద్రనంద మహాశయు డే భాషను “సుభద్ర” అనే నాటకము రచించగా దానిని చూచి ఆదేశీయులపరిమితానందమొందిరని వినిమా మిత్రులు శ్రీమాన్ బలరామభనోత్ గారిచే ఆనాటకమును ఆంగ్లభాషలోకి తర్జుమాచేయించి చూసేసరికి అందాదేశాచారము లత్యధికముగా చిత్రంపబడినందున మన కానంద గాయకము కాదని యెంచి మన ఆచారములకు తగినట్లు కొంత మార్చినాము. ఇందుచే ఈగ్రంథము కేవలానువాదము కాక అనుకరణమంటే సమంజసముగా ఉంటుంది.

రాజమండ్రి డిసెంబరు 1928	}	ప్రకాశకుడు
----------------------------	---	------------

ముఖ్యపాత్రములు

పురుషులు

వీరేశ్వరశాస్త్రి ... .. ఒక గృహస్థు.
ప్రేమానందుడు ... వీరేశ్వరశాస్త్రి కుమారుడు.
ముకుందశాస్త్రి ... ,, వియ్యంకుడు.
సుందరము ... ప్రేమానందుని మిత్రుడు.

స్త్రీలు

ప్రేమాంబ ... వీరేశ్వరశాస్త్రి భార్య.
కావేరమ్మ ... ముకుందశాస్త్రి భార్య.
భద్ర ... వీరేశ్వరశాస్త్రి కూతురు.

మొదటి అంకము

మొదటి రంగము—భద్ర అత్తవారిల్లు.

(భద్ర, ప్రభావతి, కర్మదేవి, ప్రసన్నకుమారి...)

ప్రభా—కర్మా, పోదాము నావే. ఫలాహారానికి వేళయింది, తగునాత నిరిగి దారము తీయవచ్చును.

కర్మ—ఎక్కడే, పొద్దు తిరుగనిదే? నీ కడుపులో అసిరన్ను దూరిందా? నీ ఆకలి తీరేటట్టు లేదు. ఇందాకా కడుపునిండా మెక్కలేకపోతే?

ప్రభా—నా ఏకు లయిపోయినవి. నా కేమి పనుంది? రాత్నము చూస్తూ కూర్చోనా? లేక నీ మొగమువైపు చూస్తూండనా?

ప్రస—పని లేకపోతే పంటి కెక్కించు నా దారము. చేయవలెనంటే పని ఉండదే?

కర్మ—బాగా చెప్పినావు. ప్రభావతి, తొంక గెందుకే?

మా యేకులూ అయిపోవచ్చినవి, అందరమూ కలిసే పోవచ్చును. కొంచెము నీ గుర్రము కట్టు.

ప్రభా—మీ కెందు కర్రా రోసము? పని చేయకపోతే ప్రసన్నకి కోపము వస్తుంది, దాని పని తప్పకుండా చేస్తాను.

కర్మ—ఒక్క కదురు బుడత కెక్కించడాని కెంత సేపో కాదు. పాట పాడుతూ పనిచేస్తే పావుగంట చాలును. భద్రా, ఏదీ, నీవు మొదలు పెట్టు, మేము నీవెంటనే పాడుతాము; పని కాగానే అందరమూ పోదాము.

భద్ర—కావలిస్తే మీరు పాడుకోండి. నాకు పాడవలెనని లేదు.

కర్మ—నీచేత పాడించితిరుతాము. నీకు పాడక తప్పదు.

ప్రభా—పాట పాడితే నేనుంటాను, లేకుంటే ఇప్పుడే వెళ్ళుతాను. పాడుతావా? పాడవా?

ప్రస—భద్రా, వాళ్లంత ముచ్చటపడుతూంటే ఒక్క పాట పాడే, ఏమి భాగ్యము? నీవు మొదలు పెట్టు, తరువాత వాళ్ళూ పాడుతారు.

కర్మ—ఏమి మురిపిం తే! ఒక్కపాట పాడరాదా?

భద్ర—నన్ను చంపకర్రా! ఇదిగో పాడుతున్నాను.

కన్నడశాశరాగము.

ఓరచూపు జూచేది న్యాయమా - ఓ రఘూత్తమా

నీవంటివానికి ||ఓ||

నీరజాక్ష, మును నీ దాసులకు నీ కేమి వావులు తెల్పవే||

ప్రభా—ఆహాహా! ఏమి కృతీ! నీ అవస్థకి సరిపోయింది.

కర్మ—ఎప్పుడూ కరుణారసమే కాని ఇంకొ రసము దీనికి కాపట్టదు. ఏనీ చరణము పాడవే భద్రా.

భద్ర—

మాన మింతయైన, నీకు దోచలేక పోయినదేమి?

పుణ్యమూర్తి యో

దీసరక్ష కాశ్రితమాసవసంత్రాణ గానలోల, త్యాగ

రాజనుత || ఓగ ||

ప్రభా—నీ కష్టము గట్టెక్కుతుంది లే—

కర్మ—ఈ చెర వీడనీ ముందు; దీని అన్న వచ్చి పుట్టింటికి తీసుకొనిపోతే కొంత మెరుగు దీని బ్రతుకు.

ప్రస—నేను భద్రను వెళ్లనివ్వను.

భద్ర—నాకొంప ముంచకు, నన్ను పోనీ నీ ధర్మ మా యెను.

ప్రస—ఏదీ, ఇంకొక్కమారు పాడు, ఆ చరణము.

భద్ర—చాలాల్పలు. మరి పాడలేను.

ప్రభా—ఎంత బాగుందే! కొత్తపాట- ఏమి సాహిత్యము, ముద్దుగారుతున్నది. నా కిది చెప్పవూ?

ప్రస—నే నొకటి పాడనా?

భద్ర—ఏది. కానీ- వింటాను.

ప్రస— శ్యామరాగము.

శాంతములేక సౌఖ్యములేదు - సారసనళనయనా||

దాంతునికైన వే - దాంతునికైన || శాంత||

ప్రభా — సరిపోయింది. కరుణారసానికి విగుగుడు శాంత రసమే. అదీ కాకుండా, మంచి హితోపదేశముంది ఇందులో. అదిగో పొద్దువాలింది పోదాము రండి. (పోవుదురు)

ప్రసన్న — భద్రా, మీ అన్న వస్తాడన్నావు. ఆ పషయమున కృషి చేస్తూన్నావా? లేక ఊర కున్నావా?

భద్ర — నే నేమి చేయగలను? ఇక్కడుండడము నాకు సుఖముగా ఉండనుకొంటున్నావా? నాగతి సరముమీది వుండులాగుంది. నాకన్న కుక్క మేలు, కోపము వచ్చినప్పుడు కర్రతో రెండు కొట్టినా తరువాతైనా బుజ్జిగిస్తారు. నా కహా రాత్రము సరకయూతనే! నారాత అటువంటుది, ఒకరి ననడమెందుకు? ఓపిక పట్టగల్గినంతకాల మూరకుంటాను, భరించలేనప్పుడు బావురని ఏడుస్తాను. అన్ని కష్టములూ పాపమని బ్రహ్మ నానొసటనే వ్రాసినాడు. ప్రారబ్ధ మనుభవించి తీరవలెను. కట్టుకొన్న ఎరుషుడు గతించెను. అత్తమామలకు నాపై ప్రేమ ఆయన ననుసరించినది కాని ప్రత్యేకము నాయందు వారి కెందు కుంటుంది? పెనిమిటితోనే నా ముద్దు ముచ్చటలు తగులబడ్డవి. ఇక బ్రతికినన్నాళ్ళూ దినములు లెక్క పెట్టుకోవడము తప్ప వేరుపని నా కుండదు. మనుష్య జన్మ మెత్తినాను కనుక నాబుద్ధి నైజముగా ముద్దుముచ్చటల వెంట పరుగెత్తుతూంటుంది. వుట్టంట నుంటే అవికొంతవరకూ అనుభవించవచ్చును. అత్తింటివాసము అమరిననాడే అన్ని విలాసములకు నీళ్ళధార! నావ్రాత అట్టిది. యావజ్జీవము దుఃఖ

సాగరములో మునిగి తేలుతూండవలెను. నావైపు చూచేవారుండరు, సర్వజ్ఞుడూ కయూసముద్రుడూ అయిన షరమేశ్వరుడే నన్ను మరిచినాడు, ఇక కించిజ్ఞుల మాట చెప్పనేల? నాపాట్లు షరమశత్రువుకై నా నద్దు. ఏటింటి కాళ్ళని చూచి పట్టెను ప్రాణమూ బిగిపట్టినాను, కాని లేకుంటే ఈపాటి నుయ్యో గొయ్యో చూసుకొనియుండును. అంతలో కాని ఈదుఃఖాన్ని చల్లారదు. ఇక బ్రతుకలేదు.

ప్రస—భద్రా, ఎరుగుదును, అంతా నాకు తెలుసును. నీవు శాంతమూర్తివి, వివేకవతివి. నీకున్న ఓర్పు ఇంతా అంతానా? ఎంతబాధ ఓర్చియున్నావు! నాబోటి దైతే ఓపిక పట్టలేక నీవన్నంతా ఇదివరకే చేసియుండును.

భద్ర—ప్రసన్నా! తొందర పడితే ఏమి లాభము? మొదట భగవంతుడే నన్ను సగము చంపినాడు, లేకుంటే ముడిపడ్డ మూడునాళ్ళకే ముత్తైదువతన మూడనా? తరువాత... ఇటువంటివాళ్ళలో వేగనా?... దయాదాక్షిణ్యమూ మందుకై నా కాసరావుకదా? రాత్రింపగళ్ళు కాల్చుకొని తినడమే కదా,—ఒకమాట కాదు, ఒకతిట్టుకాదు, ఒకశిక్ష కాదు, ఒకపాటుకాదు... నా ఒళ్ళంతా పచ్చిపూడ్డైనది. మనస్సు మాడే మాటలు - వినరాదు, చెప్పరాదు... నేను మృత్యు దేవత నట, నాది మాడు మొగ మట, నావి చమురు కాళ్ళట— నేను దౌర్భాగ్యరాశి నట - మగని మింగిన మహామారి నట— నేనింట కాలుపెట్టిననాడే జెష్టాదేవి నారింట అవతరించిన

దిట—నా నుంచి వాళ్ళ ఐశ్వర్య మంతరించినదట!... ఇంకేవో
 ఎన్నడూ ఎగుగని సామెతలు- పొడుపుమాటలు- శాస్త్రాలు...
 ఏమని చెప్పుదును?... నేనే మెరుగుదును? నావల్ల నేరమేమి?
 అర్ధరాత్రి దాకా యింటిచాకిరి చేస్తూనే ఉంటాను, ఒక్కసారి
 పక్కవాళ్ళే సరికి కోడికూస్తుంది. అంతలో లేచి మా అత్తగారు
 కూర్చున్న దగ్గరనుండి లేవకుండా అన్ని పనులూ చేస్తాను.
 అయినా మాటలు మాత్రము తప్పవు. అవన్నీ తలుచుకుంటే
 ఈ పాదుపాణము పోదామెగా, సాపిష్టి దేవము నా కెంత ఆయుస్సు
 పోసినాడని మొత్తుకుంటాను. ఆతిట్లు, ఆశాపాలు వింటే
 అప్పుడే చావాలని ఉంటుంది, కాని వీళ్ళ కేమి పోయింది?
 నా తల్లిదండ్రులు దుఃఖపడుతారనే భయముచేత అంత దురం
 తము చేయకుండా సిగ్గు అభిచూనము, ఆశ్మగౌరవము విడిచి
 పెట్టి జీవచ్ఛవములాగు బ్రతికి యున్నాను... విముక్తి ఏ
 నాటికో?

ప్రస—నే నొకమాటు బుద్ధి చెప్పుదునా?

భద్ర—నీవుణ్యముంటుంది, అది మాత్రము వద్దు.
 మా అత్తగారు నీమాట అసలే చెవిని పెట్టదు, సరేకదా,
 నన్ను వెనుకవేసుకొని వచ్చినందుకు నిన్నూ పది తిట్టడమే
 కాకుండా నీతో చెప్పినాసని నన్ను ఇంతకన్న ఎక్కువగా
 నలిపివేస్తుంది. ఒక్కసారి కరుణతల్లి మాటవరుస కీప్రసంగము
 తెచ్చిందని, నన్ను పడమోది, ఒళ్ళంతా హూనముచేసి
 పైపెచ్చు నేనేమో ఆమెమీద చాడీలు అందరితో చెప్పి

ఇంటిపరువు తీస్తున్నానని నానామాట లాడింది...నాకర్మము నాది, నీ విందులో కలుగజేసుకోకు...నా కీకష్ట మనుభవించక తీరదు...ఇదిగో మాఅన్న కుత్తరము వ్రాసినాను. రేపో నేడో వస్తాడు. వాడు నన్నింటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడా సరే, లేకుంటే ఈబాధ తొలగేదారి నేనే చూచుకొంటానని నిక్కచ్చిగా చెప్పాను. నాకు వాడే దిక్కు.

ప్రస—అయితే నీ ప్రయాణము నిజ మన్నమాటే. ఇంకా ఎన్నో పాటలు చెప్పకోవలెను, కట్టు బాకీఉండిపోయింది. ఉన్న నాలుగుగడియలూ వీలున్నంత నేర్చుకొంటాను. వారము రోజులేనా ఆగుతావా?

భద్ర—ప్రసన్నా! ఊణ మొక యుగములాగు చూసుకొంటున్నాను. నామీద నీకు నిజమైన ప్రేమ ఉంటే త్వరలోనన్నక్కడనుండి తరలించుమనిభగవంతుని ప్రార్థించు. నేనూ వేయిదేవుళ్ళకి మొక్కుతూన్నాను. మా అన్నయ్య ఇక్కడికి రావడమే తడవు. ఒక ఊణ మాగను, ఎవ రేమనుకొన్నాసరే.

ప్రస—బాగానే ఉంది. పాటమాత్రము వ్రాసి యివ్వవలెను సుమా..... (వెళ్లుదును)

రెండో రంగము—భద్ర అత్తవారిలు

—

భద్ర—మాఅన్నను చూడవలెనని కళ్లు కాయలు కాచినవి. నిన్నటి కాకి అదేపనిగా అరుస్తూన్నది. అరికాలు దురద వేస్తూన్నది. ఎడమకన్ను బెదురుతూన్నది. ఈ శుభ శకునాలు చూస్తే మాఅన్న నేడో రేపో వచ్చి నన్ను తీసుకొనిపోకతీరదు. దారము తీస్తూ ఉంటాను.

(కావేగము వచ్చును)

కావే—ఇంకా దారము తీయడము కాలేదే? రాత్రి పడుతూంది, వంతువారు వండుతారు నీ అబ్బ? నీ ఏడుపూ పాటా అంతనుయ్యేటట్టు లేవు. ఇక చాలించి రాత్నము దగ్గరనుండి లే. పనిచేయవ సివస్తుందిని రాత్నము ముందు పెట్టుకొనికూర్చుంటావు. మాయ రాత్న మొకటి దొరికింది, మగవాళ్ళకీ ఆడవాళ్ళకీనీ.

భద్ర—ఇదిగో బుడత అయిపోవచ్చింది, కొంచెము దారము తీసి చాలిస్తాను. (దారము తీయును).

కావే—నామాట వినబడ్డదా? లే, వంటకి వేళయింది. ఈ దయ్యము నిన్ను ఎదలగా ఏమి?...తీయవేమి? నీ యేడుపు కాల, నన్నేమి నమిలేస్తున్నావే! నా మాట లక్ష్యములేదే?

భద్ర—ఇప్పుడేకదా చెప్పినారు. ఈ రెండేకులూ

తీసి రాల్చము తీసివేస్తానన్నాను. వంట కేమి తొందర ?
ఇంకా పొద్దు గుంకలేదే ?

కావే—ఓసి భ్రష్టా, తప్పు నీ మీద నుంచుకొని
పైపెచ్చు నేను తొందరపడుతూన్నా నంటావా ? నా
మాటంటే అంత నిర్లక్ష్యమా ? మాటకి మా తెదురు
చెప్పుతావా ? ఎంత తలబిరుసే ! ఏమి చూచుకొని ఇలాగు
మిడిసిపడుతూన్నావు ? లేస్తావా ఒక్క తాళు తన్ననా ?

భద్ర—అంత కోప మెందుకు ? నేనేమన్నాను ? ..
వంట కప్పుడే ఏమి తొందర ? కావలసినంత వ్యవధి ఉంది.

కావే— తెమ్మని చెప్పితే పేడతట్టలాగు కూర్చొని
నోటికి వచ్చినట్లెల్ల వదిలుతూన్నావా ? నా మాట వినకుండా
కూచున్న దగ్గరనుండి కదిలకున్నావు. నీ మొగాన నిప్పులు
పోయి, ఎంత బండతనమే. దుమ్ములు విరిగేలాగు పొడుస్తా
నుండు (క్రిందలోసి జుట్టుపట్టుకొని లేవనెత్తును)

భద్ర—అమ్మా ! అమ్మా ! శా కేమిదారి ? ఎవ
రితో చెప్పుకోను ? ఏమి చెయ్యను ?

కావే—పాడునూతిలో పడు, పాడుముండా; నీకుదిక్కె
వడే ? చెట్లంత మిగిలి కడుపున పెట్టుకొన్నది చాలక నన్ను
నమిలి మింగివేయవలెనని ఉన్నది కాబోలు నీకు ?

భద్ర—నావల్ల నేర మేమి ? న న్నెందుకు చావ
కొట్టుతారు ? పాడుదేవము, నా ప్రాణాన్ని తీసుకొని పోకు

న్నాడు. (అత్తగారి కాళ్ళమీద పడి) నాకు మీరే దిక్కు, మీరే రక్షించాలి.

కావే—(కాళ్ళతో తన్ని) నీవు నన్ను భక్షించు తూంటే నేను నిన్ను రక్షించవలెనా? (మరి రెండు తన్నును) ఎంత టక్కరివే!

భద్ర—అమ్మా! నాయనా! నాగతి ఏలాగున్నదో ఒకసారి వచ్చి చూడరాదా? అన్నయ్యా! నీవేనా రక్షించవా? దిక్కులేని దీనురాల నైనానా. దేవమా! నీవేనా దయజూపి నన్నంతమొందించరాదా? మృత్యుదేవతా, నీవేనా తీసుకోపోరాదా?

కావే—లేదున్నపోతా! ఎందు కా ఏడుపు? నీ పుట్టింటివాళ్ళు బుగ్గి కానూ! వాళ్ళు రావాలని ఏడుస్తూం లావు. గట్టిగా ఏడుస్తే ఇరుగుపొరుగువారికి విసుబడుతుందని పెద్దగోల చేస్తున్నావా? నీ కేమి ప్రాణముమీదికి వచ్చిందే? నీ వింతలో చావవు- మమ్మందరినీ చంపినదాకా నీకు చావు మూడదు; నాది పూచి- నీవంటి పాపిష్టికి నూరేళ్ళు ఆయు వుంటుంది. నీ దొంగఏడుపు తెక్కచేస్తా ననుకొన్నావు కాబోలు? నాదగ్గరా నీ టక్కులు? ఎంతో కొట్టినట్టు గోల పెట్టుతూన్నావు- ఎంత వగలవంకాయవే? మాయలాడీ?

భద్ర—చావమోదడమే కాకుండా ఏడువవద్దంటాగా? మంచి శాస్త్రే! నావల్ల తప్పుంటే నన్ను చంపినా ఒప్పుకొం

టాను- ఊరికే నా పుట్టింటివాళ్ళని తిట్టడ మెందుకు? వాళ్ళ నేరమేమి?

కావే—అగ్బా! పుట్టింటివారి సంత రోషము వచ్చిందే? ఆ దౌర్భాగ్యుల కడుపున పుట్టి మాకొంప తీసి నావు. నీవు పుట్టకుంటే మేమూ వాళ్ళూ హాయిగా ఉండి యుందుమే- కొమ్ముకొట్టిన గేదె లాగు ఎక్కడుంటే అక్కడంతా నాశనము చేస్తావు. నీవంటి దౌర్భాగ్యురాలిని కన్నం దుకు వాళ్ళని తిట్టడమే కాదు, బ్రతికుండగానే చితిమీద పెట్టి కాల్చినా నాకసి తీరదు- వాళ్ళకొంపకొల్లెరు కానూ!... నీవల్ల తప్పు లేదేమి? అట్లు తోమినావా? ఇల్లు తుడిచి నావా? పిండి విసిరినావా? ...బోడెద్దుకి టొంప అన్నట్లు రాత్నం ముందుపెట్టుకొని సానిదానిలాగు పాటలు పాడుతూ న్నావు, ఇది సంసారికి తగిన పనేనా? పదిమంది పెంకెరండ లని చేర్చి ఇల్లంతా ఎగరకొట్టుతూన్నావు. మాయిల్ల రామానుజకూట మనుకున్నావా? రోజూ ఇదే చదువ. కల్లు దుకాణముకన్న కనీస మయింది!

భద్ర—నేనా వాళ్ళన రమ్మన్నాను? మీకేదో పని తొందర ఉందని వాళ్ళకి మీరేగా కబురు పంపినారు?

కావే—వాళ్ళని రమ్మన్నాను కాని ఇల్లంతా సంత చేయు మన్నానా? ఏమి టీగోల? వాళ్ళతో సమంగా నీవూ ఆడుతూంటే మింటిచాకిరీ నీమగ డెవను చేస్తాడనుకొన్నావు?

భద్ర—శివశివ! ఇట్టిమాట లనడముకన్న పెద్ద

రాతిలో ఒక్క పెట్టు పెట్టరావా? నా బాధ తీరిపోతుంది మీకు.

కావే—అలాగు చేసేది మీ అమ్మా- మీ నాయనా! మాట కెదురు చెప్పవద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పినాను? (కర్రాలో కొట్టును) మానుతావా? నీ హ్యా పడిపోయి!

భద్ర—అమ్మో! నాయనో! అయ్యో దేవుడా!

కావే—నోరు మూసుకో, వెళ్ళు. అంట్లు తోమి పిండి విసురు... పొగుగువారింటికి వెళ్ళనలెను నేను, తెలిసిందా?

భద్ర—పిండి విసరలే నిప్పుడు.

కావే—ఎందుచేత? ఆప నెపగు వేస్తాగు? మీ నాయనా? మీ తాతా?

భద్ర—నేను చేస్తున్నాను చాలాదూ? నూనాళ్ళూ మీకు చాకిరీ చెయ్యవలెనా? ఈ రాతికి పిండి ఉంది, రేపు విసరు తాను.

కావే—అప్పటి కప్పుడు రేపు విసరు తానా అపసంతి ముండా! ఏమి ధిమాగు?... ఇప్పుడే విసురు, లేకుంటే వీవు బద్దలుకొట్టి చర్మము నిలువునా చీరు తాగు.

భద్ర—ఇప్పుడు విసరలేను, వేతులు బొబ్బలెక్కెనవి.

కావే—విసరలే వేమి? తట్టెడు పిండి మూడు పెట్టి తే తినగలవా? తిండికి తిమ్మక్క, పనికి పంది .. బొబ్బ లేమి? రా శ్చే తినావా? గుల్లె తినావా? బాగా కూ వోమరిగి అహర్ని శాలు రాట్నము తిప్పుతే బొబ్బ లెక్కెనా? అపసంతి రండ

లతో ఆటలాడి బెబ్బతగుల్చుకొన్నావు కాబోలు? నీవేషాలు నాముందర సాగిరావు. పిండి విసిరి తేనే నీకే గాత్ర తిండి, లేకుంటే పస్తు. ఎంత వేషాలమారివే? పని చేయబడుతుందని పగుల కొట్టుకొన్నావా చేతులు? మాటాడవేమి మొద్దులాగు? మాదిగముండా!

భద్ర—వేకువజామున లేచినదగ్గరనుండి యిప్పటిదాకా పనిచేసి నడుమైనా వాల్చలేదు. ఒక్కసారి ఉరకే కూర్చో లేదు. నా కాటలాడేటందుకు వీలేని?

కావే—నీ పుట్టిలు చట్టబండ కానూ! నీ మొగాన మొద్దులు పెట్ట! ఇరుగుపొరుగువారితో పెత్తనాలు చేసే పెద్దమ్మవు నీకు తీరి కెక్కడ? పెడసరపు మాట లాడినావంటే పలువునా గోత్రలో నాతివేస్తాను, ఏమనుకొన్నావో.

భద్ర—మాటాడకుంటే తప్పు, మాటాడితే తప్పు; ఏమి చేతులు? చూడండి, నాచేతులలో బొబ్బలున్నవో లేవో.

కావే—ఎంత నంగనాచివే - చిన్న బొబ్బ ఒక్కటున్నదని పనిచేయడము మానుతావా? ఎంత సుకుమారివే - ఆడదానికి చేతులు కాయలు కాయవలెనని ఎరుగవా? నీ వేమి మహారాజు కూతురవా? కుబేరుని కోడలవా? సాధారణపు సంసారులు ప్రతిపనీ చేసుకొవద్దా? మేమంతా నీలాంటివాళ్ళ మేనా? మాచేతులు బొబ్బలెక్కినప్పుడు పనీపాటూ మానితే ఇంటి మగపాళ్ళు పస్తుంటారా? లే - రవ్వంత విసిరేసరికి

బొబ్బ చితికిపోతుంది, కొన్నాళ్ళకి కాళ్ళు కాస్తవి. అంత వరకూ ఈ బాధ ఉండేదే. ఆడవాళ్ళకి ఆనవాయితి.

భద్ర—ఈ రాత్రి ఉండుంటే రేపు విసగుతా. నన్నాను కాని, నేను అసలే విసర నన్నానా?

కావే—మీ తండ్రి కు త్తరము వ్రాసినీకు పని సాయము చేయడాని కొక దాసిని పెట్టుమను, నీ వప్పుడు హాయిగా కూర్చున్న దిగ్గరనుండి లేవ సక్కరలేదు... అండాకా నీకు చేయక తప్పదు, బొబ్బెక్కినా సరే, పుండుపడినా సరే.

భద్ర—ఇంత జాలి లేదా? నే దూరకుంటే ప్రమాదమా?

కావే—ఓసి మాడుకు రండా, మాటలలో పెట్టి మరి పిస్తావా నన్ను? నీ అంతర మేమి, నా అంతర మేమి? (కొట్టును) దౌర్భాగ్యపు పెద్దమ్మా, జెష్టముండా, నీ వెక్కడ దాపురించినావే నా పాలిటికి!... చెట్టంత కొడుకునీ తిన్నావు, పై పెచ్చు నన్నెంత రవ్వ పెట్టుతున్నావే? (కొట్టును)

భద్ర—అమ్మా, అన్నా, నాన్నా! రారేమి?

కావే—వాళ్ళంతా చచ్చారు. వాళ్ళని పిలుస్తావేమి? నోరు మూసుకో. (తన్ని నోరు నొక్కును.)

(ప్రసన్న కుమారి ఉన్ని, కాగితముతో వచ్చును.)

ప్రస—ఏమే భద్రా, ఏడుస్తూన్నావు? ఊరుకో!

భద్ర—నన్ను బాధ పెట్టడము కాకుండా మావాళ్ళ నందరినీ తిట్టుతున్నారు. నావల్ల మావాళ్ళకి కలిగిన అమ

ర్యాద కేడుస్తూన్నాను - నేను పడడము విధి - ఏమీ ఎరుగని మావాళ్ళ నెందుకూ సందించడము? నా కేమి దారి? నే నేమి చేతును? ఎన్నో స్త్రీ యాతన పడగలను?

కావే—నోరు మూసుకో. సి చెవరో చంపబోతూ నట్లు చుట్టపట్లవా రందరినీ రప్పించుతూన్నావు. నీ కేమి వినాశకాలము వచ్చిందే? నన్ను రవ్వపెట్టడానికి పుట్టినట్టున్నావు. నీకు చావు రాదేమే?

ప్రస—అమ్మా! కొంచెము శాంతించండి. చిన్నవాళ్ళేదేనా తప్పుచేస్తే పెద్దలు వచ్చినంత కోపమూ పడుతారా? దీనికి తల్లి, తండ్రి, తోబుట్టువు అంతా మీరే - మీ గర్భవాసమున పుట్టినదానిలాగే చూడండి దీనిని.

కావే—చీఛీ - ముక్కుపచ్చలారని కుర్రది కూడా నన్ను మాటలాడడ మేనా?... నేను కోపపడ్డానా? నిన్నీ క్కడ తీర్పుచెప్పుమని బొట్టూ కాటుకా పెట్టి పిల్చినవారెవరు? మా ఇంటిగోలలో నిన్ను తలదూర్చుమన్నారెవరు? ముద్దరాలు సిద్దెవలె వచ్చి బుద్ధులు చెప్పుతున్నావా నాకు? నీ అత్తగారికి చెప్పి, రెండు చెప్పుదెబ్బలు తగులుతవి - అప్పటికి నీకూ బుద్ధి నస్తుంది.

ప్రస—దిక్కులేని నసికూనను కొట్టవద్దన్నందుకు నామీ దెందుకమ్మా కళ్ళెరచేస్తావు? నీ యిష్టమే కానీ, నీకు చెప్పడము నాది తెలివితక్కువే - ఇంకేమనను లే.

కావే—నీ అత్తగారిగర్గర నీవిలాగే మెలగుతూన్నావు

కాబోలు? ఇంక నో కె త్తకు - మాట వినబడితే మెడపట్టి
గెంటుతాను చూడు - తగుదునమ్మా అని తగవు తీర్చవచ్చి
నావా ?

భద్ర—ప్రసన్నా! నీ విక్క దుండకు. ఈమెచేత
తిట్లు పడడము నాకు చెల్లును కాని నీ కెందు కీరవ్వ?
ఈరట్లు?

ప్రస—కా వేరమ్మగా హా! క్షమించండి - ఇంక మీ
యింటికి రాను, కోపపడకండి. రోజూ వచ్చి పోయే ఇల్లు
కనుక వచ్చినాను - క్షమించండి ఈతప్పు-

(వెళ్ళబోయేసరికి ముకుండి శాస్త్రి ఎదురుపడి వచ్చి
కూర్చుండి)

ముకు—ప్రసన్నా, నిలువబడ్డా వేమి? కూర్చో, రా.

ప్రస—కా వేరమ్మగారికి కోపము వచ్చింది నామీద.
ఇంకెందుకు కూర్చోడము? (పోవును)

కా వే—వీడ వదలినది- తగుదునమ్మా అని నోటికివచ్చి
నట్లుల కూసి మీరూ రాగానే ముద్దుగుమ్మలాగు ఊరకుంది.

ముకు—మూర్ఖురాలా, ఇంటికి వచ్చినవాళ్ళ నీలా
గేనా గౌరవించడము? ఎంత మర్యాదగా చూడవలెను!

కా వే—పిలువని పేగంటానికి వచ్చి పెద్దపెద్దమాట
లాడితే ఈలాటి మర్యాద తప్పదు-గుడ్డొచ్చి తల్లిని వెక్కి-
రించినట్లుంది-ఇప్పటి పిల్లలకి తలతిరుగుడు హెచ్చింది- చిన్నా
పెద్దా అంతరము శూన్య మయింద! కానికాలము వచ్చింది.

ముకు—భద్ర ఏడుస్తూన్నట్టుంది, దాని నేమైనా అన్నావా ఏమి? దాన్ని చూస్తే ఎప్పుడూ చిరచిరలాడు తునే ఉంటావు, అదేమి ప్రారబ్ధమో? (భద్ర ఏడ్చును)

కావే—ఇంకేముంది? మీ రాసరా యిచ్చినారు కదా ఇంక ఏడవడమే కాదు, నేను కొట్టినాననీ, తనకు దెబ్బ తగిలిందనీ చెప్పుతుంది. పనిచేయక పందిలాగు కూర్చుంటే లేచి వండుచున్నాను. అదీ తప్పే? అంతమాత్రానికి వాళ్ళ వాళ్లెవరో చచ్చినట్లు మొర్రో అని ఏడుస్తూన్నది. ఎంతలేసి వగలు పడుతూన్నది, పెంకి రండ!

ముకు—ఊరుకో అమ్మా! ఊరుకో! మనయింటిపని మనము కాకుంటే ఇంకెవరు చేస్తారు? పెద్ద దొకమాటంటే పట్టుబట్టుతావా? నేను కోపపడతా నూరుకో!

కావే—ఇదిగో-ప్రొద్దుటనుంచీ చిన్న మెత్తుపని చెయ్య లేదు. ఏమైనా అంటే రాత్నము ముందుపెట్టుకొని కూర్చుంటుంది. చీకటి పడుతూన్నదికదా నంట చేయవా అని అంటే ఏడుస్తూన్నది-దానికి తోచదు, ఒకరు చెప్పితే వినదు.

భద్ర—పని చేయుమంటే నే నేడువలేదు-పనిచేయడమున కెప్పుడూ నేను బద్ధకించలేదు. నన్నేమన్నా నా కెప్పుడూ దుఃఖము లేదు. మావాళ్ళని తిట్టితే మనసు నొచ్చింది, అందు కేసుస్తూన్నాను.

కావే—(నోరు నొక్కుకొని) మీవాళ్ళని తిట్టినానా? ఎంత అబద్ధ మాడినావే? (ముకుంద శాస్త్రీతో) దానిమాట

నమ్మకండ్రి-దొంగేడుపు కేదో కారణము చెప్పవలెనని ఈ మాయ పన్నింది. మీరు దీనికి తగని చనువిస్తూన్నారు, ఇంకేమైనా అంటుంది- ఇప్పుడు తిట్టినానన్నది, ఇటుపైని కొట్టినానంటుంది-

భద్ర—ఆమాటబద్ధమా? విరిగిన కర్రా, తేరినతట్టూ చూస్తే కొట్టడము నిజమానో కాదో తెలిసిపోతుంది.

కావే—ఓసి నీకొంప కూల, అన్నంతా చేసినావే?

ముకు—చిన్నదాని నెందుకు కొట్టినావే? యుందిది చెప్ప. అదేమి నేరము చేసింది అంతదెబ్బ తినడానికి?

కావే—అంతా ఇది చేసినపనే, చూడండి. అట్లు అక్కడేడుస్తూన్నవి, ఇంటినిండా దుమ్ము రేగుతూన్నది. పిండి విసరనేలేదు...ఇంతనేపూ అదిచేసిన దేమిటంటే పిల్లలంగరినీ యింటచేర్చి పెంకు లెగిరేటట్టు పాటలు పాడుతూన్నది, దుమ్ము రేగేటట్టు ఆట లాడుతూంది. అదిగోలకాదు, అంగడికన్నా అధానమయింది.

భద్ర—(చేయిచూపి) ఇదిగో చూడండి, చేతిలో బొబ్బ లెక్కినందువల్ల యిప్పుడు పిండి విసరలే నన్నాను, దానితో వచ్చింది దీక్షితు; అంతట నావీపు విరిగేటట్లు కర్రతో మోదినారు. దెబ్బలు తినలేక అమ్మా, నాయనా అని ఏడ్చినానని, అక్కడనుండి తిట్లు మొదలుపెట్టి నన్నే కాకుండా మావాళ్లని కూడా తిట్టినారు, లేకలేక వాళ్ల కొక్క కొడు

కున్నాడు, వాడిని తిట్టడ మెందు కన్నాను. ఇదీ నేనుచేసిన తప్పు.

ముకు—ఓసిపాపీ, దీనిని కొట్టడానికి నీకు చేతులేలాగు వచ్చినవే? నీవు నోటివడి కల దానవు. తిట్టినానంటే వింత కాదు. కొట్టినా వన్నా నమ్మవలసినదే. అంతదానివి కావా?

కావే—బాగుంది. మీరునానిపక్షమే చేరినారు. మీకు నామాట ఏలాగు నచ్చుతుంది? దానిమాట లన్నీ నిజము, నామాట లబద్ధమూ అవుతని. దాని నేనున్నా అది వుట్టింటికి పోతుంది- నే నెక్కడికి పోతాను? వల్లకాటికి-దానిమాట విని నన్ను చావ కొట్టండి, దాని కసి తీరి కడుపు నిండు తుంది- నే నుండడమే దానికి కిట్టదు; నాకూ చావాలనే ఉంది కాని చావురాదు. ఏమిచేతును?

ముకు—చాలాల్పలు- నోరు మూసుకో- మగనిని కొట్టి మొగసాల ఎక్కిం దన్నట్లు దానిని చావచంపి చెవులు మూసి దివరకి నే నేమెరుగ నంటావు? లోకము చేప్పేదంతా అసత్యమా ? నీవేనా సత్యవంతురాలవు ?

కావే—సరే- దానిమాటే నిజము కానీ- తప్పుచేస్తే దండించినాను. మాటికి మాట ఎదిరించడము, పెడనరపు మాటలూ దీని కెవరు నేర్పినారో అడుగండి. పెద్దదానిని నన్ను రవ్వంతా లెక్కచేయదు.

ముకు—ఇక చాలించు-తప్పుచేస్తే మందలిస్తారు కాని కొట్టుమని నీ కెవరు చెప్పినారు ?...అమ్మా, భద్రా, దీని

నైజ మెరిగినదే కదా, కోపము వస్తే దీనికి ఒళ్లూ పై తెలియదు. ఏదో గడుపుకో. ఇకముం దీలాగు జరుగనీయనులే... లేచి యింట్లోపని చూసుకో... వాకట్లో చప్పుడొత్తూంది, తలుపుతీసి చూడు ఎవరో వచ్చినట్లుంది.

(భద్ర, కావేరి తలా ఒకవైపు పోవుదురు.)

—
మూడో రంగము.
—

(ప్రేమానందుడు, ముకుందుడు, భద్ర.)

ప్రేమ—శాస్త్రిగారూ, నమస్కారము. అత్తగారూ వందనము—భద్రా, ఖులాసాగా ఉన్నావా?

భద్ర—అన్నయ్యా, ఇం తాలస్యము చేసినా వేమి? అమ్మా నాన్నా ఖులాసాగా ఉన్నారా? ఇప్పటికి నీకు తెరిపయింది మేలే, దారితప్పి వచ్చినట్లుంది.

ముకు—బాబూ, చిరం జీవ. నీవు రావడమువల్ల చాలా సంతోషముగా నుంది. మీ అమ్మగారూ నాన్నగారున్నా ఖులాసాగా ఉన్నారా? ఇప్పుడు సెలవులా?

ప్రేమ—సెలవు లివ్వగానే మా ఊరు వచ్చి రెండు రోజు లుండి మా చెల్లిని తీసుకొని పోదామని వచ్చినాను.

ముకు—మంచిమాటే. కిసిమిసి సెలవులా?

ప్రేమా—కిసిమిసి సెలవులు శీతాకాలములో ఇస్తారు, ఇప్పుడు వేసంగి సెలవులు, మూడు నెలలు.

ముకు—నా కా ఘోష తెలియదు- చదువుకొన్న
వాళ్ళు మీ రే ఎరుగుదురు- మా కేమి తెలుస్తుంది ?

ముకు—ఇదిగో కొంచెము దాహము పుచ్చుకో-
(భార్యతో) కొంచెము ఫలాహారము పెట్టు, అలసివచ్చినాడు
(ఆమె వెళ్ళును) నాయనా! కూర్చో, ఇప్పుడే నేను వస్తాను
(పోవును)

ప్రేమా—చి త్తము ఏమి భద్రా, సుఖముగా నున్నావా ?
చిక్కెనట్లున్నావేమి ?

భద్ర—నీవు వస్తావని ప్రొద్దుటా సాయంత్రము
చూసిచూసి కన్నులు కాయలుకాచినవి. ఇక్కడ నాగతి
ఏలాగున్నదో దైవానికి తెలుసును, నేను చెప్పలేను.

ప్రేమా—అదే మాలా గంటూన్నావు ? బాధ
హెచ్చుగా నున్నట్లున్నదే- కడుపునిండా తిండికి, బంటి
నిండా బట్టకి కూడా కరవు వచ్చినదా ఏమి ?

భద్ర—వాటి కేమి ? ఇక్కడి బాధ నరకములోనై నా
ఉంటుం దనుకొను. తప్పుచేస్తే దండిస్తే బాగుండును-తప్పు
లేనిదే తల బద్దలుకొట్టుతున్నారు మా అత్తగారు- ఏదో
మిషపెట్టి నన్ను కొట్టడము న్యాయమే, తిట్టడము స్వాభావి
కమే. మీది మిక్కిలి మిమ్మన్నమాటలు తలుచుకుంటే
నాకు నోటి కన్నము పోదు, కంటికి నిద్రరాదు. ఇప్పుడే
రాధాంత మైనది, ఈనాడు నీవు రాకుంటే రేపు నన్ను
చూచియుండవు- నామనస్సు యమయాతన పడుతూన్నది.

ప్రేమా—ఎందుచేత ?

భద్ర—అన్నయ్యా, ఏ నుందును ? మా అత్తగారు వంటి దీలోకములో నుంటుం దనుకొను- నన్ను చూస్తే ఆమె కంట్లో మిరియపుపొడి జల్లి నట్లుంటుంది-ప్రతిదానికి చిరాకు; పనిచేస్తే తప్పు, చెయ్యకపోతే తప్పు; జవాబు చెప్పకపోతే మాటలాడ వేమని తన్నుతుంది, మాటలాడితే నా మాటకు బదులు చెప్పుతావా ? న న్నెదిరిస్తావా ? ఏమి పెడసర మని మోదుతుంది- అందుకుతోడు అవి దుర్భాషలు కావు-పోనీ న న్నేమన్నా సరే- అంతతో చాలించక మిమ్మందరినీ నానా మాట లాడుతుంది; ఏమి చెయ్యడానికి తోచదు- ముందు నుయ్యి వెనుక గొయ్యి లాగున్నది నా బ్రతుకు.

ప్రేమా—మీ మామగారితో చెప్పలేకపోయినావా?

భద్ర—చాడీలు చెప్పుతూన్నా ననుకొరూ? అప్పు డప్పు డాయనికి తెలిసినా అసిరమ్మ మాట కెదురుచెప్పలేక ఆయన నన్నే మందలిస్తారు. ఏమన్నా ఆయనమీదాపడి కరుస్తుందని భయము. ఈ ఊరంతా ఆమెపేరు చెప్పితే అడ లిపోతుంది...మాటవరుస కాతనితో నేనేమన్నా అంటే అదను చూసుకొని నన్ను చావమోదుతుంది. అందుచేత నోరు నొక్కుకొని ఊరకున్నాను.

ప్రేమా—ఇంక బాధ పడుతూన్నప్పుడు నాన్న గారికి కబు రంపలేదేమి; ఒక్క ఉత్తరము వ్రాస్తే అతడు తీసుకొని

పోకుండునా? లేకుంటే ఎవరినైనా సాయము తీసుకొని మన యింటికి పోలేకపోయినావా?

భద్ర—ఆలాగుచేస్తే మన కేమైనా గౌరవ ముంబుందా? పుట్టింటికి అత్తింటికి అమర్యాద తెచ్చే ఆడది బ్రతికినా ఒకటే చచ్చినా ఒకటే. అందుకు భయపడి ఎన్ని బాధలైనా పడి యిక్కడ ఉన్నాను. నిర్భర మునునప్పుడే నీవేర వ్రాసినాను. నేడో రేపో వస్తావు కదా ఈ బాధలు కడతీరుతవని ఆశతో నున్నాను. ఒకమాట కాదు. చిత్రవిచిత్రమైన మాటలు, దెప్పుళ్లు, తిట్టులు. జన్మజన్మలకీ మరపురావు.

ప్రేమా—నేనూ ఆలోచిస్తున్నాను నీ కీ బాధ తప్పించ వలెనని, అందుకే యింత వేగము వచ్చినాను... (కావేరమ్మ వచ్చును) ఇంక ఒకక్షణ మిక్కడ ఉండవీలులేదు, ఇప్పుడే బయలుదేరుదాము.

కావే—ఇప్పుడే? ఈ రాత్రి కుండకూడదా? రేపు బయలుదేరవచ్చును.

ప్రేమా—ఇప్పుడే మంచిది, రేపు వర్ష ముందట. ... ఇంకొక్కక్షణ మిక్కడ ఉండవద్దు. ఇప్పటికే చాలును.

కావే—అంత ముళ్లమీద నున్నారా? మీ చెల్లె లేమైనా నామీద పోటీలు చెప్పినదా ఏమి? నీకెందు కంతకో పము? పెద్దాచిన్నా ఉన్నప్పుడు మాటలు రావా? నేను త స్నేమైనా అన్నానని చెప్పింటా ఏమి? అంత కోపముగా నున్నావు నామీద!

ప్రేమా—మా చెల్లెలు చాడీలు చెప్పేది కాదు- అది అబద్ధమాడదు.

కావే—అవును- నావే అబద్ధపుమాటలు- ఓసీ ముద్ద రాలా, మీ అన్నతో నేమి చెప్పినావో ఏదీ నాముందర చెప్పి.

భద్ర—చెప్పడాని కేముంది? అంతా మీ రెరిగినదే, మీరు చేసిందే, నే నేమీ కల్పించలేదు.

కావే—నాయనా! నూరేళ్లు బ్రతుకు-దాని చాడీలు మాత్రము విని నమ్ముకోకు. ఇది చెప్పినది సర్వాబద్ధము.

ప్రేమా—అది చెప్పనక్కర లేదు-దాని మొగమూ ఒళ్లే చెప్పుతూన్నవి. దాని ఏమవువల్లనే నిజా యితీ తెలుస్తుంది-

కావే—దానిదంతా దొంగేడుపు-చూచిన వాళ్లంతా రామరామ అనవలెనని బుడిబుడి ధాగాలు తీస్తుంది-కడుపులో దుఃఖముండదు, కంట నీరుండదు, అనొక వేషము-దాని నేమైనా అంటే నా నాలుక వెయ్యి చీలిక అయినట్లే-నేనుగొడ్డు దానిని కాను, అదీ కాక అంద ర త్తగార్ల లాగు నేను కోడరి కము పెట్టనే పెట్టను- పువ్వులాగ పెంచుకుంటున్నాను దీనిని-

భద్ర—నేనుమాత్ర మందరు కోడళ్లవలెనే కాక ఏభాసి నా? న న్నెందుకు గోజూ కొట్టడమూ తిట్టడమూ?

కావే—ఎంత పనిమంతురాలవో కనబడుతూనే ఉన్నది. మీ అన్న ఉన్నాడని నన్ను దెప్పుతూన్నావా? నాకేమి భయ మనుకొన్నావా?... నాయనా, చూచినావా దీని చమత్కారపుమాటలు? నేను గోజూ కొట్టుతూన్నా

నట, తిట్టుతూన్నా నట- అత్తగా రెంతమంచిదైనా ఈకాలపు ణోడశ్శతో వేగలేదు- వీళ్ళు చదువుకొన్నవాళ్ళు, తమ బుద్ధి అంతా ఆమెదగ్గరే చూపుతారు- కొంచెము విసుగుకుంటే తిట్టినా రంటారు, కొట్టినారంటారు- మాచిన్ననాటికోజులయి తే మూడునాళ్ళకే కాపురము ముక్కలుచేసుకొని పోదురు. అత్తాణోడశ్శ కెక్కడా ఆగుమూడే, తగిన అన్నమునకు తగిన కూర దొరకదు. నేనెప్పుడూ దానిఒంటిమీద చెయ్యి వేయ లేదు, దైవసాక్షిగా చెప్పతూన్నాను.

భద్ర—నిజమే- అన్నయ్యా, చేతితో కొట్టితే చేయి నొస్తుందని మా అత్తగారు నన్ను కర్రతోనే కొట్టుతారు-

కావే—ఓసినీనోను కట్టిపోనూ, ఎంత చతురతబొమ్మ వే ? నామాట నామీదికే తిప్పిరావా? వెళ్ళిపోతానని ఇంత గర్వమా? ఎప్పటికైనా ఇక్కడికే వచ్చేదాన వన్నమాట మరచినావు కాబోలు ? వచ్చినమాట రానే వచ్చింది. ఇక నానేరము లేదు, ఇదిగో ఇప్పుడే శాస్త్రి చేస్తా నుండు.

(కర్ర విసరును)

ప్రేమా—(చేతితో కరి)నాపి) నా కళ్ళయెదుటే ఈ లాగు చేసినదానవు, ఎవరూ లేనప్పు డెంత చేస్తావన్నా నమ్మ తగినదే. ఇక చాలు- చెప్పేమాట లొకతోవ, చేసేచేత లొక తోవ— (ముకుంద శాస్త్రీ వచ్చును)

ముకు—ఏమి టిది?

ప్రేమ—వమీ లేదు, మాకు సెల వివ్వండి, మేము బయలుదేరు తాము.

ముకు—వమిది? ఇప్పుడే? వు ట్టేమి మునిగింది? రేపు కూడదా?

ప్రేమ—బయలుదేరే వేళకి రేపు వర్జమట, ఇప్పుడే మంచిదని మా నాన్న గారు చెప్పినారు.

ముకు—అలాగు కాదు, భోజనముచేసి ఈరాత్రి ఉండి రేపు మంచిది చూసుకొనే బయలుదేరవచ్చును.

ప్రేమ—మామగారూ, మీతో చెప్పకేమి? నాకళ్ళ యెదుటనే మా చెల్లిని కర్రతో కొట్టబోయిందే అత్తగారు, ఎవరూ లేకుంటే అమాంతముగా నెత్తి బద్దలుకొట్టునేమో? కారణ మేమీ లేదు, నాతో మా చెల్లి ఆమెమీద చాడీలు చెప్పిందని మివపెట్టి కొట్టబోయింది. అ దా సంగతే నాతో చెప్పలేదు. కొట్టవలెనని నిశ్చయిస్తే కారణము దొరకకేమి? మీకూ మాకూ ఈ రవ్వఎందుకు? దీని కీబాధ యెందుకు? ఎంత త్వరలో నిక్కడినుండి తరలితే అంత శ్రేయము ఉభయలకూ.

ముకు—నాయనా, నా మొగము చూడు, ఆడవాళ్ళు మూర్ఖులు, మంచిచెడ్డలు తెలుసుకోలేరు. నోటి కెంతవస్తే అంతమాటా అని తీరుతారు... నేను దానిని మందలిస్తానులే. ఈరోజుండి రేపు బయలుదేరండి. భద్రదా, నీవు చెప్పవే మీ అన్నతో నామాటవినుమని,

కావే—అంత తొందరైతే వెళ్ళనీ. ఇక్కడుండివీరు చేసే దేమి. మరెవరూ గబద్దాలు కల్పించి నన్ను నిందించడమే కదా? మనము బతిమాలితే మరింత కొర్రెక్కుతున్నాడు. ఉంటే హాయిగా కడుపునిండా తింటారు, లేకుంటే రాత్రి అంతా వాళ్ళకడుపులోనే కాలుతుంది. మన కేమి ఉపకారమా? మమ్ముద్రించి నక్కరలేదు. నడువనీ- ఒక్క ఊణము నాయింట నుండవద్దు.

ప్రేమా—భద్రా, నడువ వేమి? మన సంత చులకన చేస్తూంటే మన ముండడము మర్యాద కాదు. ఈమాటలు వింటూ ఇక్కడ కాలు నిల్పవచ్చునా? పద.

ముకు—అబ్బాయి! కోపపడకు. అది కొంచెము నోటివడి మనిషి; నన్ను చూచియైన మీ రాగండి. అది వెరిది.

కావే—నాకా వెరి? వీడికి వెరి! వీళ్ళతల్లికి వెరి, వీళ్ళతండ్రికి వెరి- వాళ్ళందరికీ మతి పోయింది. బుద్ధి లేదు.

ప్రేమా—నిజమేనమ్మా- నీ వన్నట్లైతే కానీ...మామ గారూ సెల విప్పించండి.

కావే—వెళ్ళండి-మిమ్ముపట్టుకొన్న వాళ్ళెవరు?... ఓరీ- దిప్పకాయా, ఇక్కడట్టే వదరకు... మీ చెల్లెలికి ఒక మగడిని జతపెట్టితివా దానికీ మా బాధ తీరుతుంది. ఆ అత్త వారింట ఇది మహారాణిలాగు ఊళ్ళేలుతుంది, అప్పుడు వంటా పెట్టూ చేయ నక్కరలేదు, కుడిచి కూర్చుండ వచ్చును.

ప్రేమా—తథాస్తు. అట్లే దీని సుదుట వ్రాసిఉంటే అయితేరుతుంది, మనము తప్పించగలమా? మీ ఆశీర్వాచనమ మోషుమై అంతటి అస్పృష్టము దీనికిపట్టనీ;మీమాటే సాగినట్లయితే దీనికిమీ బాధ తప్పతుంది; కాని మీ కూసుపోదేమో అని చింతిస్తున్నాను- దానికి మగడు దొరకుతాడు కాని మీకు కోడలురాదు.

కావే—చాలు, నోరు మూసుకొని తిన్నగా పైకి నడువండి.

(వారు వెళ్లి నతరువాత ముకుందశాస్త్రి కావేరమ్మ మెడపట్టి గెంటి)

ముకు—చాలు నిక నోరుమూసుకో, చుప్పనాతీ, సిగ్గులేక ఇంకా మాటలాడుతున్నావా? నా సుర్యా దంతా మట్టిలో కలపినావు...ఎవరైనా ఇది వింటే యేమంటారు? వుచ్చినకుక్కలాగు కూస్తున్నావు.

కావే—వాళ్లమీద మీకంత అభిమాన ముంటే వాళ్ల వెంట వెళ్ల లేకపోయినారా? నామీదికి నల్లేరుమీద బండిలాగ వస్తున్నారు. ఆచచ్చినవాడు నన్ను మాటలాడు తూన్నప్పుడు వాడినోరు మూయలేక పోయినారుకదా? చేత కాని వాళ్లకి శౌర్య మొక్కవ- మీ అధికారము నాదగ్గరే. ఆడదానిమీదే మీ యాజమాన్యము.

ముకు—అట్టే వాగకు, నెత్తి పగలగొట్టగలను...
(ఒకటి కొట్టును)

కావే—నీచేతులు మండిపోనూ! ఎంత దెబ్బ కొట్టినావు!
అయ్యో! బాబో!... (తెరపడును)

రెండో అంకము

ఒకటో రంగము

(భద్ర రుమాలు కుట్టుతూండగా తల్లి తలదువ్వుతూండును)

భద్ర—అమ్మా, ఇంక చాలించవే. నీకళ్లు చిల్లులు పడుతూన్నవి ఇంతనేపటికిండి చూస్తూన్నావు, ఏమీ కనబడలేదు. మెడ నొప్పి పెట్టుతూన్నది.

ప్రేమాంబ—తరువాత పేలు వెళకవచ్చును—ముందు తల దువ్వుతాను. ఇదేమే సన్యాసిజుట్టులా గంతా అట్టకట్టింది? మీఅత్తగారు నీతల రుద్దలేదా ఏమి? ఎంత దుమ్ము పట్టింది!

భద్ర—నీ వింత పెరుగు పాడుచేసినావు, ఇంకా వదలలేదే? దుమ్ముపడి అట్టకట్టినదా?

ప్రేమ—చూడే, నామాట అబద్ధ మేమో (గొంత మట్టి చేతిలో పెట్టును)

భద్ర—సరే. ఇంకోసారి రుద్దుదువుగాని లే.

(భద్రా అని పిలుపు)

ఎవరో వచ్చినట్లుంది. శ్యామ కాబోలు. శ్యామా,
రా, రా. (శ్యామవచ్చును)

శ్యామ—ఇదేమే? మంగళవారమునాడు తలంటుకొ
న్నావా?

భద్ర—ఈవేళ బుధవారము కాదే? మొన్ననే కదా
ఆదివారము.

శ్యామ—సరిసరి. మొన్న ఆదివారమైతే నేడు
బుధవారమా? ఎక్కడ నేర్చుకున్నా వీలెక్క? మీఅత్తవారి
ఊళ్లో యిలాగే లెక్క పెట్టుతారా ఏమి?

భద్ర—పోనీలే. తెలియక చేసిన తప్పంత ప్రమా
దము కాదు. అదీ కాక నా కంత నీమ మెందుకు?

శ్యామ—భద్రా రావే, ఆషుకో పోదాము.

ప్రేమ—ఇక్క డాడుకో కూడదా?

శ్యామ—అమ్మో! మీ అగ్బాయి వచ్చినాడు గా?
అతనిని చూస్తే సిగ్గుగానుంటుంది.

ప్రేమ—చూవా డింట్లో లేడు. ఎవరో స్నేహితులు
వస్తూన్నారని స్టేషనుకి వెళ్ళినాడు, ఇంతలో రాడు.

శ్యామ—సరే. నే డిక్కడ, రేపు మాయింట ఆడు
కొందాము.

భద్ర—శ్యామా. పడమట చూచినావా, మేఘాలె
ట్లుకొన్నవో, కాటుకలాగు నల్లగా వున్నవే!—దైవమా!
మాఅన్న ఇల్లుచేరేవరకూ వర్షము కురియ నీయకు!

శ్యామ—అవి వానమేఘాలు కావు-ఒక క్షణములో
చెదరిపోతవి చూడు, గాలి రేగినీ- భయపడకు- ఆడుకొం
దాము రా.

భద్ర—ఇంత తొంద రేమే, కొంచె మాగు
అందరూ గానీ-చూడే-ముచ్చట వేస్తుంది-అకాశ మెంత
సుందరముగా నున్నదో! అక్కడి కెగిరిత నీళ్లలో ఆడుకుందా
మనిపి స్నది.

శ్యామ—అక్కడికి పోతే నీ వామేఘములో మెరు
వులా గుంటావు-అప్పరసల్లో చేరిపోతావు-నీ అందమునకూ
చందమునకూ అదే తగిన చోటు-మేమంతా నీ కాలిగోరికి
పనికి రాము. ఉయ్యాల నీవుగాని ఊగితే వాళ్లతలపై తన్నిన
ట్లుండువు-రా, చూయింట రావిచెట్టుకి ఉయ్యాల కట్టిఉన్నది, నే
నూపుతాను.

ప్రేమ—ఇవి కొంచెము నోటిలో వేసుకోండి-వెనుక
ఆడుకోవచ్చును (రొట్టె లిచ్చును)

శ్యామ—నోరు తీపి అయినది, కడుపుగో చల్లగా
నుంది; ఊగుదాము పద (బెట చప్పుడు)

తెఱలో—అమ్మలారా, అయ్యలారా, మీ చేతులు
చూచి మీ అదృష్టము, మీ మేలు, కీడు, సుఖము, మఃఖము,
మంచి, చెడ్డ ఉన్న దున్నట్టు చెప్పుతాను-శకున శాస్త్రము, పక్షి
శాస్త్రము, భూత శాస్త్రము చదివినవాడను-మళయాళభగ
వతి ప్రభావముచేత భూతకాలము, వర్తమానకాలము, భవి

వ్యత్తులోనూ, జరిగినది జరిగింట్టు, ఉన్నది ఉన్నట్టు, లేనిది లేనట్టు చెప్పుతాను-రండో! రండి!

శ్యామ—ఓహో శకునాలు చెప్పేవాడే-చేయి చూపించుకొందామా-మన అదృష్టము చెప్పుతాడే.

భద్ర—వీడు చెప్పే దేమిటి? మనకు కనబడుతూండగానే. “కోటివేషాలూ కూటికొరకే.” ఊరకుంటే ఎవరూ బిచ్చము పెట్టరని ఏదో వాడి నోటికివచ్చినట్టూ మనము సంకోషించేటట్టూ నాలుగుమాటలు చెప్పి నోసెసుబియ్యము తీసుకొని పోతాడు.

శ్యామ—అలాగు కాదు-మొన్న మా పొరిగింటి వాళ్ల చేతులు చూచి జరిగిపోయినదీ, ముందు జరుగబోయేదీ సరిగా చెప్పినాడట.

భద్ర—అలాగైతే ముందు నీచేయి చూపించు, నిజము చెప్పుతే తరువాత నేను చూపించుకొంటాను.

శ్యామ—అయితే పిలుస్తాను... (పోయి తీసుకొని వచ్చును)
శకునాల తాతా, నీ వేమేమి చెప్పగలవు?

తాత—అమ్మా, జరిగినది చెప్తా, జరుగబోయేది చెప్తా, పీడలు పోగొడ్తా, భూతాలు విడిపిస్తా, సంతానము కలిగేటందుకు మందిస్తా, వలపు పోతే తిరిగి పుట్టిస్తా-పిల్లలు పోతూ ఉంటే, గర్భాలు సశిస్తూంటే వనాంతరా లిచ్చి బాగుచేస్తాను-పాముమందు, తేలుమందు, విషజాతిపురుగు

ముట్టితే మందిస్తా... తలతిప్పు, జోకు, వాంటి, విరేచనము, జ్వరము, వీటికి మందిస్తా.

శ్యామ—అవన్నీ మాకు కాపట్టవు గాని చేయిచూచి ముందు జరుగబోయేది చెప్పితావా?

తాత—అది మా కులవిద్య. చెప్పకేమి? ఏదీ నీ చెయ్యిచూపు.

భద్ర—చూచినందు కేమి పుచ్చుకొంటావు?

తాత—మీరు సంతోషించి ఏమిస్తే అది పుచ్చుకొంటాను—నిద్య సమ్మకాగోసూడని మా గురువుగారి ఆజ్ఞ అందుకోసము మీరు తృణమిచ్చినా సంతోషముతో పుచ్చుకొంటాను.

శ్యామ—సరే. ఏదీ నా చెయ్యి చూపు. (చూపును)

తాత—(కర్ర పట్టుకొని కళ్లు మూసుకొని కొంత సేపు గొణిగి, చేయిచూచి) అమ్మా, అడుగదలచిన దడుగండి-దైవసాక్షిగా, గురువుపాదాలు సాక్షిగా, మళయాళభగవతి సాక్షిగా, శాస్త్రము చెప్పేది, మీరు కొగేదానికి మాకు తెలిసేది చెప్పతాము. ఇందు మాయం లేదు, మంత్రమూ లేదు... (కళ్లు మూసి తెరిచి) నీవు గొప్పయింటి పనుచువి-గొప్పయింట పుట్టినావు-గొప్పయింట పడినావు-మీఅమ్మ అయ్య మంచివారు, అత్తమామ... మంచివారే కాని... (మొగము వంచును)

శ్యామ—చెప్పుచెప్పు-అండరూ ఎరిగినదే-భద్రనాకు పైది కాదు.

తాత—కాని అక్క డొక యిల్లాలుంది, ఆమెకు నిన్ను చూస్తే...

శ్యామ—అవును ఆడపడు చుంది, నన్ను చూస్తే దానికి కిట్టదు.

భద్ర—నీవే చెప్పుతావేమి? అందించకూ.

తాత—అమ్మా, ఇంటిగుట్టు బట్టబయలు చెయ్యకూ డదని ఊరకున్నాను కాని నేను చెప్పదలచిన దదే.

శ్యామ—మా అత్తగారికి నిజముగా నామీద అభిమానముంది, ఆ చుప్పనాతి ఈమధ్య చెడగొట్టింది.

తాత—ఆమేనా మంచిదే. కాని ఈమధ్యచిన్న గ్రహచారముచేత నీమీద ఆమె కిష్టము పోయింది.

శ్యామ—ఏమే భద్రా, నిజమకానా కాదా? నేనేమీనా అందించినానా? కాపురానికి వెళ్లకముందు చక్కగా నాతో ఎంతో కలసికట్టుగా నుండేది-మరుసారే నేను వెళ్లినదగ్గర నుంచే కదా దానికి పుండు పుట్టింది... అప్పటనుంచీ చాలా బెట్టుగా నుంటుంది, అదేమి తెగులో? తాతా, కానీ, ఆమెకు నాపైని యిష్టము కుదురుతుందా?

తాత—కుదర కేమి? కొంచెం యత్నం చెయ్యవాలి.

శ్యామ—అ దేమిటో చెప్పుదూ.

తాత—ఇప్పుడు నీ గ్రహచారం బాగా లేదు-గురుడు

నీకు నాయం చేయకుంటే ఈపాటి చాలా బాధపడియుండువు.

శ్యామ—గురు డంటే మామగారేనా? ఆయనికి నన్ను చూస్తే ఎంతో ప్రేమ-కూతురిని కూక లేస్తారేకాని నన్ను పల్లెత్తుమాట అనకు, ఒకరి నననివ్వరు.

తాత—రెం డేళ్ల నండి నీకు ఏలినాటి శని పట్టుకొని పిడిస్తూన్నది-అదే సుఖము చెడగొట్టుతూన్నది.

శ్యామ—బోను-ఆవిడ మాయంట చేరి ఏడాది మీద నాలుగునెల లయింది. అంతకుముందే ప్రవేశించిందీ వీడ?

తాత—మ రేమీ-నీవు చీకటిలో పోతూంటే వెనక నడుస్తూంటుంది-ఇంకో మనిషి నాయంవుంటే దూరము తొల గుతుంది-ఒక్కరై వుంటే మీదపడి భయము పుట్టిస్తూంది.

శ్యామ—చూచినావా? భద్రా, మాయింట్లో ఎంత చీకట్లనా నా కేమీ భయము లేదు, మా అత్తవారింట్లో చీకటిపడితే మసలలేను-ఎంత నిజము చెప్పుతూన్నాడే తాత!

భద్ర—నీ మొగము-మాయింట్లో చిన్నప్పటినుంచీ ఉన్నావు గనుక నిర్భయముగా తిరుగుతావు, మీ అత్తవారిల్లు కొత్తవుటచేత ఒక్కరైతూ చీకటిలో నడువలేవు- ఒకరు చెప్పేటందు కిదేమి కష్టము?

(తాతభద్రవైపు చూచి) అమ్మగారికి నమ్మకము లేదు-వదీ మీ చెయ్యి చూపండి-మీకు ఫలం చెప్పుతాను-

శ్యామ—అలాగే కాని నావెంటా నాన్నవీడ పోగా టగలవా తాతా?

తాత—నమ్మకముంటే ఒకక్షణములో వదిలిస్తాను.

భద్ర—శ్యామా, 'గోతులో పడుతూన్నావు. వీడ పేరు చెప్పిన దగ్గరనుంచి ఒకటో రెండో తాత లాగాలని చూస్తూ న్నాడు-జాగ్రత్త!

శ్యామ—ఏమి తాతా? నాదగ్గర సొమ్ము లేదు సునూ, ముందే చెప్పుతున్నాను-నాలు గణాలున్నవి-వీటిలో ఒదుల్తే వదలనీ, లేకుంటే ఉండనీ, అంతకన్న ఒకదమ్మిడీ లేదు నాచేతిలో.

తాత—డబ్బు కే మమ్మా! మీగు సుఖముగా నుంటే చాలు, పాడుడబ్బు? పంది తింటుంది, మనిషి తింటాడు-డబ్బేమిచేస్తుంది? ఆపీడ వదలి మీకడుపున మగళిశువు పుట్టితే అప్పుడు మీ సంతోషముకొద్దీ యివ్వచ్చును.

శ్యామ—(సవ్వుకొనును)

భద్ర—పన్నతూన్నాడు తాత వల-చేప పడ్డాది, కాని యిప్పటికి లాభము కొంచమే.

శ్యామ—తాతా, ఇంకో టడుగుతాను-నిజముగా చెప్పు-ఈమధ్య నెల ఎగించి నాలుగోనెలలో పాడయింది, అందుకు కారణము ఏమిటి?

భద్ర—నేను చెప్పనా?

శ్యామ—చెప్పు చూతాము-చాలా వేళాకోళంగా నుంది నీకు-

భద్ర—నీ గ్రహచారము మొదటి కారణము-రెండో

కారణము తాతచెప్పిన పీడ-పదిరూపాయిలు తాతకిస్తే ఇటుపై నాలాగు జరుగదు.

తాత—(సంచిత కట్టబోవును)

శ్యామ—ఏమి తాతా? కట్టివేస్తూన్నావు.

భద్ర—పాచిక పారలేదని. ఓసి తెలివితక్కువదానా, కోటివిద్యలూ కూటికని నేను చెప్పలేదే?

తాత—నమ్మకము లేకుంటే శాస్త్ర మెందుకు? మీకు సవ్యలాటగా నుంది-నా మ్మక్కరలేదంటే నమ్మదా యమ్మ. గురువుగారి యాజ్ఞ నేను మీరు తానా'మీరునా కేమి యివ్వ నక్కరలేను-నేను పీడ వదిలకొట్టు తాను-మీ గర్భవా సము ఫలించి మగశిశువు పుట్టే ఫలానా యోగి చెప్పినాడని మీరు సంతోషిస్తే చాలును-

భద్ర—తాతా డబ్బు కాకుంటే నీ కేమి కావలెను?

తాత—మూకు ఖ్యాతి-యోగి చెప్పినమాట సిజమని మీరు సంతోషిస్తే చాలును-పాడు డబ్బు, ముండా గడిస్తుంది-కూలివాడూ గడిస్తాడు-

శ్యామ—ఇప్పటికి నమ్మకము కుదిరిందా? తాతా, ఏమి కావాలి చెప్పు-

తాత—దోసెడు బియ్యం, పసుపు కొమ్ము, రవ్వంత నాని, ఉంటే తమలపాకూ వక్క లేకుంటే వద్దు-తక్కినవి మావద్ద ఉన్నవి.

భద్ర—ఇం కేమైనా కావలెనా?

తాత—ఒద్దు-మా కేమీ వద్దు.

శ్యామ—అదిగో బియ్యమున్నవి కదా, తెస్తాను.
దోసెను పోదాము, ఎంతో కాదు, తక్కినవి నీ వింటిలో
నుండి తీసుకొని రా.

భద్ర—చూతాము (చేటతో బియ్యము, తక్కినవస్తు
వులున్నా తెచ్చును)

తాత—బియ్యముచేట ఎందు కమ్మా, దోసెను
కన్నా ఎక్కువ మాకు గురువాజ్ఞ లేదు.

శ్యామ— (మెల్లగా) చూచినావా? తాత నిజాయితీ-

భద్ర—చివరదాకా చూడు-

తాత—(నీపము వెలిగించి పసుపుకొమ్ముకి పూజచేసి
బియ్యంమీద పెట్టి ఏమేమో గొణిగి అన్నా డక్షిణ ఉంచండి
(శ్యామ ఉంచును) గంటవాయించి కుంకుమబొట్టు పెట్టి,
విభూతి కలిపి కొంత ఆర్భాటము చేసి సంచిలోనుండి పండు
తీసి నైవేద్యము పెట్టి లేచి(ప్రదక్షిణము చేసి) అన్నా, మీరు
లేచి ఆచేట తెండి-

భద్ర—చూచినావా శ్యామా?

తాత—(నవ్వి) బియ్యము క్రింద పోసి వేయండి.

శ్యామ—(పోస్తూ భద్రవైపు చూచును)

తాత—నేను చెప్పిన మాట లనండి-నాకు పట్టిన-
భూతము- మళయాళభగవతి- ప్రభావంచేత- నన్ను వదలి-
నాశత్రువులమీదికి పోవును గాక!

శ్యామ—(అనును)

తాత—ఇదిగో నేను మంత్రంచెప్పి చెయ్యి ఆడించే
టప్పుడు చేతులు తన్నండి... (హంప్రీంహ్యాంం .....
ఉచ్చాటం-ఉచ్చాటం-ఉచ్చాటం...

ఇదిగో పీడ మిమ్ము వనలింగి- మీనళ్ళు చులకబడి
నట్లుంనా?

శ్యామ—లేదు-

తాత—(మరికొంత గందరగోళము చేసి)

ఇందుకో పూర్తిగా పోయింది-ఇక మీరు ఇంటిలోకి వెళ్ళి
కాళ్ళు కడుక్కొని తులసమ్మకు మొక్కి బొట్టుపెట్టుకొని
రండి, చిన్న తామకట్టి వనాంతర మిస్తాను-అది కట్టుకుంటే
పీడ వదిలిపోతుంది- (శ్యామ లోనికి పోవును-) అమ్మా, ఏదీ
మీ చెయ్యి చూపండి-ప్రశ్న చెప్పుతాను.

భద్ర—నీ బొల్లిమాటలు నా కక్కరలేదు- నానగ్గర
ఒక నమ్మిడి లేదు-ఇది మాములు కాదు-పిడికెడు బియ్యమైనా
ఇవ్వను- నీకేష్టమైతే చూడు కష్టమైతే నాను.

తాత—అమ్మా! నీ వేమీ యివ్వవద్దు. ఒక్క
సంగతి చెప్తాను. నిజమైతే నామాట నమ్ముతావా?

భద్ర—చెప్పు. (చేయి చూపును)

తాత—నీకు మీ అత్తంట సౌఖ్యము లేక పోవడము
చేత మీ అన్న యిక్కడికి తెచ్చినాడు.

భద్ర—నీ కెలాగు తెలిసింది?

తాత—నూ కులదేవత చెప్పింది. ఇంకా కొంత చెప్పనా?

భద్ర—చెప్పు.

తాత—మీ అత్తవారింటికి నీ విక వెళ్ళవు.

భద్ర—ఇ దేలాగు నీకు తెలిసింది?

తాత—నావిద్య చెప్పింది. సత్యమని నీకు సమ్మతము తోచిందా?

భద్ర—ముం దేమి జరుగుతుంది చెప్పు?

తాత—నీవు నుఖుడే గోజు లొస్తూన్నవి. (శ్యామ వచ్చుట తెలిసి భద్ర చేతితో ఊరకుండుమని సంజ్ఞ చేయును.)

శ్యామ—వచ్చినాను.

తాత—కూర్చో. (కూర్చుండును. తాత మూటలో నుంచి ఏవో కొన్ని వేళ్ళు తీసి ధూపం వేసి మంత్రం చెప్పి శ్యామచేతికి కట్టి) ఇంకోనూరు నేను చెప్పినట్లు. — నాకు పట్టిన భూతము నన్ను విడిచి యోగి వెంట పోవునుగాక! మళయాళభగవతి ప్రసాదమహత్వంచేత నామీద నది వాలకుండుగాక. ఇంకోసారి నావగ్గర కొస్తే ఇలాగు తన్నుదును. (చేతున్నించును) మొగమ్మీద కాండ్రించి ఇలాగు ఉమ్మి వేతును (బియ్యంకుప్పమీద పడేటట్టు ఉమ్మును) అమ్మా, నీవులేది కుంకుమబొట్టుంచుకొని మూడుమాట్లు ప్రదక్షిణము చేసి కూర్చొని లే. (శ్యామ ఆలాగు చేయును.)

అమ్మా, ఆ మెలబట్ట యోగి మొగముమీద పారవేయి.

(భద్ర నవ్వున.)

శ్యామ—మరి నాకు బట్ట లేదే!

తాత—పీడ దాని నంటి ఉంటుంది. ఆపైని మీ

చిత్తము. భద్రా ఏదైనా బట్ట ఇయ్యవూ!

భద్ర—(నవ్వి) తాతకి డ బృక్కరలేదు కాసి బట్ట కావాలి.

తాత—(ఆమెకు నమస్కరించును)

భద్ర—(లోకలిక పోయి మారుబట్ట తెచ్చును.

శ్యామ కట్టినచీ తాత సంచితో పెట్టును.)

తాత—అమ్మా, నాకు నెలవు. బదరీనారాయణము

యాంకి పోయి నాలుగునెలలుకు వస్తాను. అప్పు డమ్మగారి

గర్భంలో మళియాళభావం ప్రసాదం మగశిశువుండాలి

మాదేవి తోడు. గురువు తోడు. నారాయణమూర్తి తోడు.

(పోబోవును)

భద్ర—తాతా! బియ్యము వదలివేసినావు.

శ్యామ—బియ్యము సన్నాడు కాడే?

భద్ర—మొగటన్నాడు కాసి (నవ్వి) చివర కంఠంలో

ఉమ్మినాడు కాడే? మన కెండు కీ ఎంగిలి బియ్యము?

శ్యామ—అమ్మా! ఎంత గడుసువాడే!

భద్ర—కోటివెళ్ళిలూ గూటికేనే.

తాత—(నవ్వుతూ) అమ్మగారు చాలా గడుసరి—

(పోవును.)

భద్ర—చూచినావా వీ డెంత టక్కరో?—నేను లేకపోతే నీదగ్గర ఏదో అంకించుకొనును. పిచ్చిదానా! ఇటు వంటివాళ్ళ మాటలు నమ్మక బుద్ధితో వర్తిలు (శ్యామ పోవును)

(ప్రేమాసంసుడు వచ్చును.)

అన్నయ్యా, ఎంత తాలస్య మయింది. తోవలో గాలి వాన వస్తుందనుకొన్నాను. మీ స్నేహితులు వచ్చినాగా?

ప్రేమా—వచ్చినారు, ఒకడు మనయింటికి వచ్చినాడు, రెండోవాడు మరొకదగ్గరకు వెళ్ళినాడు.

(సామాను పట్టించుకొని సుందరము వచ్చును)

భద్ర—(సుందరమును చూచి పోబోవును.)

ప్రేమా—చెల్లీ, నాగది తుడిచినావా?

భద్ర—తుడిచి అలికి చుగ్గు పెట్టినాను.

సుంద—(భద్రను జూచి) ఈమేనా నీ చెల్లెలు?—

ప్రేమా—అవును. అగురో మా నాన్న గారూ అమ్మా. (వీరేశ్వరుడు ప్రేమాంబా వత్తుడు.)

సుంద—ఆర్యా, నమస్తే, అమ్మా, వందనము.

ప్రేమా—చిరంజీవ, నామనా, ఇద్దరు స్నేహితులన్నావు, ఒకరే వచ్చినారేమి?

సుంద—మరొకడు వారి బంధువులయింటికి వెళ్ళుతానన్నాడు.

వీరే—అయ్యో! అతనినికూడా తీసుకొని రాలేక పోయినారా? మనము బంధువులము కామా? ఎంత పని చేసినారు?

(పేమా—రేప) తీసుకొని వస్తాను. నేటి కక్కడనుండి పని. మేముపోయి బంధించిని కడై యుచ్చి వస్తాము. (నుంక రము వెళ్ళును).

వీరే—నుంకది. ఇంతలో వాళ్ళకి భోజనము సిద్ధము చేయ్యి.

(పేమా—అలాగే కాని, నాయనా, ఎంత గాగున్నాడురా ఈ అబ్బాయి ఎవరోగాని!

(పేమా—మన శాఖేనుంచి భాగ్యవంతుడు, తలిదండ్రులు కొక్కడే కొడుకు. చాలా తేలివైన వాడు. నేనంటే ప్రాణము పెట్టుతాడు.

వీరే—ఏమి చదువుతూన్నాడు?

(పేమా—బి.ఎ ప్యాసము డాక్టరుపరీక్షకు చదువు తూన్నాడు. ప్రతి పరీక్షలో మొదటివాడుగా తేలుతూన్నాడు. సీమ వెళ్ళుదా మనుకొన్నాడు, ఇంతలో యుద్ధము రాగానే వాళ్ళవాళ్ళు వెళ్ళిపోయినారుకారు...వీళ్ళ కుటుంబసంస్థ అతి చిత్రము. వీళ్ళ తాతలు ముగ్గురు సోదరులు, వీళ్ళ తండ్రి లారుగురు సోదరులు. అంతా సమష్టి కుటుంబము. ఒక్కొక్కరికి అన్ని ఖర్చులూ కుటుంబమే పెట్టుతూ పైస నెంకూ నూరు రూపాయాలు పైఖర్చు కస్తారు. బట్టలు, నగలు, ఇళ్ళు, ఇంట్లో

సామాను, జబ్బుచేస్తే డాక్టరుకి సామ్ము అన్నీ సమిష్టి కుటుంబ ధనములోనివే. ఏకల కానెల ఖర్చునాసి పంపిస్తే సామ్ము పంపుతారు. ప్రతి ఏడూ సంక్రాంతి కంద రొక్కడగ్గిర చేరు తారు, రానూపోసూ ఖర్చులు కుటుంబానివే. అప్పుడు పెళ్ళిళ్ళూ, చదువులూ మొదలయినవాటికి ప్రతిదానికి ఎంత ఖర్చు చేయవలసినదీ ఆలోచించుకొంటారు. ఇదికాక నెల జీతములో ప్రతివారూ ఖర్చుకాగా మిగిలినసామ్ము కుటుంబ నిధికి పంపి తీరవలెను. ఒక రోజు జాలస్యముతో జరిమానా-భార్యాభర్తలకు వారితాఖతుబట్టి మూడు మొదలు ఐదువందలదాకా ఖర్చు యిస్తారు. సంతానము కలుగగానే మగ శిశువుకి నూరు ఆడశిశువుకి అరవై రూపాయలు చొప్పున హెచ్చు చేస్తారు. మూలధనములోనుంచి ఎవరికైనా హెచ్చు సామ్ము కావలిస్తే వారి ధరఖాస్తు సాముకన్న హెచ్చు మంది ఒప్పుకోవలెను, లేకుంటే ఇవ్వరు. పెళ్ళికి ఐదువేలు మొదలు పదివేలవరకూ ఖర్చు చేస్తారు. అంతా అశిచిత్రము. మొన్ననే గొప్పవస్త్రేటు కొన్నారు, సాలుకి ముప్పైవేలు రాబడి.

ప్రేమ—అన్నప్పవంతుడు ఇతనికి పెళ్ళి అయినదా ?

ప్రేమా—లేదు. చదువు ముగిస్తేనేకాని చేసుకో

నన్నాడు. ఈ సెలవులలో చేసుకోక తప్పదని తండ్రిగారు నిర్బంధిస్తూన్నారు. ఏమవునో తెలియదు.

(సుందరము వచ్చును)

వీరే—భోజనము కా సత్తామా? ఆలీతో నున్నారు
కాబోలు.

ప్రేమా—నేను స్నానము చేస్తాను.

సుంద—నేను చెయ్యను—వేగము పోయి రా, నే
నిక్కడే ఉంటాను.

ప్రేమా—నాగదిలో కూర్చో, కుణములో వస్తాను.

సుంద—(గదిలో బొమ్మలు, ఉన్నిపనులు చూచి)
వాహ్వా! ఇవన్నీ ఇతనిచెల్లెలు తమాగుచేసినవే కావచ్చును.
మంచి తెలివైనది, నూపసి, కాసి చాగ్భాగ్యశవల్ల వైధ
వ్యము ప్రాప్తివింది—ఇట్టి కష్టజీవిని సుఖపెట్టుటకు ఎంత
యత్నమైనా చెయ్యవలెను. ఇతని తలిదండ్రులు ఒప్పుకోరు.
పోనీ, ఈమె ఉద్దేశ మేలాగున్నదో కనుక్కొని ఏమాత్రము
వీలున్నా మంచినబంధము కుదిర్చి ముడిపెట్టవలెను. (లోపలి
నుండి పిలుపు)—ఓవూ భోజనానికి వేళయింది— (పోవును)

రెంతో గంగము—వీరేశ్వరుని ఇల్లు.

వీరేశ్వరుడు—రామయ్య.

రామ—బ్రాహ్మీమాబ్జాంటికి మీరే దిక్కు. కుమార్తె
ఎదిగింది, పెళ్ళిచేయకపోతే మాయింటిది కూడెట్ట నన్నాది—
ఇంటి కొచ్చేవాళ్ళు, పొయ్యేవాళ్ళు రోజూ జాతరే. చెప్ప

లేక చస్తూన్నాము-ఇంక మూర్తాలు లేవని పంచాంగం బాప
నయ్య చెప్పి వెళ్ళిరాడు-చేతిలో గుడ్డిగవ్వ లేదు-పంట లెగ
వేసినవి- పాటుపడతామే కాని పైనా చేతిలో చిక్కదు-ఇక
మీదే భారము-ఈకార్యము ఏలాగు గట్టెక్కిస్తారో?

వీరే—ఏ మంటావు; అప్పు కావలెనా?

రామ—లేకపోతే మీయింటి కెప్పుడైనా వచ్చి
నానా?

వీరే—అన్నా! మంచి చిక్కుసమయానికి వచ్చి
నావే. దస్తు ఏమీ నమూలు కాలేదు. కాటకనుని అంతా
వెనకబెట్టినారు. ఒక్క రూపాయి లేదు నాదగ్గర.

రామ—ఎలాగైనా ఇవ్వాలి-లేకుంటే ఇక్కడ దస్తు
పడుక్కుంటాను కాని ఇంటికివెళ్ళను. ఊరంతా తీరిగినాను,
పది రూపాయిలు పుట్టలేదు- చావుమన్నా రా ఏమిటి? మీ
కివ్వక తప్పదు.

వీరే—ఎంత కావలెనా?

రామ—ఎంతోనా? నూరు రూపాయి లుంటేనే
కాని పని సాగదు-ఇప్పు డంటే చితికిపోయినాము కాని మా
అయ్య బ్రతికుండేటప్పుడు నాపెళ్ళి కారువందలు ఖర్చు
చేసినాము-ఇప్పుడేనా పిల్లాడి పెళ్ళైతే నాలుగైదువంద
లయితేగాని చాలవు. ఆడపిల్లపెళ్ళి గనుక అంతక్కరలేదు-
ఒక్క నూటితో ఏలాగోలాగు కార్యమయిందనిపించుతాను.

వీరే—సిజమే దస్తు నాదగ్గర లేదు-ఏమి చేయను?

ఉంటే ఇంత సేపా ? మోతుబరివి కానా ? సామ్ము కేమి భయమా ?

రామ—పోనీ ఎక్కడేనా తెండి.

వీరే—ఆపని నీవే చెయ్యవలెను. నేనైతే వడ్డి ఎక్కువడుగుతారు.

రామ—ఎంత వడ్డికైనా తేలికగు. అవసరము వంటిది. రైతుల పని ఇలాగే చితుకుతుంది.

వీరే—సాయంత్రము గా, ఎక్కడా అడిగి తేలేదు ఈసరికీ. నీ వంతగా బలవంత పెట్టుతూన్నావు గనుక తేక తీరదు. వడ్డికి మాత్రము వెనకీ తీయవగా.

రామ—ఎంత కావలిస్తే అంత పుచ్చుకోవయ్యా. ఎంతో కాలము చదువ. రెండువందలు ఖరీదు చేసే ఆవుంది, వారిముగ్గోజులలో ఈసేతుంది. గాని సమ్మి క్షణంలో అప్పు తీర్చేస్తారు.

వీరే—మరిచిపోయినాను. మా ఆవు వట్టిపోయింది, దానిని మార్చి కొత్తదానిని కొనవలెనని చూస్తున్నాను.

రామ—మా ఆవును పుచ్చుకోండి.

వీరే—అంత పెద్దది నాకెందుకు ?

రామ—ఖరీదు కేమి తెండి. దూకు మంచివంగడము కలది, గంగిగోవు. చంటిపిల్ల పొదుగులో చేయిపట్టినా ఏమీ అనదు.

వీరే—కొద్దిరోజులుండనీ, నేను భరించలేకపోతే తీసుకొనిపోదువు గాని.

రామ—అలాగే—ఈనగానే పంపుతాను. (వెళ్లుదురు)

(భద్ర చీపురుతో ప్రవేశించును)

భద్ర—నాన్నగారు స్నానానికి వెళ్లినారు, మా అన్నవటికి వెళ్ళినా డింకా గాలేదు—నాళ్ళు వచ్చేసరికి గది తుడిచినీళ్ళు జల్లవలెను... ఇదేమిటి, నేను కుట్టె రుమా లిక్కడికేలా వచ్చింది? మా అన్న తెచ్చి ఉంటాడా—లేకపోతే అతడే... తీసియూండునా? ... ఏమో? ... ఇంతలో నేమాయె? ... (తుడువబోయి) అయ్యో దైవమా! ... నాగతి ఏమికాను? ఇట్టి దౌర్భాగ్యం నేను సృష్టించినావు? ... నాలోని బాధ అణగదాయేనే? ఎవరితో చెప్పకొందామన్నా సిగ్గువీడిస్తూన్నది—ఎట్టి దుఃఖమైనా కొంత కాలానికి తగ్గుతుండటారు—ఇదట్లుకాక నానాటికి హెచ్చి రిభర మవుతూన్నదే—అత్తింటనుంటే అదొకబాధ, ఇక్కడికి వచ్చి గానిని మరచినాను కాని, ఈ కొత్తబాధ బ్రతికి ఉన్నంతకాలము తగ్గేటట్లులేదు—ఇక నా కీజన్మమున సుఖము లేదు—అయినా మనస్సు పరిపరివిధముల పరుగు లెత్తుతూన్నది—మా అన్న ఇతని నెందుకు తెచ్చినాడు? ఇతనిని చూచినప్పుడు మరేమీతోచదు—ఎంతసేపైనా ఎదురుగా ఉండవలెనని ఉంటుంది—అతను మాటాడితే ఇక ప్రపంచమే మరచిపోతాను—కంటికి నిద్ర రాదు, అన్నము నోటికి పోదు—ఏపని చేసినా మనస్సతని

మీదికే పోతుంది-ఈరోగము కుదిరేటట్టు లేదు. ప్రాణహింస పాపమనే భీతిచేత బ్రతికియున్నాను కాని లేకుంటే చావ వలసినదే-హా! దైవమా నన్నెందు కింతబాధ పెట్టుతూ న్నావు? ఒక్కసారి చంపరాదా? పైకి చెప్పలేను, లోపల ఉంచుకోలేను-మరణయాతనలా గున్నది... పాడుప్రాణము పోకుండా ఉన్నది-నిరాశ పీడిస్తున్నది-మనసులో ధైర్యము నశించింది-ఈబాధ అనుభవించినవారికే తెలుస్తుంది కాని ఇతరు లూహించలేరు-ఏ వైద్యుడూ ఈవ్యాధిని కనిపెట్ట లేడు-చికిత్సచేసినకొద్దీ స్ఫోటకములాగున హెచ్చుతూంది- నా శరీరమనే అమ్ములపొదిలోనుండి మనస్సనే బాణము సూటిగా సుందరుని దాకినది-అతడు నిసర్గ గంభీరుడూ, మగ సాడూ కావున ఒక వేళ నాలాగే బాధపడుతూన్నా బయలు పడకు-పదిమందిలో నున్నా నా కేమో నిర్జనారణ్యమున నున్నట్లున్నది-దారి తోచదు, తెన్ను తోచదు. ఎవరు! చూచినా చిక్కిపోతున్నాననీ, మనసు కుదుట లేదనీ అంటారు- నా శక్తికొద్దీ అదుముతూన్నా రోగము బయట కుబుకు తూన్నది-మావాళ్లకి తెలుస్తే ఎంతప్రమాదము? ఏమి దారి? ఇంతవరకూ బ్రతుకు సకారవముగానే సాగింది-ముందున్నది మునుష్య పండుగ... (భద్రా అని పిలుపు) అటగో! వాళ్ళు వచ్చి నట్లున్నది- ఇంకా ఆలస్యముంది గనుక కన్నులకరవుతీర నా ప్రేమనిధానమును చూస్తాను, తాపము కొంత శమించవచ్చును (తలుపు తీయగా ప్రేమాసందుడు సుందరమూవత్తురు.)

ప్రేమా—నాన్నగా కేమి చేస్తున్నారు?

భద్ర—పూజ చేస్తున్నారు-మీరు పట్టుబట్టులు కట్టుకో
వచ్చును- (పట్టుబట్టులతో వత్తురు)

సుంద—కౌను కాని, రోజూ తినడము తిరగడము
తోనే గడచిపోతూన్నది-ముఖ్యమైన పని మరచిపోయినాము-
ఆ ప్రసంగము తెచ్చి చూడు మీవా శ్శేమంటారో, దాని
పరిణతినిబట్టి మనము ముందుకార్యక్రమము మార్చవలసి ఉం
టుంది-ఆలస్యమైనకొద్దీ కార్యము చెడిపోతుందేమో సునూ!

ప్రేమా—నా కాసంగతి జాపకము లేక పోలేదు,
కాని దానిగురించి ఏలాగు మాటలాడడానికి పాలుపోకున్నది-
అవకతవకగా వ్యవహరిస్తే అసలుకే మోసము వస్తుందేమో
అని జంకుతూన్నాను.

భద్ర—మీరు మాటలాడు తూండండి, నేనుపోయి
భోజనానికి సమయము కాగానే చెప్పుతాను- (వెళ్లబోవును)

ప్రేమా— భద్రా, ఉండుంకు నిన్ను కొన్ని మాట
లడుగవలెను.

భద్ర—నన్నా? తరువాత కూడదూ? ముందు మీ
ప్రసంగము కానీ.

ప్రేమా—అదీ నీ గురించే, నీవు లేకుంటే ఏలాగు?

భద్ర—ఆలాగే తే ఉంటాను-

ప్రేమా—కుర్చీమీద కూర్చో. (ఆమె క్రింద కూ
ర్చుండును)

ప్రేమా—మీ అత్తవారు నేజో రేపో నిన్ను పంపు
నుచి వస్తారు, ఏమి చెయ్యడము?

భద్ర—బాగుంది-నన్నా అడుగుతావు?

ప్రేమా—వెళ్ళేదానవు నీవు, ఇంకెవరి నడగడము?

భద్ర—వెళ్ళడానికీ మానడానికీ నా యిష్టమా?

ప్రేమా—బాగుంది-నీ కిష్టము లేకపోతే పంపేవా
రెవరు?

భద్ర—అ దేమన్నమాట-నాన్న పంపుతే నాకు
వెళ్ళకతీరుతుందా? నేను వెళ్ళనంటే సాగుతుందా?

ప్రేమా—సాగేలాగు చెయ్యడమే మా ఉద్దేశము.

భద్ర—నాన్న గారిని నొప్పించడ మేలాగు?

సుంద—మాశక్తికొద్దీ మత్నము చేస్తాము.

భద్ర—కొంతకాల మక్క డుండి ఇప్పుడు వెళ్ళనంటే
సాగుతుందా?

సుంద—మొదటనే వెళ్ళనంటే మొండితన మవు
తుంది, కొంతకాల మక్క డుండి అసుభవించిన తరువాత
నిర్భర మవుతేకదా వెళ్ళననడము దగ్గిరకి వచ్చింది-

ప్రేమా—నిన్ను వాళ్ళు పెట్టిన బాధలన్నీ నాన్న
గారితో చెప్పినాను-కంట నీరుపెట్టుకొని ప్రార్థన మన్నారు-

భద్ర—అంటే నే నసుభవించకతీర దన్నమాటేనా?

సుంద—అలాగు కాదు. ఆయనకి కూడా, యిష్టము
లేదన్నమాట-శివక్క డుండడము

భద్ర—పుట్టింట ఎన్నాళ్ళని ఉండడము? ఇది జాగుంటుందా పదిమందీ వింటే? ఎంతో ఘరానాగా బ్రతుకుతూన్న మనకుటుంబమున కది మచ్చ కాదా?

సుంద—కాదు. భార్యాభర్తల కన్యోన్య మిష్టము లేనప్పుడు ఆడది పుట్టింట ఎన్నాళ్లైనా ఉండలేదా? మగడు విడిచినవారు పుట్టింటికి కాక ఇంకెక్కడికి పోగలరు?

భద్ర—వాళ్ళనారి వేరు. ఇద్దరూ బ్రతికిఉంటే ఎక్కడున్నా తకరరు లేదు.

సుంద—దారి ఒకటే. అత్తింట ఉండడానికి వీలులేక పోతే పుట్టింట ఉండడము స్త్రీజనముకు సహజము.

ప్రేమా—అత్తవారింటికి వెళ్ళడమా, మానడమా? ముందిది తేలనీ; ఎక్కడుండడమో తరువాత ఆలోచించవచ్చును. అక్కడుండడము నీ కిష్టమా? అది చెప్పు.

సుంద—ఆ మాట కొకటే జవాబు. అంతా కళ్ళారచూచి యింకా అడుగుతా వెందుకు?

భద్ర—(కంట నీరు పెట్టుకొనును)

ప్రేమా—అలాగైతే మరో టుడుగుతాను. అత్తవారింటికి వెళ్ళడ మిష్టము లేదు. పుట్టింట ఉండడ మిష్టమేనా?

భద్ర—ఇష్టమేతే చెల్లుతుందా? వీళ్ళుంచవద్దా?

సుంద—ఉంచకపోతే చూసుకోవచ్చును. ముందీమాట నిశ్చయించుకున్నావా? మీవాళ్ళు చంపినా సరే అత్తవారింటికి వెళ్ళనని అనగలవా?

భద్ర—నే నంటే మావాళ్ళు వింటారా?

సుంద—వినకపోతే ఏమి చేస్తారు?

భద్ర—తన్ని తగిలివేస్తారు.

సుంద—తల్లిదండ్రు లలా గెన్నటికీ చెయ్యలేరు.

ప్రేమా—ని న్నొక రైనే తగిలివేస్తే తీరదు. నీ మీద అశ వదలుకొన్నట్లే నామీద కూడా ఆశ వదలుకోవలెను. నీ ప్రాణమునకు నా ప్రాణ ముద్దు. ఉంటే ఇద్దరమూ ఉండ వలెను; పోతే ఇద్దరమూ పోవలెను.

భద్ర—నానుంచి నీవు చెడుతావా?

ప్రేమా—మనమీద ప్రేమ కోసి యింటినుంచి గెంటివేసేటంత దురంతమునకు మన తల్లిదండ్రులు వ్రాసు కుంటే ఇద్దరమూ పోదాము. మన యిద్దరినీ నేను పోషించగలను.

సుంద—సెబాస్-అన్న అంటే నీవంటివా డన్న, తక్కినవాళ్ళు పెద్దన్నలే. అంత దురవస్థ మీకు తటస్థిస్తే మీకు కావలసిన సాయము నేనూ చేస్తాను. మీ కేలోపమూ రానీయను.

ప్రేమా—సరే - నేడే యీ ప్రస్తాపన భోజనము దగ్గర తెస్తాను.

సుంద—నే నుండగా నీవు తేవద్దు. నేడేమి తొందర? ప్రసంగవశాత్తు రేపో మాపో కదల్చిచూడు.

ప్రేమా—చెల్లీ, ఒక్కటే మాట. మనవాళ్ళు నిన్ను త్వవారింటికి పంపుతా మంటారు, నేను వద్దంటాను,

న న్నే మన్నా సరే నేను జంకను; నీవుకూడా కొంచెమైనా జంకక వెళ్ళనని పట్టుబట్టు. ఆపైని ఏమంటారో చూతాము కొట్టరు, తిట్టతారు, భయపెట్టుతారు; మనమిద్దరమూ చింతాకంతయైనా జంకవద్దు, ధైర్యము తెచ్చుకో; పైని దేవ మున్నాడు. వాళ్ళింటికి వెళ్ళడమువల్ల నీకు యమ యాతన సిద్ధము కదా? అంతకన్నా అడవిలో నుండడము మేలు. నీవు వెళ్ళనంటే మనవాళ్ళు బలాత్కరించకుండా నేను చేస్తాను, నిన్ను కొట్టనివ్వను; తిట్టనీ, ఏమిపోయింది? నోట తుంపరలు రాలుతవి.

భద్ర—సరే. నీ అసరా చూసుకొని నీ వేమి చెయ్యి మంటే అది చేస్తాను; వాళ్ళు నన్నే మిచేసినా జంకను.

సుంద—మీ కింత మనోధైర్య ముంటే వాళ్ళు మాత్ర మేమి చేయగలరు? ఇంటిలో నుండ నివ్వరు. అంతేనా? మీరు యధేచ్ఛముగా బ్రతికే దారి నేను చూపు తాను, నన్ను నమ్మండి—దై వసాక్షిగా ప్రమాణముచేసి చెప్పుతున్నాను; మీకు నేను చేదోడువాదోడుగా నుంటాను.

(తెరలో అశ్చాయీ, భోజనమునకు రండి.)

(వేమా—ఇదిగో వస్తూన్నాము. వడ్డించు.

మూడో రంగము

వీరేశ్వరుడు - ప్రేమానందుడు.

వీరే—నాయనా, ఇక చింత లేదు. ఇంటిలో పాడి లేక సకల చిక్కులూ పడుతున్నాము. రామయ్య వారము రోజులలో ఆవుని వంపుతా నన్నాడు, అది పూటకి మూడు నాలుగు నేర్ల పా లిస్తుందట. ఇక మనింటిలో పాలూ పెరుగూ సమృద్ధిగా నుంటవి; ఏమీ లోటుండదు.

ప్రేమా—దాని వెంతకి కొన్నారు?

వీరే—ఖరీదు నిశ్చయించలేదు. ఎంతో కొంత యివ్వవచ్చును. మనదగ్గిర సూరుకూపాయీలు బదులు పుచ్చుకొన్నాడు, ఇప్పు డల్లా తీర్చలేదు. ఈయిత పాలు తాగి పట్టిపోయిన తరువాత వాడికే కట్టిపెట్టవచ్చును దానిని

ప్రేమా—దాని అసలు ఖరీ దెంత?

వీరే—ఎన్నభై కూపాయీ లుంటుంది.

ప్రేమా—పాపము వాడికి చాలా నష్ట ముంటుందే.

వీరే—మనలాభము చూచుకోవాలి గాని వాడి నష్టముజోలి మన కెందుకు? వ్యవహార మంటే ఏ మను కొన్నావు?

ప్రేమా—ఇ దన్యాయము కాదా?

వీరే—ఇదంతా నీ కోసమే, పోయేటప్పుడు నావెంట తీసుకొని పోతానా? కష్టపడితేనే కాని కాసు చిక్కదు.

సుంద—ప్రేమానందా! నేను మహేంద్రునింటికి పోయి వస్తాను. (సంజచేసి పోవును)

వీరే—మహేంద్రు డెవడు?

సుంద—నాతో వచ్చిన స్నేహితుడు.

వీరే—తర్వాత రమ్మా అబ్బాయి!

సుంద—గుంటలో తిరిగివస్తాను. (వెళ్లును)

ప్రేమా—నాన్నగారూ, మి మొక్కమాట అడుగ వలెనని అనుకొని ఎప్పటి కప్పుడే మరచిపోతూన్నాను. కోపపడనంటే అడుగుతాను.

వీరే—మంచిమాటైతే కోప మెందుకు పడుతాను? అడుగు.

ప్రేమా—మన భద్రమాట ఏ మాలోచించినారు?

వీరే—ఆలోచ నెందుకు? కోర్దిరోజులు పోగానే అత్తవారింటికి పంపివేయడమే.

ప్రేమా—అక్కడ దానిబ్రతు కెలా గుంటుందో మీకు తెలసియుండి ఆలాగు చేయడమ న్యాయమా?

వీరే—ఎల్ల కాల మొకలాగే ఉంటుందా? చిన్న తనము గనుక దానికి తెలియక అక్కడికి వెళ్ళడ మంటే కష్టముగా నుంటుంది. కొన్నాళ్ళ కలవాటయిపోతుంది.

ప్రేమా—మీ రిది స్వల్పవిషయ మనుకొంటున్నారు, కాని దాని కక్క డుండడ మతికష్టము. నేను కళ్ళారా చూచినాను. మన కపకీర్తి వచ్చునని అది జంకుతూన్నది.

కాని లేకుంటే ఆత్మహత్య చేసుకొని యుండు నీసాటికి.

వీరే— తెలివిమాలిన సిల్ల. లోకములో అత్తగార్లం దరూ చెడ్డనాళ్లే! కోడళ్ళని లొంగదీసుకోవలెననే బుద్ధితో వాళ్ళ నడిమి ఉంచుతారు, అది యిష్టములేక కూరకుంకలు ఇంతుంటే అంత చేస్తారు; కొన్నాళ్ళ కన్నీ చక్కపడుతవి.

ప్రేమా— అయితే దాని నక్కడికి పంపక తీరదా?

వీరే— అక్కడికి పంపక ఎన్నాళ్ళిక్క డుంచుకో గలము?

ప్రేమా— పంపకుంటే ప్రమాద మేమి?

వీరే— నలుగురిలో నగుబాలు.

ప్రేమా— ఎందుచేత?

వీరే— పూర్వార్చార విరుద్ధము గనుక.

ప్రేమా— అత్తగారు కోడలిని చీటికీపూటికీ చావ గొట్టడము, కోడలిని దానిపుట్టింటివారిని నానాదుర్భాషలాడ డము పూర్వార్చార మేనా?

వీరే— కోపము వచ్చినప్పుడు మాట లాడుతారు, ఒకానొకప్పుడు కొట్టుతారు. కాస్త డొరకుంటే తీరిపోతుంది, దీని కింత ఆర్భాటమా?

ప్రేమా— పెనిమిటి జీవించియుంటే అత్తింట మగ నాలి ఉండడము అచారము, కాని అత్తమామలకు చాకిరీ చేయడానికి వితంతువైన కోడలిని పంపడ మేమి సదా చారము? ఇ దేశాస్త్రములో నుంది?

వీరే—దీనికి శాస్త్రమెందుకు? మన దేశాచారమిది; భార్య భర్త యింట నుండడమే పరమధర్మము. ఇదే సదాచారము.

ప్రేమా—ఎవరి చిత్తము వచ్చినట్లు వాళ్ళు చేయడమే సదాచారమా? అలాగైతే మనము పంపవద్దు, మన అజ్ఞాచి మరికొందరట్లు చేస్తారు, కొన్నాళ్ళ కిదే సదాచారమవుతుంది. పదిమంది చేసేదే పరమధర్మము కదా?

వీరే—ఇవి మనజాతికట్టుబాట్లు, మన మతిక్రమించకూడదు వాటిని.

ప్రేమా—కట్టుబాటన్నప్పుడు ఉభయులకూ సుఖదాయకముగా నుండవలెనా వద్దా? కట్టుబాటని నరకముతో నురక మంటారా?

వీరే—నిజమే, కాలక్రమమున అన్నీ చక్కపడుతవి.

ప్రేమా—ఇంనులో ఎవరైనా చచ్చిన పిమ్మటనా?

వీరే—విపరీతార్థములు తీయకు. కొన్నాళ్ళు పోతే సరి. కొత్తప్పుడు గడుసుపదును గల కత్తి క్రమేణ మెత్తపడుతుంది.

ప్రేమా—మన కిప్పు డీ చర్చ ఎందుకు? ముడిమాట చెప్పండి. అక్కడికి వెళ్ళవలెనని దానికి లేదు, మీరు దానిని బలవంతపెట్టినట్లైతే భయముచేత వెళ్ళుతుంది; కాని మరి రాదు, ప్రాణాలతో నుండదు. కనుక దాని నక్కడికి పంపడము నా కిష్టము లేదు. ఆ బాధ భరించడ మతికష్టము.

వీరే—నీ మూర్ఖపుపట్టు సాగనేరదు, దానిని పంపక తీరదు.

ప్రేమా—మేము మీమాట కెన్న డెదు రాడలేదు కనుక ఈ విషయమున మామాట చెల్లించండి, ఇదే వేడు తూన్నాను.

వీరే—మీరు చిన్నవాళ్లు, సాధకబాధకము లెరు గరు, అందుచేత మీమాట చెల్లనివ్వను; పట్టుపట్టకండి.

ప్రేమా—మేము చచ్చినా సరేకాని మీమాట నిలుపుకొంటారా? ముందువెస్క లాలోచించ నక్కరలేదా?

వీరే—నలుసంత లేకు, నాకు బుద్ధి చెప్పుతారా మీరు?

ప్రేమా—బాను, తెలియనప్పుడు చెప్పవలసినదే.

వీరే—అబ్బా! ఇంత దుస్సర్వజ్ఞత్వమా? నక్కపుట్టి నాలు గాదివారాలు కాలేదు ఇంత గాలివాన నెరుగనన్న దట. లోకానుభవము లేని పసివాళ్ళు మీమాట చెల్ల వలెనా? ఏమి పొగరు!

ప్రేమా—కాయ కేశము విషయమున పెద్దలకంటే పసివాళ్లే ఓర్పుకోగలరు... ..దాని కేమి? భద్ర నత్తవారింటికి పంపడము నాకు సమ్మతముకాదు; అ దొప్పుకోదు. మాకు నచ్చనిపని చేయవలెనని మీ రెండుకు పట్టుపట్టు తారు?

వీరే—నీకు కూతురు వుట్టితే దాని సత్తవారింటికి పంపకు-భద్రపెని నీకేమి అధికార ముంది?

ప్రేమా—అది నా తోబుట్టువు. దాని ప్రాణాలు పోయే టప్పుడు నే నూరకుంటానా? సకలవిధములా దానిని సుఖపెట్టి తీరుతాను; ఇది నా విధి. సోదరప్రేమ సకల జంతువులకూ సహజము కాదా?

వీరే—తలిదండ్రులము, పెద్దవాళ్ళము, మామాట వినరా?

ప్రేమా—మీరు చేసేపని మా జీవములు నిల్పుతేనా?

వీరే—మిమ్ము కని పెంచి పెద్దచేసినాము కదా, మేమే చంపుకొంటామా? కన్నబిడ్డలచంపుకొనే కఠినాత్ములున్నారా?

ప్రేమా—మేము పడే బాధ మీరు సరకుచేయకుంటే మీమాట ప్రకారము పులిగుహలో దూరుతామా? అంత పితృభక్తి కృతయుగములో నుండేదేమో కాని, కలికాలములో లభించదు. రానురాను జీవులకు ప్రాణములయందాశ ప్రబలమైనది. తండ్రిమాట చొప్పున తల్లిని చంపే పుత్రు డిప్పు దుండడు. అట్టిప్రేమ పురాణగ్రంథములయందే కాని ఇప్పటి జనులలో కానరాదు, కాలము మారింది.

వీరే—ముందూ వెనుకూ చూచి మాటలాడు.

ప్రేమా—అంతటా ఆలోచించే మాటలాడుకూ
న్నాను.

వీరే—నామాట వినవా ?

ప్రేమా—ఈ విషయమున నేను వినను, దానిని విననివ్వను- మేమెంతో దూర మాలోచించి చేసుకొన్న నిర్ధారణిది.

వీరే—అలాగే తే దానిని నాయుగట నుండనివ్వను.

ప్రేమా—అది లేకుంటే నేనూ ఉండను- బ్రతికితే ఇద్దరమూ బ్రతుకుతాము, లేకుంటే ఇద్దరమూ చస్తాము.

వీరే—మీరిద్దరూ కలిసి పన్నిన కుట్రా యిది ?

ప్రేమా—ఇందు తప్పేమి ? దానిని మీరు సుఖపడ నివ్వకుంటే దాని యోగక్షేమముల బాధ్యత నేను వహించ వద్దా ?

వీరే—మే ముండగానే ఇంటికి నీవు పెద్దవై నావా ?

ప్రేమా—అట్లు నేననలేదు. మీ రింట నుంచనంటే దానిని పోషించే బాధ్యత నా దన్నాను.

వీరే—బాగుబాగు, మీకు చదువు చెప్పించినందుకు మంచి లాభమే కల్గించినారు ! ఎదు రాడడము, దేవతలకు పంచాంగము చెప్పడమూ నేర్చుకొని పెద్దలను గౌరవించ డమే మానుకొన్నాను- పాడుచదువు వచ్చి బంగారమువంటి కుటుంబాలు పాడుచేస్తూన్నది; పగువులేకు, మర్యాదలేదు... పిల్లలు పుట్టకుంటే ఒకటే మొర్ర, పుట్టి యీలాగు భ్రష్టులైతే యమయాతన- పిల్లలు పెద్దవాళ్ళయ్యేసరికి పెద్దలు జీవించియుంటే ఇదే ప్రమాదము.

ప్రేమా—మీ అభిప్రాయమునకు తగిన సబబు చెప్పలేక మాకు పితృవాత్సల్యము లేదని అంటున్నారా? మీ కిదే బలమైన వాదము. సంతానమునకు పితరులయెడ వాత్సల్యము లేదంటే ఎవరైనా నమ్ముతా రనే మొండిధైర్యముచేత అతిసులభముగా మామీద నేరము నారోపిస్తారు. తల్లిదండ్రులు సంతానమునెడ ఎంత క్రూరముగా ప్రవర్తించినా వారి శిశువాత్సల్యమున లోపమున్నదని ఎవ్వరనుకోరు. ఒక్కమాటకు జబాబు చెప్పండి. భద్ర నత్తింటికి పంపించడము దానిని చావచంపుటకా లేక దానికి సౌఖ్యము కూర్చడమునకా? నా కళ్ళతో దానిబాధ చూసినానని చెప్పితే మీకు చీమకుట్టినట్టైనా లేదే? ఏదీ మీ శిశువాత్సల్యము? దానియం దభిమాన ముండే కాబోలు ఆ రాక్షసికి దాని నప్పగించడము? మీ రేమిచేసినా మేము నోరుమూసుకొని ఒప్పుకోవలె నన్నారు. మీయాజ్ఞ మే మెప్పుడైనా ఉల్లంఘించినామా? ఇప్పుడు మేము పట్టుబట్టడానికి తగినంత హేతు వుంటుందని మీ కెందుకు తోచరాదు? మామాట లెక్కలే దన్నమాటేనా?

వీరే—నీ దుస్సర్వజ్ఞత్వ మిక చాలించు. ఇప్పుడు దానిని పంపవద్దన్నావు. రేపు దానికి పెళ్ళి చేయు మంటావు కాబోలు? ఇన్నేళ్ళు వచ్చినతిరువాత ఇప్పుడు దురాచార పగుడను కావలెనేమి నీమాట విని? కులమర్యాద కూలిపోదా?

ప్రేమా—దురాచారము నేను చేయు మనలేదు,

సదాచారమునే జరుపుమన్నాను. కోపావేశముచేత మీరు పొరబడుతూన్నాడు. సౌమ్యమైన బుద్ధితో నాలోచించండి, సదాచారమో దురాచారమో మీకే తెలుస్తుంది.

వీరే—పురాతనమైన ఆచారము దురాచారమా?

ప్రేమా—ఆచారముయొక్క మంచిచెడ్డలు కాలము ననుసరించి మారుతూండును. ఒక కాలమున సదాచార మని పించుకొని సర్వజన సమ్మతమైన ఆచారము ఇంకొకకాలమున దురాచారమని దూష్యము కాలేదా? సహగమనము శిశు మారణము, నరబలి, మాంసభక్షణమున్నూ బ్రాహ్మణ వర్ణమున పూర్వము ప్రబలలేదా? అప్పు డవన్నీ సదాచార ములే; కొన్నాళ్ళకి కాలగతి మారేసరికి అవి దురాచార ములు కాలేదా? ఇప్పు డెవ్వరైనా వాటిని ప్రశంసిస్తారా, ఆచరణమున పాటిస్తారా? అవి సదాచారములుగా నున్నంత కాలము వాటి నుల్లంఘించినవాళ్ళు దురాచారవర్తకులు కాలేదా? కనుక ఆచారములకు కాలమునుబట్టి మంచి చెడ్డ అనే ప్రతీతి కలుగుతూండును. అందుచేత దురాచార మనే భయ మక్కరలేదు మన మిప్పుడు చేసే పనికి.

వీరే—సురాపానము కూడా కొన్నాళ్ళకి సదాచార మవుతుందని దానిని కూడా మొదలుపెట్టు మంటావు కాబోలు?

ప్రేమా—మీ యిష్టము వచ్చినట్లు మీరు వాదిస్తారు, అదే మేము చేస్తే దుస్సర్వజ్ఞత్వ మనీ తలబిరుసని

కనరుతారు. అన్ని దురాచారముల అన్ని సదాచారముల మాటా నేను చెప్పలేదు. ఒక్కొక్కదాని గురించి వేర్వేరుగా చర్చించి సుఖావహమైన రీతులనే ప్రవర్తిస్తూండవలెను. శుక్రాచార్యుడు మధుసేవ చేయలేదా? పూర్వము మధుసేవ మనవారియం దుండేది; దానివల్ల ఎక్కువకీడు మూడినం దుకే అది దురాచార మయింది. ఎప్పటికీ అది అట్టిదే.

వీరే—కుర్రకుంకలతో సరిగా వాదించడము నా బోటివానికి తప్ప... తునిమాట విను- నీమాటలు నాకు సచ్చలేదు, ఆలాగు నేను చేయను. మూర్ఖపుపట్టు బట్టినావా ముప్పు తప్పదు, బాగా ఆలోచించుకో. భద్రయందు మాకు మాత్రము ప్రేమలేదా ?

ప్రేమా—నేను బాగా ఆలోచించినాను; నాది మూర్ఖపుపట్టు కాదు గనుక విడువను, ఎంతముప్పు వచ్చినా సరే భద్ర నత్తింటికి పంపనివ్వను, దానిని వెళ్ళనివ్వను.

వీరే—వినాశకాలే విపరీత బుద్ధిః- మీనదుట బ్రహ్మ ఏమివ్రాస్తే అది జరిగితీరుతుంది, నా లోపము లేదు; చెప్ప వలసినదంతా చెప్పినాను-పైనిమీయివ్వుము... (వేగ మేపోవును)

(భద్ర వచ్చును)

భద్ర—అన్నయ్యా, నాన్నగారికి చాలా కోపము వచ్చింది, మాట చెల్లవలెనని పట్టేకాని మంచిచెడ్డ లాలో చించలేదు; నీ వెంతచెప్పినా నీమాట లెక్కచేయకున్నారు;

పైపెచ్చు మనకి ముప్పు తప్పదని శపించినారు. నాకు చాలా భయముగా నుంది.

ప్రేమా—నా కింతా నొత్తకాదు, ఇందుకు సిద్ధ పడే ఉన్నాను. ఇతనిచేతనై నది మనను ఇంటినుండి గెంటి వేయడమే. చంపలేరు కదా? ... బైటికి పోతే మనపని మరింత సుఖవుగా నెరవేరుతుంది. నీకు శుభ మతిశీఘ్రముగా చేకూరుతుంది. భయపడి నీవు మాత్రము మెత్తపడకు, కార్యము చెడుతుందినుమా!

(సుందరుడు వచ్చుచు)

సుంద—మెత్తపడడము దేనికి?

ప్రేమా—మా నాన్నగారికి నాకూ గొప్పవాదము జరిగింది. అతనిమాట అతనిగా నామాట నేనూ నిలువబెట్టు కొన్నాము. భద్ర నత్తింటికి పంపకతీరగన్కి ఆయనా పంప వద్దని నేనూ నిశ్చయించుకొన్నాము. అతడు మాకు ముప్పు తప్పదని శపించినాడు, దానిని మహాప్రసాదమని ప్రతి గ్రహించినాము.

సుంద—ఇంటినుండి పొమ్మన్నారా?

ప్రేమా—అందాకా రాలేదు; పైయెత్తజే.

సుంద—దానికి నీ వేమి బదులు చేయదలచినావు?

ప్రేమా—పెట్టబేడా కట్టి ప్రమాణము కావడమే.

సుంద—శుభం భవతు. ఇక నే నిక్క దుండను.

మహేంద్రునిదగ్గరకు పోతాను, అందరిమూ కలిసి ఊరు దాటుదాము... (వెళ్ళును)

నాల్గో రంగము

వీరేశ్వరుడు—ప్రేమ

వీరే—ఇంగ్లీషుచదువు వద్దని నెత్తీ నోరూ కొట్టు కొంటే మానినావు కావు, ఇప్పుడు పీక కురి పోసినాడు. పెద్ద కాలము వచ్చింది, ఇద్ద ర్కే పిల్లలు, వాళ్ళని వదలి ఉండలేము, ఇంట్లో నుంచుకోలేము. కూనని పెంచితే గండయింది, తాను చెడడము కాకుండా దానిని కూడా పాడుచేసినాడు. అత్తింటికి వెళ్ళనని అది అఘోరిస్తూన్నది. నిజముగా నా మనసులో పంపవలెనని లేదు, ఏమంటే దాని అత్తగారు రంపెలాడి; అన్నివిధములా దానిని కాలితో రాసి బొట్టు పెట్టు కొంటుంది. ఆ బాధ పడలేక అ దెందులోనో పడి చస్తానంటూన్నది; పాడు లోకానికి వెరచి పంపడాని కొప్పు కొన్నాను, వా డది కానీయదు. దాని కేమి ఆశ పెట్టినాడో కాని వాడిమాట అది తప్పకుండా వింటూంది, మన యిద్దరిని తోసిరాజన్నారు. ఇటువంటివాళ్ళని యింట్లో నుంచుకోలేము, పైకి గెంటలేము. ప్రాణాంతముగా నుంది.

ప్రేమ—ఇప్పు డేమి చూచినారు? రేపు వాళ్ళొచ్చిన తరువాత నుంది. వాళ్ళీమాట వింటే మనకు ఎంత అగౌరవము! మనవాళ్ళ మొండిధైర్య మేమోనాకు తెలియదు... ఎప్పుడూ గట్టిగా మాటలాడడమే ఎరుగనివాడు ఎన్ని సబ

బులు నేర్చినాడు! ఎంత పట్టు పట్టినాడు! భద్ర వాడితో ఏమి చెప్పిందో? వీళ్ళేమిదురంతము చేయదలచినారో?

వీరే—నా కొకదానికి సంతోషము- వాడి వాదము కా దనలేము. ఇప్పు డీ సంఘసంస్కారము దావాగ్నిలాగు దేశముం గంతటా పెరిగింది. ఆర్యసామాజికులు ఎన్నో పున ర్వివాహములు చేసినారు, అవి వృద్ధికి వస్తూన్నవి. అవే వాళ్ళకి ధైర్యము కలిగించినవి.

ప్రేమ—కొంపతీసి మనవాడు భద్రకి రెండోపెళ్ళి చేస్తా నంటాడా ఏమి ?

వీరే—అదే వాడి ఉద్దేశము. ఆమాట నిష్కర్షగా చెప్పలేదు కాని కాస్త సూచించినాడు.

ప్రేమ—అయ్యో, ఒక్క కూతురూ ఇంట్లో నుండ కపోవడమే కాకుండా తిరిగి పెళ్ళి చేసుకొంటుందా ? ఎంత ప్రమాదము! అయ్యయ్యో! చూపులైనా ఉండవు కాబోలు ? ఏమి దారి ?

వీరే—నిక రానికి చూస్తే ఇదొక విధముగా మంచిదే. తలచెడ్డ కూతురు గుండెమీద కుంపటి. ఉప్పు పులుసూ తినేదాని కేవేళ కేబుద్ధి పుట్టుతుందో ఎవరము చెప్పగలము? అందుచేత కంటికి రెప్పలాగు దానిని కాచుకు తిరిగేసరికి మనతాడు తెగుతుంది- ఇప్పు డాపూచీ ఎవరికీ ఉండదు- రెం డోది భద్ర నింట్లో శాశ్వతముగా నుంచుకోలేము. ఒక వేళ ఉంచుకొన్నా దానికి సుఖము చేకూర్చలేము. ఇప్పుడో వీడు

దాని నే అయ్యచేతిలోనో పెట్టి తీయతాడు. ఆ పైని గాని అదృష్ట మేలాగుంటే అలాగు జరుగుతుంది.

ప్రేమ—ఇంటిలోనుండి గెంటివేస్తే వాళ్ళ కేవల దిక్కు ?

వీరే—వాళ్ళకేమే ? కావలసినంత సొమ్ము నే నిస్తాను, ధైర్యము మనిషి సహాయము వాళ్ళ కుండనే ఉంది.

ప్రేమ—అయితే పెళ్లి చేసి మీరే షంపివేయకూడదా?

వీరే—కాదు కాదు- ఇది పూర్వాచార విరుద్ధము, మన పరువుపోతుంది; మనము బ్రతికున్నంతకాల మిది కానీయ కూడదు, తరువాత వాళ్ళ యిష్టము. సనాతనధర్మము మనము అతిక్రమించరాదు.

(ప్రేమానందుడు వచ్చును)

ఏ మాలోచించినావు ? నీపట్టు వదలవా ?

ప్రేమా—నదిలేటట్టే పట్టే పట్టియుండను.

వీరే—ఇంటిలోనుండే అదృష్టము మీకులేదా ?

ప్రేమా—మీ గుంచుతే తప్పకుండా ఉంటాము.

వీరే—ఓరీ మూర్ఖా ! నీకు నా మాటన్న లక్ష్యము లేనప్పుడు నాయింట్లో నిన్నె ట్లుంచుకొమ్మన్నావు?

ప్రేమా—మాకు పోవలెనని లేదు, మీరు పొమ్మంటే పోకతీరదు.

వీరే—దానికి పెళ్లిచేసే తలం వుందా ఏమి?

ప్రేమా—లేకుంటే ఇంతవరకూ రానే రాదు.

వీ రే—ఓరీ మేము చేసినపెళ్ళి ఏలాగు పరిణమించిందో చూచినావు- భద్ర దరిమ్రుగొట్టు, లేకుంటే మూడేళ్ళమగడు ముక్క లయిపోతాడా?... ఇంకోపెళ్ళి అయితే మాత్రము అది బాగుపడి ఏడుస్తుందా? దాని కర్మఫల మది. ఎందుకు నీ కే శ్రమ?

ప్రేమా—ఇదేనా మీ శిశువాత్సల్యము? అడీ నా విషయ మనుకోండి. ఒక భార్య పోతే రెండోదాని సప్పుడే చేయరా? అదీ నాదౌర్భాగ్యమే అని ఊరకుంటారా?

వీ రే—మగవాళ్ళ నాడవాళ్ళతో సమము చేస్తావా?

ప్రేమా—ఇద్దరినీ భగవంతుడే సృజించి కొంత భేదము కల్పించినమాట వాస్తవము- దానిపై మానవుడు మరింత హొచ్చుచేసి ఆడవాళ్ళకి బొత్తిగా అన్యాయము చేసి నాడు. దానిని తొలగించేవన్నీ సదాచారములే.

వీ రే—అబ్బో! సనాతనధర్మానికే ఎసగు పెట్టకలచి నావా? పితంతువుకు వివాహము చేసేవాళ్ళు ఏడుతరాలు దాకా నరకకూపములో పడతారని శాస్త్రము ఘోషిస్తూ న్నదిరా కుంకా!

ప్రేమా—అదే తీగుగా సహగమనము చేయుచునీ చెప్పతూన్నవి- అలా గేల చేయకూడదు?... ఆడదాని మాట విడిచి మగవానిమాట ఆలోచించండి. విధురు డెన్ని పెళ్ళిలైనా చేసుకోవచ్చునేమి?

వీరే — మగవాడు స్వతంత్రుడు, పెళ్ళిచేసుకోకుంటే కర్మాధికార ముండదు. ఆడదాని కా చిక్కు లేదు. పెనిమిటే దానికి దైవము, పాతివ్రత్యము కాక వేరే ధర్మమే లేదు దానికి; అందుచేత రెండో పెళ్ళిమాట తలపనేకూడదు.

ప్రేమా — ఇదే పురుషుల దౌరాత్మ్యము! వారు చేసిన పనులన్నీ పక్షపాతపూరితములు, స్వార్థపరములు. తమశక్తి మావత్తు చూపేలాగు ఆడదానినడుగుకి తొక్కివేసినారు. పాపము! అన్ని విషయములా వారి కబలత్వము సిద్ధించినది కాబట్టి పురుషుల పక్షపాతము మన సంఘానికి పక్షపాతము తెచ్చిపెట్టినది. దేశ మధోగతిని పడియున్నది. పురుషులూ స్త్రీలున్నూ సరిగా సభివృద్ధి చెందకుంటే దేశమున కొన్న త్యము సిద్ధించదు. ఇదంతా ఆడవాళ్ళ ఉసురు పోసుకొనడముచేతనే.

వీరే — బాగుంది—(భార్యతో) చూచినావా మనవాడి బుద్ధి? మన పూర్వులంతా మూర్ఖులనిన్నీ వీడే సర్వజ్ఞుడని తూలీపడుతూన్నాడు. వీ డీలోకములోని లోపములన్నీ దిద్ది చక్కపరుస్తాడట! అందు మొదటిమెట్టు భద్రాపునర్వి వాహము!

ప్రేమ — అయ్యో! అయ్యో! ఏమి వీడి తెలివితక్కువ!

ప్రేమా — నాన్న గారూ! పునర్వివాహము మోగ్యమని మీ రొప్పుకోరా? అ దావశ్యకమని యెరిగి మీకుమా

రై కే పెళ్ళిచేయడమునకు మీకు సాహసము లేదు-బంధువులతో కలహము పుట్టిననీ మిత్రులు ఎకసక్కెము లాడుతారనీ మీకు భయము. నాకో, అనభవము తక్కువౌట చేత పైనిచెప్పిన అడ్డంకులు లేవు. చిన్నవాళ్ళకు సాహసమెక్కువని మీరు చాలాసారు లనలేదా? తీరా కార్యారంభమయ్యేసరికి జంకుతూన్నారు.

ప్రేమ—కులములోనుండి వెలివేస్తారురా! ఏమి గతి?

ప్రేమా—వెలివల్ల నష్టమేమి? గౌరవము తగ్గదు, ధనము పోదు... మనసుంటికి బంధువులు భోజనాలకి రారు, పోనీ, అది మనకే మంచిది.

ప్రేమ—నీకు పెళ్ళి కావడ మేలాగు?

వీరే—ఏ మాలజాతిదానినో మెడకు కట్టుకొంటాడు. మనకు తిలోదకా లివ్వనక్కరలేదు. కొంత బరువు తగ్గుతుంది, తద్దినా లుండవు, సురీ మేలే.

ప్రేమా—అమ్మా, ఇప్పుడు వెలికి జడియనక్కరలేదు, వెలిబడ్డవారు చాలా కుటుంబములవా రున్నారు; ధనవంతులు, విద్యావంతులు, కీర్తివంతులూకూడా కలరు. కర్మలు చేస్తున్నారు. ఎందుకూ వాళ్ళకి లోపము లేదు... ఇక మీ కు తరగతుల కేమీ లోపము రానీయరు- యథా శాస్త్రీయముగా అన్నీ జరుపుతాను- మీ కాభయము వద్దు.

ప్రేమ—అయ్యో! ఏమి పాపమురా? ఇంటావంటా లేని ఆచారము తెచ్చిపెట్టి కులము చెడగొట్టుతావా?

ప్రేమా—అమ్మా, మీ కంత జంకుగానుంటే మే
మీయిల్లు విడిచి మరియొకదగ్గర నుంటాము. అంతేకాని
భద్రను యావజ్జీవదుఃఖముపాలు చేసి చూడలేను.

(ముకుంద శాస్త్రి కావేరమ్మా వత్తురు)

వీరే—టాహో! భావగారు రండి! అంతా ఊమమా?
మీ శరీరములో ఖులాసాగా నుందా?

ప్రేమ—రండి వదినా! బాగున్నారా?

ముకు—మీ ఆశీర్వాచనమువల్ల అంతా నిమ్మశముగా
నున్నాము. మీకు ఊమమా?

వీరే—చిత్తము.

కావే—భద్ర ఊమంగా నున్నదా? కానరా దేమి?

ప్రేమ—ఇప్పుడే లోపలికి వెళ్ళింది.

కావే—దానిని విడిచి ఉండడానికి మన సొప్పలేదు.
అన్నము వంట పట్టలేదు. నిద్ర కంటికి రాలేదు.

ముకు—మీ పిల్లవాడు కోపగించి ఒక పూటనా
మాయింట నుండిక చెల్లెలిని తీసుకొని వచ్చినాడని యిరుగు
పొరుగువాళ్ళు మమ్ము దెప్పుతూన్నారు.

కావే—ఒదినా, సంసార మన్నప్పుడు ఏవో మాట
లనుకొంటాము, కొంచెము పెద్దదాన నొటచేత చిరాకు పడు
తాను. ఆపాటిదానికి మాయింట నీరైనా పుచ్చుకోకుండా
బయలుదేరి వచ్చినాడు! ఇరుగమ్మా పొరుగమ్మా నా దవ

డలు నొక్కి నానామాట లంటున్నారు, తల మెత్తుకొని తిరుగ లేకున్నాను. పెద్దదాన ననేనా ఆలోచించినాడు కాడు.

ముకు—కుర్రవాడు, లోకానుభవముతక్కువ, పడుచు కసపు పెంకెతనమే కాని ముందూవెన్నా ఆలోచన లేదు.

ప్రేమా—లోపము నాదా? నోటికివచ్చిన టెల్ల మమ్ము తిట్టి మా చెల్లిని చావమోది పైపెచ్చు నేను పెంకె వాడనంటున్నారా? మీకన్న గమనువాడనా? ఎందుకమ్మా వచ్చినంత కోపమూచూపుతావా అంటే ఇప్పుడే దానిని తీసుకొనిపోయి ఇంకో మగని కూర్చుమని అన్నది. మా చెల్లి పూలరాణి అట నిజమేమేముదానిని పువ్వులలో పెట్టి పెంచు కున్నాము. ఇట్టి సుకుమాది గట్టి పనులు చేయలేదు, కర్ర దెబ్బలు తినలేదు; మసనున నాటే దుగ్భాషలు పడలేదు— ఇది కాబట్టి మీ యింట సకల బాధలూ సహించి యున్నది కాని ఇంకొక రై అయితే యింటికి పట్టపగలు చిచ్చు పెట్టి పారి పోవును. సుట్టింటివారికీ అత్తింటివారికీ అమర్యాద వస్తుందని అంత దుఃఖమూ అదుముకొన్న కొద్దీ నిర్భర మయిపోతే ఏమి చేయగలదు? అంత క్రౌర్యమా?

ముకు—నాయనా చిరజీవీ, మీ అత్త కొంచెము నోటివడి చేతివడి గలదే, నేను చీటికీ మాటికీ మందలిస్తూనే ఉంటాను; ఇకముందు మా కోడలిని చిన్న మెత్తుమాట ఆడ నీయను, కాని ఒంటిమీద చెయ్యి వేయనీయను, నేను పూచీ పడుతాను దీనికి, నామాట విని ఈసారి పంపి చూడండి.

వీరే—భావగారూ! అది మాపిల్లకాదు, మీ పిల్ల; దానిని సుఖపెట్టినా దుఃఖపెట్టినా మీయింట నది ఉండక తీరదు, మీ యిష్టము వచ్చినప్పుడు తీసుకొని వెళ్లవచ్చును. కన్నవాళ్లము గనుక అది కష్టపడుతూంటే చూడలేము. మీరూ పిల్లలనుకనుకొన్నవారే. దానితల్లిదండ్రులు మీరే ఎల్లండి తీసుకొని వెళ్లవచ్చును, మా ఆటంకము లేదు.

ప్రేమా—వల్లకాదు-అది క్షణమైనా వారింట నుండడము నా కిష్టము లేదు.

కావే—నాయనా, వెద్దదానిని, నావల్ల తప్పు జరిగిందనుకో, క్షమించు-ఇకముం దెప్పుడూ దాని నేమీ అనను— అది మాయింట నుండకపోతే మా క్షాభోరు దక్కదు-నలుగుర్లో నగుబాటు.

ప్రేమా—అది మాయింట నుంటే మీకు గౌరవము దక్కదంటూన్నాడు కాని, అది మీయింట నుంటే దాని ప్రాణమే దక్కదు. ఇంత గోలయిన తర్వాత దానిని మీరు పీల్చి పిప్పిచేయరా?

కావే—నీవు వచ్చి చూడు దాని నేలాగు సుఖపెట్టుతానో-నామాటమందు నీకు సమ్మతమప్పుడు కలుగుతుంది.

ప్రేమా—బాగుబాగు. మా చెల్లెలితోకూడా నేనూ మీయింటనుండనా? మీ అబ్బాయి నాకుకూడా పుస్తకటిసేటేనా?

వీ రే—ఓరీ, నీ నోటికి మేక లేనట్లుంది. పెద్దవాళ్లతో పరియాచకమా? నీ అంతర మేమి? ఆమె యంతర మేమి? భావగానూ, మావాకు వట్టి మతిమాలినవాడు, గడుపుకోవలె నని మిమ్ము ప్రార్థిస్తూన్నాను. మీరు రే పొక్క రో జిక్క డుండి, ఎల్లుండి పిల్లను తీసుకొని పోవచ్చును. మేముండగా వీడి ఊసెవరికి కావలెన? ఓరీ మూరా! అది నా కూతురు, పంపడానికీ పంపకపోవడానికీ నీవెవడవు? ఆయధి కారమునాది, నీవు మాటాడక పోదానిని తప్పకుండా పంపివేస్తాను దానిం టికి.

ప్రేమీ—అది మీకు కూతురు, నాకు చెల్లెలు. మీరు దానిని కష్టపెట్టుతున్నాను, వద్దంటే నామాట వినకుండా ఉన్నారు. ఆమెను పెంచేభారము మీదే, నేను కావనను, కాని నామాట విన్నానుకాను కదా అని ముందు మీరే చింతిస్తారు. నా చేతనైతే అత్తగారన్నమాట చేసి తీరు దును-ఇప్పుడు మీయిష్టమే జరుగనీ-దాని ప్రాశ ఎలాగుంటే ఆలాగు జరుగుతుంది.

ముకు—నాయనా, దానిని కష్టపెట్టడమువల్ల మా కేమి లాభము? కోడలు పుట్టింట ఉంటే నలుగురూ నాలు గంటారు, దానిని సహించలేము? కులగౌరవము కూలుతుంది, దాని నోర్వలేము-నీవు చిన్నవాడవు, లోకవర్తన మెరుగవు.

వీరే—వెళ్ళివాడితో వాదమెందుకు?—ఇదిగో విను. ఇదివరకు నన్ను మాటలాడినావు, ఇప్పుడు వీళ్ల నన్నావు.

నీమాధ్య మెచ్చుతున్నది గాని తగ్గలేదు; నాకు కోపము తెప్పించకు, దానివల్ల నీకు ముప్పు రాగలదుజాగ్రత్త.

ప్రేమా—అయ్యా! నేను మూఢుడను కాను, నాతో బుట్టువు కష్టపడుతూంటే చూచి ఓర్వలేను. మీతో కడసారి చెప్పానాను-భద్ర నత్తింటికి పంపవద్దు, దానివల్ల కీడు మూడడము నిశ్చయము; దానిని మీరు భరించలేకపోతే నా కప్పగించండి, నేను దానికి సుఖము చేకూరుస్తాను.

ముకు—వలాగు దానిని సుఖపెట్ట గలవో చెప్పు, మేమే ఆలాగు చేస్తాము-దానిని కష్టపెట్టడము మాకూ ఇష్టము లేదు.

ప్రేమా—దానికి తిరిగి పెళ్ళిచేస్తేనే సకలసుఖములూ చేకూరుతవి- అదే తగిన పని.

కావే—(నోను నొక్కుకొని) ఎంత దురంతము చేయ నెంచినావు! జాతిమర్యాద గంగలో కలుపుతావా? కులము వారు వెలివేయరా? మాలబ్యాయి మా గొంతుకకోసినాడు, అది చాలక నీవుకూడా మమ్ము శాశ్వత నింద పాలు చేయ దలచినావా? ఇది న్యాయమేనా? పెద్దలమాట పెడచెవిని పెట్టి పెత్తనము పైని వేసుకొని మహాత్కార్యమే చేయదలచినావులే-బలే!

ముకు—వెర్రె కుదిరింది, రోకలి తలకు చుట్టు మన్నుట్లుంది నీ పని-మాయింట నుంటే మీ చెల్లెలికి సుఖము లేదని రెండో పెళ్ళి చేసి మీకూ మాకూ కులాని కంతటికీ అప

ఖ్యాతి తెచ్చి పెట్టుతావా? బాగుంది నీబుద్ధి, ఇంగ్లీషు చదువు కొన్నందుకు నుంచి ఊహలే పుట్టుతూన్నవి! బాగు బాగు!

వీరే—పాజీ! చూచినావా అందరూ నోట్లో గడ్డి ఏలాగు పెట్టుతూన్నారో? చదువుకొన్న కొద్దీ నీకు మతి పోతూన్నది. నూ కెంత అవకీర్తి తెచ్చిపెట్టినావో తెలుసునా? చిన్నలూ పెద్దలూ మా మొగాలమీద ఉమ్ముతూన్నారు. నూ పాప మంతా పండి నీ వెందుకు నూ కడుపున పుట్టి నావు? పాలసముద్రములో హాలాహలము లాగు మా గర్భ వాసమున పుట్టి తరతరాలకీ తరుగని అపఖ్యాతి తెచ్చి పెట్టు తున్నావు.

ప్రేమ—నాయనా! ఎన్నో దేవుళ్లకి మొక్కి నిన్ను కన్నాను. ఎప్పుడు పెద్దవాడవై ను మ్ముద్ధరిస్తావో అని ఉవ్విళ్లుూరుతూంటే ఈ పెకబుద్ధి నీ కెందుకు పుట్టిందిరా? ఇహా నీవు మమ్ము సుఖి పెట్టే మార్గము? మీ నాన్నగారికి కోపము తెప్పించకు. మేము బ్రతికియున్నంత కాల మీ దురాచారము తలపెట్టకు, మా పెత్తనము నిలువబెట్టు; మాకు మనోవ్యాధి కలిగించకు. కొంతకాల మోపికపట్టు, నూ అనంతరము నీ చిత్తమువచ్చిన రీతిని జరుపుకో వచ్చును. మమ్ము నలుగురి నోళ్లలో పడవేయకు.

ప్రేమా—అమ్మా! లోకులు కాకులు, సబబూ సం దర్భమూ లేకుండా నూట లాడుతారు, వాళ్ల నోళ్లకు భయ పడి బంగారుబొమ్మవంటి కూతురిని పాడుచేసు కొంటారా?

మేక నమ్మపారికి బలివేసినట్లు దాని నీ దుఃఖాచారమునకు బలివేస్తారా? ఏ ముఠానా సరే-అది అత్తింటికి వెళ్ళడము నా కళ్ళతో చూడలేను-దానిని సుఖ పెట్టడమునకు కన్నారా, లేక చంపడానికి కన్నారా? నా మాటవిని పంపకండి. వినకుంటే బ్రతికున్నాన్నట్లు దానికోసము దూఱిస్తారు.

ప్రేమ— నా కేమి బాధ? ఎందులోనో పక్షి చావ వలెను. వీడు మాట వినడు, ఆయనకి కోపము తగ్గదు-హా! పరమేశ్వరా! ఏమి చేయదలచినావు?

వీరే—ఓరీ, పెద్దమ్మా—ఎవరిమాటా వినకుండా నీ మాట నిలువబెట్టుకోవలెనని ఎంతపట్టు పట్టినావు? నామాట విన్నావా సరే, లేకుంటే నాయింటినుండి గెంటివేస్తాను-చిప్పా దొప్పా పట్టుకొని ఇంటింటా బిచ్చ మెత్తుకోవలసి వస్తుంది-గుడ్డు తల్లిని వెక్కిరించె నన్నట్లు నీ పెడసరపు మాటలు పొగరుబోతుపనులూ నా దగ్గర సాగవు-నీదారి నీవు చూచుకోవలసి వస్తుంది జాగ్రత్త!

ప్రేమా—మీయిష్టమువచ్చినట్లు మీరు చేయ వచ్చును, నాపట్టు నేను విడువను; చిప్పా దొప్పా నానుదుట వ్రాసియుంటే తప్పించ నెవరితరము? భాగ్యము పోతుందని భయపడి న్యాయము విడువను....ఇంకోసారి చెప్పుతూ న్నాను-నామాట వినకుంటే తరువాత అందరమూ పరితపించవలసిఉంటుంది.

వీరే—భీ ! చౌర్యాగ్యుడా ! నోరు మూసుకో-భావ గానూ, లోపలికి పోనాము-వీ డీలా మ మొరుగుతూండనీ, పిల్ల నెల్లుండి తీసుకొని పొండ్లి-అంతతో వీనికి ప్రాచుశ్చిత్త మవుతుంది- (పోవుదుగు)

ప్రేమా—నే ననుకొన్నంతా అయింది-శ్రేయాంసి బహువిఘ్నాని అన్నవాడు తెలివితక్కువవాడా?...ఇదివరకు దాటదలచినదే మహాసముద్రము, కాసిపై నింకొటి దాపు రించింది-ఈ దంపతులు వచ్చి నాశ్రోవలో పెద్దబండ వేసి నారు-ఎల్లుండి వీరి ప్రయాణ మట...మధ్య నొక్క రో జున్నది-జరుగవలసిన తంతు చాలా ఉంది.....ఏమి సాధనము? .....ఆం. ఒక్కటే దారి-సుంకరుడే యిప్పుడు దిక్కు...వానితో నాలోచించి కార్యము సాధించవలెను... ఆలోచన చెప్పడాని కెవరూ లేరు, నేడే కార్యసిద్ధి కావలెను- భద్రతో రెండుమాట లాడి పైకి దాటుతాను-తరువాత దైవ మున్నాడు...భద్రా, భద్రా, ఇటు రా. (వచ్చును) అమ్మా నాన్నగారు ఏమిచేస్తున్నారు ?

భద్ర—మా అత్తగారితో మాటలాడుతూన్నారు-

ప్రేమా—విన్నావా మానాదము ?

భద్ర—అన్నయ్యా, నాకోసము నీవు పాడవుతూ న్నావు, నీకెందు కీ ప్రయాసము? నా కర్మానికి నన్ను వదలి నీదారి నీవు చూసుకో-మనవాళ్ళతో దెబ్బలాడి ఆస్తి పో గొట్టుకోకు-నేను కొమ్ముకొట్టే గేదెను, నన్ను చేరనిస్తే నా

చౌర్యాగ్యదేవత నిన్ను కూడా ఆవహిస్తుంది-నీ పట్టు విడిచి పెట్టు; నాగతి ఏమైనా కానీ, ఆయు పున్నన్నాళ్ళు అనుభవిస్తాను, భరించలేకపోతే ప్రాణము వదలిపెట్టుతాను.

ప్రేమా—నాకంఠములో ఊపిరున్నంతకాలము నిన్ను విడువను.....ఇదిగో విను-చిన్నవాళ్ళమైనా గొప్ప కార్యభారము మనమీదపడింది; సుహా యిచ్చేవారు లేరు, తప్పుతోవ తొక్కినట్లుంటే మరి దిద్దుకోలేము-కొంత వ్యవధి ఉంటుందని అనుకొన్నాను కాని ఒక్క రోజులో అన్నీ ముగించవలెను-అతి జాగ్రత్తగా నాలోచించు.....ఎల్లండి తప్పకుండా నిన్ను పంపించి తీరుతారు, నామాట లక్ష్యపెట్టి నారుకారు; నేను నాపట్టు వదలను. నీకు బాగుపడవలెననే ఉద్దేశముంటే నేను చెప్పినట్లు చేయవలెను; ఒకవేళ నీకు యిష్టము లేకపోయినా కార్యసాధనముకొరకు నామాట వినక తీరదు-నేనై నా నీకు బొత్తిగా యిష్టములేని పని చెయ్యను-గండక తైర మెడపై పడుతూంటే ఏమి చేయగలము? ఆలోచించేటందుకు వ్యవధి లేదు-

భద్ర—త్వరగా చెప్పు, నీమాట కా దనను, అగ్నిలో నీవు పడుమన్నా సిద్ధమే; నాకది లాభమా నష్టమా అనే చర్చ అనవసరము-

ప్రేమా—మనమిద్దరమూ యింటిలోనుండి దాటిపోవలెను, తగిన సమయము నీవే చూసుకో-నీపెట్టె తేగల్గుతే సరే, లేకున్నా ఇబ్బంది లేదు-పెద్దకోవెలలో నొక సవ్యాసి

'ఉన్నాడు, అతనినగ్గర చేరుకో, ఇంతలో నేను సుందరమును
 తీసుకొని వస్తాను-ఆ సర్వాసి ఆర్యసామాజికుడు, లోకోపకారి,
 అనుభవశాలి; మనవృత్తాంత మంతా అతనితో చెప్పి అతని
 సలహా చొప్పున నడచుకొందాము-అతనిమాట కట్టు చెప్ప
 వద్దు-మనశ్రేయస్సుకోరి అతడు బోధనచేయును. కాని ఇం
 దాతనికి వచ్చేదీ లేదు పోయేదీ లేదు-నే నిప్పుడే అతని
 దర్శనానికి వెళ్ళి కార్యక్రమము నిర్ణయించుకొని వస్తాను-
 నీవు సిద్ధంగా నుండు- (వెళ్ళును)

పునర్నివాహము

మూడో అంకము

ఒకటో రంగము.....రహస్యమైన తావు.

సుంద—వ మయినది తరువాత?

ప్రేమా—మన మనుకొన్నదే, మనవాళ్ళు భద్ర
నత్తవారింటికి పంపక మాన మంటే, నేను పంపించ నివ్వనని
గట్టిగా పట్టు బట్టినాను; మా నాన్నగారు చర్చ కొంతవరకూ
చేసి ఆపేని నావాదము తప్పనలేక వెంటనే దుర్భాషా
వర్షము నామీద కురిపించినారు; దానిని నేను లెక్కచేయ
లేదు, నాపట్టు విడువలేదు...ఇంతలో మాఅమ్మ వచ్చి
కొంత ఏడ్చి తండ్రిగారిని మందలించ మున్నించింది, ఆ ఏడుపు
మొరలు కార్యసాధనకు పనికివచ్చు ననుకొంటూ ఉండగా
అకస్మాత్తుగా గొప్ప అంతరాయము కలిగింది.

సుంద—ఏమిటది?

ప్రేమా—మాచెల్లి అత్తమామలు వచ్చినారు; వాళ్ళని
చూడగానే మానాన్నగారు తనగౌరవము నిలువబెట్టుకో

వలెనని మునుపటికన్న బిర్రబిగిసినాగు-కావేరమ్మగారు తనది తప్పని ఒప్పుకొని క్షమాపణ వేడి ఇకముందు మాచెల్లిని పల్లెతుమాట అన ననిన్నీ ఒంటిమీద దెబ్బ వెయ్యసనీ వేడుకొన్నది-

సుంద—ఆమాటలు మీవాళ్ళు నమ్మినారా?

ప్రేమా—సంశయ మేమీ? అంగుకే ఆమె వేసిం దా వేషము. అంతలో మాచెల్లి సుఖపడుతుందని ఆశించి మా వాళ్ళు ఎల్లుండి పంపడానికి నిశ్చయించినారు-

సుంద—అన్నా! ధూనుకేతువు లాగు వీళ్ళెందుకు వచ్చినారు?

ప్రేమా—మాచెల్లిని తీసుకో పోదామని—వాళ్ళు రావడము మనకి గొప్ప ఆటంక మయింది.

సుంద—ముందుమాట ఏ మాలోచించినావు?

ప్రేమా—ఇందు మానాన్నగారి కోపము నాకు కొంత సహాయము చేసింది-ఆయనమాట వివకుంటే అతని కంట నన్ను పడవద్దన్నారు-ఇకెక్కడికి వెళ్ళిరా అడిగేవారు లేరు నన్ను

సుంద—భద్ర మాట?

ప్రేమా—నిన్నడుగవలెనని వచ్చినాను-

సుంద—ముందామెను కూడా యింటినిండి దాటించే సూత్రము చూడు.

ప్రేమా—అది నిశ్చయమే, కాని ఎక్కడనుంచడము?
ఎన్నా ధృంచడము?

సుంద—మాడొకరు పోదామా? మాయింట మీ యుష్ట
ము వచ్చినన్నా ధృండవచ్చును.

ప్రేమా—ఏమి లాభము? రేపే పోలీసువారు నన్ను
తరుముకొని వస్తారు-పై పెచ్చు నీకుకూడా మాట గావచ్చును-
సుంద—ఏమి వచ్చినా రానీ, నేను దానిని లెక్క
చేయను.

ప్రేమా—నాకుకూడా మంచిది కాదు-మన మిద్దర
మూ కలిసి దానిని ప్రోత్సహపరిచినా మని వదలి పడు
తుంది-మరి పెళ్ళి కానీయగు.

సుంద—ఆమె మేలుకేకదా మనము పాటుపడేది-

ప్రేమా—ఎన్నా ల్లీలా గజ్జాతవాసము?

సుంద—పెళ్ళిచేసినదాకా ఇలా గుండక తప్పదు.

ప్రేమా—దానికేమి! ఎన్నా ధృ పట్టుతుందో?

సుంద—ఇక్కడనుంచి వెళ్ళిన దగ్గరనుండి వరాన్వేష
ణము మొదలుపెట్టుగాము.

ప్రేమా—అదేమి సామాన్యపు పని అనుకున్నావా?
తగినవాడు లభించడము చాలాకష్టము-ఒక టుంటే ఇంకొ
టుండదు-కన్యలకే వరులు కర వై నారు.

సుంద—ఆర్యసామాజికుల నడుగుదామా?

ప్రేమా—సరిసరి, మనపని సాగినట్లే - వాళ్ల నాశ్ర

యించుకొని చాలామంది బూటకపు సంఘసంస్కర్తలుంటారు; వారికి చదు వుండదు, అస్తి ఉండదు, కేవలము ఉత్సాహమే. ఆసామాజికులు వారి నిజస్థితి దాచిపెట్టి మసి పూసి మారేడుకాయ చేసి ఎవడినో ఒకడిని కొండమీద కూర్చోపెట్టి అంతవాడు మరి లభించడని చాటుతారు. తీరా చూస్తే వాడి జన్మ మంతా నిప్పచ్చరమే.

సుంద—అలాగైతే మనమే వెతకుదాము.

ప్రేమా—వెరివాడా, అందుకు వ్యవధి యేది? మనము కంటపడగానే పోలీసువారి సహాయముచేత భద్రను మన నుండి ఎడబాపుతారు. అంతలో దానికి తగిన కట్టుదిట్టము లేర్పరిచి మనకు మరి చిక్కనివ్వరు. అప్పుడు మనప్రయత్న మంతా వృథా అయితీరుతుంది.

సుంద—ఇప్పు డేమి ఆలోచన?

ప్రేమా—భద్ర మనచేతులనుండి తప్పకుండా ఉండ వలెనంటే దానికి పెళ్ళి ఇప్పుడే చేసివేయవలె.

సుంద—అది నిజమే. వరనిర్ణయము కానిదే?

ప్రేమా—దానికే దారీ తెన్నూ తోచకుండా ఉంది.

సుంద—ఈ యూరిలో ఎవరై నా ఉన్నారా?

ప్రేమా—నే నీవిషయమై కృషి చేయసిదే? ఏమి చెప్పగలను? ఎవ డెట్టివాడో నాకు తెలియదు.

సుంద—అన్నా! గట్టి చిక్కే. వ్యవధి కూడా లేదు. ఏమి సాధనము?

ప్రేమా—నీవు నాకు ఒక్క సాయము చేస్తావా?

సుంద—సంశయ మెందుకు? ఏమి చేయు మన్నావో

చెప్పు.

ప్రేమా—(ఊరక చూచును)

సుంద—ఏ ముంగ కున్నావు!

ప్రేమా—చెప్పినపని నీకు సాధ్య మవునా కాదా అని

అలోచిస్తూన్నాను—

సుంద—యత్నము చేసి ఏడిచి పెట్టుదాము, మన శక్తికి మిరితే ఏమి చేయగలము? నేరము మనది కాదు.

ప్రేమా—మనోదార్థ్యముండవలెను కాని అసాధ్య మన్న దుండనే ఉండదు.

సుంద—అయితే చేసి తీరుతాను—

ప్రేమా—నీతో ఒకమాట చెప్పలేదు—నాపట్టు వీడకుంటే నీన్నింటినుండి గెంటివేయడమే కాక తన ఆస్తిలో చిల్లిగవ్వైనా చెండనీయ నన్నారు మా తండ్రిగారు—

సుంద—అన్నా! ఎంతపట్టు బట్టినాడు! ఇదేనా ఆతని శిశువాత్సల్యము?...గొప్ప నిపత్తు ప్రాప్తించినదే.

ప్రేమా—ఆఁ. ధర్మసాధన మూరకే సిద్ధించదు—స్వార్థత్యాగము చేస్తేనేకాని లోకసంగ్రహార్థము పనిచేయలేము—మాతండ్రిగారికి నా అభిప్రాయము రుచించదని ఎరుగుదును, అట్టియెడ తన చలము సాధించుకోవడమున కాయన నన్ను పలుకవ్వముల పాలు చేస్తారని కూడా ఎరుగుదును;

ఆతని కెంత శక్తియున్నదో అంతా చూపించి తీరినాడు. ఇది నే ననుకొన్నదే.

సుంద—(కొగిలించి) ఓయీ, నీ స్వార్థత్యాగమూ చిత్తస్థిర్యమూ నాకు వింత గొల్పుతూన్నవి. అబ్బో, మాటలెన్నెనా చెప్పవచ్చును కాని ఇంతనష్టము కలిగేపని చేయడము సర్వజనసామాన్యము కాదు. ధీరోదాతులు చేయదగిన కార్యక్రమమును నీవు సాధించదలచినావు. భగవంతుడు నీకు పూర్ణాయు రారోగ్య ధన సంపదలు కూర్చుగాక! మా బోటివాళ్ళకు నీవు మార్గదర్శకుడ వయినావు. నీ న్నాదర్శముగా పెట్టుకొని మా సడవడి మేము దిద్దుకోవలయును. నీబోటి ధర్మవీరుని సహవాసము లభించడము నా సుకృత మే.

ప్రేమా—నన్నంత సిద్ధచేయకు - ఉత్తమాదర్శము సాధించదలచినవాళ్ళు తమ స్వార్థము త్యజించకున్న కృత కృత్యులు కాలేరు. త్యాగ మత్యంత సుఖదాయకమని అనుభవములమున నెరిగినవారి కది రాజమార్గ మవును. ఈ దారిని శృధముగా పట్టినవారికి త్యాగవిస్తృతి ఒకలెక్క కాదు. మాతండ్రిగారి కిష్టములేని పని నేను చేయదలచినప్పుడు వారింటినుండి గెంటుతా రనీ, వెలి వేయిస్తాననిన్నీ నే ననుకొన్న శిక్షలే, అందుకు సిద్ధపడి యుంటిని. అంతకన్న ఆత శింకొక మెట్టెక్కినాడు, నే ను మాత్రము వెనుకంజ వేయనేల? రోటిలో తలపెట్టినవాడు గోకలిపోతూ, గుజంక వచ్చునా? దెబ్బ

తగులు నన్నప్పుడు చిన్న దెబ్బ కావచ్చును, పెద్దదెబ్బ కావచ్చు, జరిగినే కూడదు.

సుంద—ఉపదేశించడానికి నీ ధర్మసూక్ష్మము సులభమే కాని ఆచరించడాని కతికష్టము. అక్షాధికారి కుమారుడవు, అంతసొమ్ము పోగొట్టుకొని శుద్ధశూన్యడవై లోకయాత్ర చేయ నిశ్చయించినావు! ఎంత గుండెదిట్టము! జీవనము దెంత హౌన్యము తెచ్చి పెట్టుకొన్నావు! ఇట్లాచరించేవారు వెయ్యిమంది కొక్క గుంటే మనదేశము ఉన్న తస్థితి కతిశీఘ్రముగా రాగలదు...మాటల సందడిని ప్రకృతమును మరచినాము. భద్ర! విషయమై ఏమి చేయనెంచినావు?

ప్రేమా—నేను చేయదగినంత చేసినాను, ఇంకొక్క పని మిగిలింది; అది నావల్ల కాదు, ఇతరులు చేయదగినది. అదీ స్వార్థ త్యాగముతో కూడుకొన్నదే. నేను నా సర్వస్వము త్యజించగలను కాని ఇంకొకరి నట్లు చేయునునడము న్యాయము కాదు. ఒక వేళచెప్పినా, అది అందరికీ సాధ్యము కాదు.

సుంద—ఆపని నాచేత నవుతుందా?

ప్రేమా—అది నే నెట్లు చెప్పగలను? నీ చిత్తవృత్తి ఏలా గున్నదో, నీ స్థైర్య మెట్టిదో నే నే మెరుగుదును?

సుంద—నీ కా చింత వద్దు, నేను కూడానీవు చూపిన మార్గమునే అనుసరిస్తాను, రవ్వంతైనా జంకను చెప్పు.

ప్రేమా— నీమాట నమ్మవచ్చునా? తీరా పనిచేయ వలసివచ్చినప్పుడు జంకిపోవు కదా?

సుంద— నీ కా సందేహము వద్దు-

ప్రేమా— అలాగైతే మా భద్రను నీవు పెళ్లాడ వలెన.

సుంద— (తెల్ల మొగము వేయును)

ప్రేమా— ఏ మూరి కున్నావు? అది చేయలేవా?

సుంద— చేయలే కేమి... కాని...

ప్రేమా— ఎందు కే జంకు? నిన్ను వెలివేస్తారనా?

సుంద— కాదు, కాదు.

ప్రేమా— మీతండ్రిగారి రిలటినుండి గెంటుతారా?

సుంద— అదీ కాదు.

ప్రేమా— తెలిసింది- నీ వన్నట్లు ఉత్తమధర్మాచరణము ఒకరికి బోధించడానికే కాని స్వవిషయమున కక్కర రాదు— ఇది ప్రకృష్టసాధన కావున సామాన్యచిత్తవృత్తులకు సాధ్యము కాదు- నీ వాచావాత్సల్యము వాక్పూరత్వమునూ చూచి దానికహారీతి గా చరింతువని నమ్మినే నీ కార్యప్రవాహమున దిగినాడు. చక్క-గానాలోచించి సమాధాన మియ్యవలెన ; వ్యవధిలేదని ఎరుగుదువు, మించి వచ్చింది; ఇప్పుడు మిడకరొచిన ప్రయోజనము లేదు.

సుంద— నాకు కొన్ని సందేహములున్నవి, అనుగు దునా ?

ప్రేమా—అందు కేమి యాటంకము ?

సుంద—నా కీవిషయము కలనైనా తట్టలేదు-భద్రకి సుఖము చేకూర్చువలెనని ఎంచినానే కాని అందు కాధార భూతుడను నేను కావలె ననుకొనలేదు.

ప్రేమా—అదీ నే నెరుగుదును- నేను కూడా దానిని నీమొడకు చుట్టవలెనని నేటిదాకా అనుకోలేదు-ఎల్లండి అత్త వారింటి కది వెళ్ళకతీరదని తేలిన తరువాత దానిని తప్పించే మార్గమిది యొకటే అని నిశ్చయించినాను-ఇంకెవరికైనా ఆమె నివ్వవచ్చును, కాని అది సావకాశమున జరుగవలసిన పని; ఇప్పుడందుకు వ్యవధిలేదు- “పెళ్లి యిప్పుడు కాకుంటే ఎప్పుడూ కానేరదు” అని నిశ్చయించి నీ కిత్తామని నిర్ణయించు కొన్నాను-నీకు మాయెడ ప్రేమ యుండి, అనుక్షణమూ మృత్యువు నోట పడుటకు సిద్ధముగానున్న అనాధవితంతువు ప్రాణములు నిల్పడమే కాక, దానికి సుఖము చేకూర్చువలె నని నీకు నిశ్చితాభిప్రాయముంటే, ఈపని చేసి తీరవలెను- లేకుంటే దాని జన్మము దుఃఖదాయకముగానే నిలిచిపోతుంది; ఏదో ఆలోచించి వేగము చెప్పు.

సుంద—ఏమి చెప్పడానికి నోరాడదు అప్రతిహత ములైన రెండు విపరీత జలప్రవాహములమధ్య చిక్కుకొన్న నావగతి నున్నది నాచిత్తము. ఎటుపోవుటకూ వీలులేదు-నిశ్చలముగా నుండరాదు.

ప్రేమా—మిత్రమా, సగసారము సూటిగా సాగవలె

నంటే ఉన్న తాదర్శముల నవలంబించక గతానుగతికులవతేనే జీవయాత్ర నడుపుకోవలెను. అం దేవీ సంకటావస్థలుండవు. ఉత్కృష్టధర్మాచరణ మెప్పుడూ ప్రమాదభరితమే- ఏటవాలిగానున్న కొండ ఎక్కవలనంటే ఎంతకష్టమో ఆలోచించు...ని న్న బమిన విక్కు కొంచెము తెల్పితివా నాకు లోచిన సలహా ఇస్తాను. మాకొరకు నీ విడుమలు పడవద్దు.

సుంద—మిత్రమా, మావాళ్ల విషయమైతే నే నంతగా సంకోచించను. నా వృత్తాంతము విను-నేను ధనికు డను కొను; కాని జరుగుపాలుకి లోపములేదు-మాయూరనే ఒక ధనికు డున్నాడు-అతని కొక్కరైయే కూతురు. అంద కత్తె కాదు గాని అంగలోపము లేమీ లేవు-దాని సతిగారా బముగా తలిదండ్రులు పెంచుకుంటూ పంచప్రాణములూ దానిమీద పెట్టుకొనియుండి తమతో సమానులయినవారి పిల్లడికి పెళ్లిచేస్తే పిల్లదగ్గర తాముండడమునకు వీలులేదని నా కివ్వదలచి నూకుటుంబమును తమకుటుంబ సమానగౌరవ ముతో చూస్తూ నాకు చదువు చెప్పించుతూన్నాడు నాలుగేళ్లనుండి. నిరుడే వివాహము చేతామనుకొని నా ఆటంకము చేతనే అప్పటి కాపి వచ్చేనెలలో ముహూర్తము నిర్ణయించు మని మమ్ము బలవంతపెట్టుతూన్నాడు. ఆపిల్లను వివాహమా డుతానని పెళ్ళియీ డాడపిల్లలుగల మా బంధువులూ వారి బంధువులూ క్షుర్యాయత్తులె మ మ్మనేక నిందలపాలు చేసినా దానిని మేము సరకుచేయలేదు- వివాహ మయితేనే

కాని బంధుభాధ చాలా ఎక్కువగానున్న దనిమానాన్న గాగూ
కాబోయే మామగారున్నూ పదేసదే నాకు వ్రాసినారు. నేను
వచ్చినతరువాత మువ్వూ ర్నిర్ణయము చేయవచ్చునని నేను
జాబు ఇచ్చినాను. వారంతా నారాకను నిరీక్షిస్తూంటారు.
పట్టణము వదిలేటప్పుడు పదిగోజులలో వస్తూన్నానని వ్రాసి
నాను, నేను వత్తునో రేపు వత్తునో అని వారు వేచియుంటారు.
ఇంతలో ఈ ప్రళయమాసన్న మయింది. ఇప్పుడు నా చిత్తవృత్తి
ఎట్లుండునో నీ వ్రాహించు. ఈ ద్వైధీభావము నామనస్సును
పీడించడముచేత నా కేది చెయ్యడానికి పాటుపోలేదు... ఏమి
సలహా యిస్తావో చెప్పు.

ప్రేమా—సమష్టిదృష్టిని చూస్తే ఈసమస్య ఉభయ
సంభవము ఉత్కటమైనదిగా కనబడుతుంది కాని వ్యష్టిరూ
పమున సారాంశవిభజన చేస్తే చిక్కులన్నీ సులభముగా విడి
పోవును. ఈయిద్దరు వధువులలోనూ కొంత తేడా ఉన్నది.
మీయూరిపిల్లను నీవు కాకుంటే మరియొకడు పెళ్ళియాడ
వచ్చును, మాచెల్లెలికి తగినవాడు దొరకడు, ఇప్పుడు తప్పితే
వివాహమే కాదు; వధూసౌందర్యముమాట తలచనే వద్దు.
రెండవది, మాచెల్లెలిని పెళ్ళాడితే నీకు ధనము రాదు, ఆ పి
ల్లను పెళ్ళాడితే వారిభాగ్యానికి నీవే ఉత్తరాధికారివి.

సుంద—ధనము నా కక్కరలేదు, మీచెల్లిలిని వివా
హమాడడమువల్ల అగాధమైన దుఃఖాబ్ధిని మునిగియున్న ఒక
జీవికి సౌఖ్యము చేకూర్చిన వాడను కానా? కసాయివాని

కమ్మబడే పశువుని కొని దానిని సుఖముగా పెంచడములో భూతదయ లేదా? ఉత్తమాదర్శము కాదా?

ప్రేమా—సగే... ఆ ధనవంతుని సొమ్ము తిని వాని విశ్వాసమునకు ప్రతిగా ద్రోహము చేయవచ్చునా? అని ఒక సారాంశము-నా లేళ్లనుండి కాచుకొనియున్నాను, లోకముంటూ దృఢమైనది నీ వాపిల్లను పెళ్లియాడుతావని; అందరూ ముక్కుకున్నారు దానిని చెడగొట్టవచ్చునా? ఇది కృతఘ్నత.

సుంద—ఇందులో నొక యింది- తన కూతురిపై అనురాగముచేసే దానిని విడువలేక ఇల్లరికమల్లుడిని చూస్తూ నేను కనబడగానే తెలివి తేటలతో చదువుకొంటూన్నాను, ఎర్రగా బుర్రగా నున్నాను, ధనాశ కల్గిస్తే మాత్రం డిగ్రీ గారినీ నన్నూ ఒప్పించవచ్చునని ఎంచి స్వార్థమును కోరి చేసిన పనిగాని, కేవల న్యాయబుద్ధికో చేసిన పని కాదు; అసలూ కూతురు చక్కనిది కాదనీ నే నొక వేళ ఒప్పుకొంటానో లేదో అనీ నాకు కావలసినంత సొమ్మిచ్చి చదువు చెప్పించు తూన్నాడు-ఆసా మ్మతని కిచ్చి వేస్తే అప్పు తీరిపోతుంది. ధన మార్జించుకోలేనివాని నెవనినైనా ఎంచి వానికి కూతురునిచ్చి పెళ్ళిచేసి హాయిగా అతని యింట్లో నుంచుకోవచ్చును, నేనే అన్న నియమ మక్కరలేదు-నీ చెల్లెలు విషయములో మరొకని వెతకడానికే వ్యవధిలేదు.

ప్రేమా—ఓయీ! ఇది నావిషయము కావున నేను సలహా నివ్వలేను. నీవే నిశ్చయించుకోవలెను..... ఈపని

చేస్తే ప్రమాదిము లెక్కువ, ఆదర్శమొకటి మంచిది, ధర్మాచరణ ము త్తమమార్గము అన్న అనుకూలవిషయములు రెండే, నష్టము లెన్నెనా ఉన్నవి-నీ వేదారి తొక్కుతావో నిశ్చయించుకో. ఇప్పుడు పోదాము, రేపు ప్రొద్దుట నిర్ధారణ అయి తీరవలెను, లేకుంటే కార్యమంతా విషమిస్తుంది.....

(సుంద|| వెళ్లును)

భద్రతో చెప్పవలసిన మాటలు చెప్పి దాని చిత్తవృత్తి ఎట్లుందో తెలుసుకోవలెను. భద్రా! భద్రా!

(ఆమె వచ్చును) సర్వము సిద్ధమా?

భద్ర—సిద్ధమున కేముంది? నగలు నాన్నగారి పెట్టెలో నున్నవి, బట్టలు అమ్మదగ్గర నున్నవి, కట్టుగుడ్డ మారుగుడ్డతో పోవలెను-తాళముచెవి అడుగుతే అనుమాన పడతారు-

ప్రేమా—గుడ్డల కేసు లోపమే! కావలసినన్ని కొన వచ్చును, నగలు క్రమేపి చేయించుకో వచ్చును....ఇప్పు డో కొత్తచిక్కు వచ్చింది మీ వృద్ధజంబుకాలు రావడముచేత.

భద్ర—ఏమి టది?

ప్రేమా—గట్టి చిక్కే. దారీ తెన్నూ తోచకుండా ఉంది. నేను చేయవలసినదంతా చేసినాను; ఇప్పు డితరుల చేతులలో కార్యసిద్ధి పడింది. వాళ్ళలోచించడానికి తగినంత వ్యవధిలేదు-ఒక్క రోజులో అంతా కావలెను- అంతటా ప్రతికూల పరిస్థితులు, ఆలోచన చెప్పేవారు లేరు;

నాకా లోకానుభవము లేదు-ఒక్కోప్పు జరిగినా దాని ఫలము అత్యంతదుఃఖావహ మగును. పనిచేసేది నేను, దాని ఫల మనుభవించేవారు పరులు. ఏసూత్రము ప్రమాదము వచ్చినా యావజ్జీవనింద న్నాపైని బడుతుంది.

భద్ర—నా గురించి నీకు చింతవద్దు. నీ వేమి చేయు మన్నా చేయడానికి సిద్ధముగా నున్నాను. ఆగాక్షసి బాధ తొలగించి నాకు మహోపకారము చేసినావు. ఒకవేళ నా విషయములో నీవుచేసిన పని ప్రతికూలిస్తే నా దౌర్భాగ్య మనుకుంటాను గాని నిన్ను నిందించను. ఇతరుల మాట నేను చెప్పలేను.

ప్రేమా—నిన్నిక్క డుంచి తగిన వరుని పరిశీలించి పెళ్ళి చేతామని అనుకొన్నాను, కొంప ములిగినట్లు వాళ్ళిప్పుడే వచ్చినారు. నాన్న గారు మొదటకొంత మెత్తపడ్డారు కాని వాళ్ళని చూడగానే తిరిగి ఎప్పటితో వలో పడ్డారు. నా పట్టు నేను విడువలేదు, నోటికి వచ్చినట్లు తిట్టినారు, లెక్క చేయలేదు; ఇంట్లోనుండి గెంటుతా మన్నారు, సరే అన్నాను; ఒకదమ్మిడీ అయినా నాకు చెందనీయ నన్నారు, మహాభాగ్య మన్నాను. ఇంక చేయగలిగినది లేక ఊర కున్నారు-ఇంతలో ఎల్లుండి ప్రయాణ మన్నారు. పని విషమించింది-ఇప్పుడు నీవు మీ అత్తవారింటికి వెళ్ళకుండా ఉండవలెనంటే పెళ్ళాడి తీరవలెను; తగిన వరుడు దొరికవలె నంటే వ్యవధి కావలెను, అది లేదు. తంటాలుపడి ఎవరినైనా ఒప్పించుదా మంటే

అతనిని పెళ్ళియాడడము నీ కిష్టమవునో కాదో? ఆతురమున వెతకవలసినప్పుడు అన్ని లక్షణాలు చేకూరవు—ధన ముండక పోవచ్చును, విద్య ఉండవచ్చును; అదుంటే ఇ దుండదు; రెండూ కుదరితే యాప ముండదు— కావలసినంత వ్యవధి ఉన్నా ఈమూడు లక్షణములూ సమకూరవు, ఇంక వ్యవధి లేనప్పుడు వేరే చెప్పవలెనా? ఏది లేకపోయినా లోకే

ఇవన్నీ కుదరినా అతని నైజ మెరుగజాలము—అన్ని విధములా నీకు సచ్చనివాసని కట్టుకొని ఏమి సుఖ మనుభవించగలవు? కోళ్ళను కొనేవాడు పొయి గొడ్లను కొనేవాడు జతపడునేమో? ఇన్ని చిక్కులున్నవి. పిన్న వయస్కులము వేగిరించి కార్యసాధనము కాపించవలెను—ఏమి విషమించునో తెలియదు. భావి అంతా అంధకారబంధురముగా కనబడు తూన్నది.

భద్ర—పోనీ, ఆసన్యాసి నడుగకూడదా?

ప్రేమా—ఈ విషయము లాశని నడుగవలసినవి కావు. మనమే నిర్ధారణ చేసుకొని అతనివద్ద చేరితే అతడు పెళ్ళి చేయిస్తాడు, అతని నాయ మంతి మాత్రమే. కార్యభార మంతా మనముద్దరి నెత్తిమీద నున్నది—ఏదో రీతినీ మనమే తెగ తెంపు చేసుకోవలెను.

భద్ర—బుద్ధిమంతుడవు నీకే పాలుపోనప్పుడు బుద్ధి హీనురాలను నే నేమి చెప్పగలను? ఒకటిమాత్రము చెప్పు తాను—నీవు చేయునున్న దెల్లా జంకకుండా చేస్తాను—అందువల్ల

నాకు నష్టము గలిగితే నిన్ను నిందించను-నా తలవ్రాత అను
 ణాని అనుభవిస్తాను-ఇక వరునిమాట-నీ వెనరిని కూర్చుతే
 అతడే నాకు మన్మథుడు, అతడే కుబేరుడు, అతడే విద్యావం
 తుడు-నా అదృష్టము కొద్దీ నాకు వరుడు లభించును-పుణ్యా
 నికి పుట్టడిస్తే పిచ్చకుంచమని పీకులాడవచ్చునా? వితంతువు
 నే ధనవంతుడు, విద్యావంతుడు, రూపసి పెళ్ళియాడును?
 జాతిలోనుండి వెలి కెవ్వరు సమ్మతించును? ధనవంతు లైతే
 ఏకన్యనో కట్టుకొంటారు. నేను ధనవంతు గాలను కాను కదా?
 నీకే నాన్నగారు కా సివ్వనప్పుడు నా కే మిస్తారు? విద్యా
 వత్తినై పెద్దపరీక్షల నివ్వలేదు-ఇంక రూపమా కొద్దో గొప్ప
 ఉన్నది, ఇ దెంతకాల ముంటుంది? కనుక నాకు నచ్చిన
 వానినే పెళ్ళియాడుతానని పట్టుబట్టడము తెలివిమాలిన
 తనము. వయసు చెల్లినవాడూ బలహీనుడూ కాకుంటే
 చాలు; లేకుంటే కొద్దికాలములోనే తిరిగి వైధవ్యము
 ప్రాప్తిస్తుండేమో అని భయము. అదీ మూర్ఖత్వమే-
 మీబావ ఎంత చిన్నవాడు, అప్పుడే కాలము మూడలేదా?
 అతనిని కన్న తలిదండ్రులు అధికాయువులై నన్ను కాల్చు
 ణాని తినడానికి బ్రతికియుండలేదా? ఇంతకూ ముందేమి
 జరుగబోవునో ఎవ రెగుగుదురు? ఇప్పటిమాటే సరిగా
 చెప్పలేము.

ప్రేమా—భద్రా! నీ బుద్ధికి సంతసించినాను. నీ
 వన్నివిధములూ నాకు తగిన చెల్లెలివే; నీదుఃఖము చూడ

లేకే నే నీ కార్యమునకు పూనుకొన్నాను. నీ వదృష్టవంతు రాలవై తే అన్నీ అనుకూలముగా జరుగుతివి, లేకుంటే ఏదో విషమిస్తుంది. వరుని నిర్ధారణ చేయడమందు కూడా నీవు చెప్పిన రెండువిషయములే కాక తక్కినవి కూడా కలిసినచ్చే టట్లు చూస్తున్నాను. నాప్రయత్నము కొనసాగితే మేలే, లేదా మన దురదృష్టము. నీవీ విషయమున నాతో ఏకీభవించడము నాకు పరమసంతోషదాయక మయింది. ఈరాత్రి పదిగంటలకు నీవు దేవాలయము చేరుకోవలెను, నేను కూడా అప్పటికే బావతో కూడా వస్తాను-పోయి పరుండు.

రెండో రంగము—సన్యాసి ఆశ్రమము.

(సన్యాసి, ప్రేమానందుడు, భద్ర, సుందరము.)

సన్యా—కావలసిన వస్తువు లన్నీ తెచ్చినావా? హావనసామగ్రి, పువ్వులు, ఫలాలు, బట్టలూ మొదలయినవి దొరికినవా?

ప్రేమా—వీలునుబట్టి కొన్ని తెచ్చినాను, వీటితో జరిపివేయ ప్రార్థిస్తున్నాను.

సన్యా—(నీళ్ళుజల్లి స్థలము పవిత్రముచేసి సింధూ రము సున్నము మొదలైనవాటితో ముగ్గులు పెట్టి హోమము చేసి) నాయనలారా, వినండి. మీ రిప్పుడు మొదలుపెట్టినది *కష్టసాధ్యమైన పని, భగవంతుడు మీకు చిత్తస్థైర్యము ప్రసా దించును. మీ రాచరించేది ఉత్తమధర్మము, ఇది భగవద

నుజ్జచేత మీరు సాధిస్తూన్నారు కావున మీకు సంతసము చేకూరును. మీ ఉద్దేశ మతి సుఖదాయకము గనుక మీ ఆత్మబలమూ ఆత్మప్రత్యయమూ హెచ్చి ఎట్టి విఘ్నములైనా మిమ్ము చేరితే మీరు క్షణములో వాటిని తరించగలరు.

ప్రేమా—స్వామీ, ప్రకృతమం దెట్టి అంతరాఘములూ రాకుండా వినాహము కానీయండి.

సన్యా—నాయనా, ఇక్కడ ఆటంకములు కలుగనేరవు. (కొంత హోమముచేసి-హరిః ఓమ్ అని మూడు మారులని, సత్యం జ్ఞానమనంతమమృతం బ్రహ్మ—అని మరికొన్ని క్రియలు జరిపి వధూవరులను చేరతీసి) అమ్మా—ఇతనిని భర్తగా వరింతువా త్రికరణశుద్ధిగా?

భద్ర—(తల వంచి ఊచును)

సన్యా—మాటాడవలెను.

భద్ర—నే నాయనను భర్తగా వరించినాను త్రికరణ శుద్ధిగా.

సన్యా—(సుందరముతో) నాయనా, అట్లే ఈమెను భార్యగా గ్రహింతువా?

సుంద—త్రికరణశుద్ధిగానీమెనుభార్యగాగ్రహింతును.

సన్యా—అమ్మా-ఇతని సుఖదుఃఖములు నీవు పంచుకొందువా? ఇతని మాటచొప్పున నడుచుకొందువా?

భద్ర—వారి కష్టసుఖములు నావిగా భావించుకొని వారిమాట ఎన్నడూ జవదాటను.

సన్యా—ఈమె కష్టసుఖములయందు నీవు పాల్గొని ఆమె చెప్పిన చొప్పున నడచుకొందువా?

సుంద—ఈమె నర్థాంగిగా గ్రహించినాను కావున సుఖదుఃఖములయందు ఈమెకు శోడ్చడి ఈమె కిష్టము వచ్చిన చొప్పున వర్తించెదను.

సన్యా—(ప్రేమా||శో) వీరి వివాహము నీకు సమ్మతమేనా?

(ప్రేమ—నాకది పరమసమ్మతము. (భద్రచేయి సుందరునిచేతిలోపెట్టి) పంచభూతములు, నవగ్రహములు, సకల మానవులూ సర్వేశ్వరుడూ సాక్షులుగా నాసోదరియైన శ్రీమతి సుభద్రాదేవిని శ్రీయత సుందరముగారికి ధర్మపత్నిగా అర్పిస్తూన్నాను. వీరనుగూపవధూవరులు కావున వీరి వివాహము వీరికే కాక మా బంధుకోటికిన్నీ మిత్రసంతతికిన్నీ అత్యంత మోదదాయకమని నా వృథవిశ్వాసము. నేనీ యుద్దేశముతో ఈదాంపత్యము కూర్చినాను కావున ఇది సర్వజనసమాదరణీయ మగుగాక! సుందరా, నేనీదినమున నీ భుజస్కంధమున గొప్ప బరు వెత్తినాను. నాసోదరి సుభద్రను నీవు యావజ్జీవమూ సుఖపెట్టుమని ప్రార్థిస్తూన్నాను. సర్వమంగళదాయకుడగు భగవంతుని తరువాత నీవే ఆమెకు దిక్కు. సోదరీ సుభద్రా, నీ వితని కర్దాంగివి

ధర్మపత్నివినై ఇతనియాన జవదాటక సకలవిధముల ,నీతని సుఖపెట్టి నీవున్నా సుఖపడుము. భగవంతుడు మీకు సకలైశ్వర్యములూ ప్రసాదించుగాక!

సన్యా—అనయోర్దంపత్యోః ఆయురాగోగై శ్వర్య సమృద్ధి రస్తు, సంతతశ్రీ రస్తు, నిత్యకళ్యాణ మస్తు. అవిచ్ఛిన్నపుత్రపౌత్రపారంపర్య మస్తు, మనోవాంఛాఫలసిద్ధి రస్తు.

ప్రేమా—వృద్ధాశీర్వాద మమోఘ మస్తు. తథాస్తు.

సన్యాసి—నాయనా, లేచి అగ్నిచుట్టూ ప్రదక్షిణముచేయుము. (ముడివేయును వారు సప్తప్రదక్షిణములయినపిమ్మట హారము లొకరిమెకలో నొకరు వేసుకొందురు. సన్యాసి మిఠాయి ఫలములూ పంచిపెట్టును.) అయ్యలారా! ఈ వివాహము ముగిసినది, మీరు సంతతసుఖము అనుభవించేటట్లు సర్వసాక్షియు సర్వశక్తుడు నైన పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించుగాక! మీరు మీమిత్రకోటికీ బంధువులకున్నా సంతసము చేకూర్తురు గాక-మీరు ధర్మపథానురతు లవునట్లు మనోధైర్యము భగవత్ప్రసాదమున మీ కలవిడుగాక! మీరు గృహస్థాశ్రమమున ప్రవేశించినారు, అది సుఖదుఃఖపూరితము, వాటి ననుభవించి తీరవలయును. సంసృతీయం దుత్తమపురుషార్థము ధర్మము కావున మీ రధర్మము నుజ్జగించి ధర్మమునే అనుసరించవలయును. త్రికరణ శుద్ధిగా ధర్మాచరణ మొనర్చువారి కేభీతీ ఉండనక్కరలేదు. ఒకరు మెచ్చుతారని కాని ఇంకొకరు నిందిస్తారని కాని

మిషపెట్టి ధర్మపథము తప్పబోకండి. మీ దంపతు లిద్దరూ ఖవేకవంతులు కావున మీ జీవనము పరస్పరసుఖావహ మయితిరును. పాపభీతి, భగవద్భక్తి, సమాజానురక్తిన్నీ కలిగి ప్రవర్తించండి. ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణ మస్తు. ఓం శాంతిశాంతిశాంతిః.

సుంద—మహాత్మా, మీ కరుణచేత నే నొకయింటి వాడ నైనాను. మీను చేసిన ఉపకారమునకు తగిన ప్రతి క్రియను చేయజాలము. ఈ వందనములు గెళొని మమ్ము ఋణవిముక్తుల గావించండి. (అందరూ నమస్కరింతురు)

సన్యా—బిడ్డలారా! మీకు సకలసుఖములూ చేకూరుగాక! నా కింతకన్న వేరేమీ అక్కరలేదు. నాకు సెలవు. (లోనికి పోవును)

సుంద—మిత్ర... బావా, ఇటుపై నేమిచేయు మంటావు?

ప్రేమా—ఏమో? నా కేమీ తెలియదు. మాయిం టికి మేము పోతాము, నీ దారిని నీవు వెళ్ళు. ఏరు దాటినాముగా?

సుంద—అంతే? నన్ను బోడిబావను చేసినావా?—
(వెళ్ళుదురు.)

మూడో రంగము—వీరేశ్వరు నిల్లు.

కావేరి—ప్రేమ.

కావే—ఇ దేమి పిల్లడమ్మా! పెద్ద లున్నారనే జంకైనా లేక ఎంతెంతలేసిమాట లన్నాడు! ఇప్పటి చదువు లిలాటివే. వీళ్ళచదువు సన్నగిల్లా! భయమూ లేదు భక్తి లేదు. ఎటువంటి వాళ్లనీ ఈసడించడమే!

ప్రేమ—వదినా! నోరు నొక్కుకోవలెను. వీడు చిన్నప్పుడెంత మెత్తనివాడు, ఎంత తెల్లివైనవాడుగా నుండె ననుకొన్నావు? ఎంతో సంతోషించినాము. ఇప్పు డాబుద్ధి ఎక్కడికి పోయిందో ఎరుగను. పట్టణము వెళ్ళినదగ్గరనుండి నానాటికి మాట వినకుండా ఉన్నాడు. ఎవ రేమి చెప్పినా వినడు, ఎవరి లక్ష్యమూ లేదు, తనకు తోచినట్టే చేస్తాడు. మీ యింటినుండి మా భద్రను తెచ్చినప్పటినుంచీ దాని కేవో పుస్తకాలు చదివి చెప్పుతూన్నాడు. ఆడదానికి చదు వెందుకురా? ఉద్యోగము చేస్తుందా, ఉ శ్చేలుతుందా? ఇంట్లో పని చక్కబెట్టుకొంటే చాలు అని నే నెంత చెప్పినా విన్నాడు కాదు. ఊరివారందరూ మమ్ము చూచి నవ్వు తున్నారన్నా మానినాడు కాడు.

కావే—అందుకే భద్రని మావెంట పంపిస్తే మీ కేచిక్కూ ఉండదు. మా యింటా నుంటే నంట కుట్టూ, దారముతీయడమూ నేర్చుకొంటుంది. ఆడదాని కంటేగా

కావలసినది? కానికాలము వచ్చింది, పిల్లలు పెద్దలమాట వినకుండా ఉన్నారు; మన చిన్నతనాన యిట్టి వెక్కడనైనా ఉండేనా? ఇదేమి విపరీతమమ్మా!

ప్రేమ—వీడిబెంగ నన్ను గట్టిగా పట్టుకొన్నది. ముసలికాలానికి మా కిముప్పు వచ్చింది. మావాడి చర్య చూసేసరికి మావారి ప్రాణము విసిగింది. కొట్టవలెనని రెండు మూడుసార్లు సిద్ధపడి, పెద్దవాడైనాడు తొందరపడకూడ దని మానివేసినారు.

కావే—ఇంకొకటి—వాడు తిరుగబడితే మన పెత్తనము సాగుతుందా? వీళ్ళకి మనము జడియవలసినదే. మీతో వాడు గట్టిగా మాట్లాడినప్పుడు నాశరీర మంతా గజగజ వణికింది. వాడు తలుచుకుంటే మన నందరినీ తన్నగలదు.— ఈనాడే భద్రను పంపించివేస్తే ఈజగడము మరి పెరుగదు. ఇంటిలో పోరు కూడదు. మనస్సుకి శాంతి ఉండదు, క్రమేపి మనోవ్యాధి కూడా రావచ్చును.

ప్రేమ—మీ రీసమయానికి రావడము మా అగృహము—ఒదినా, నా దొక మనవి—మాపిల్ల వెర్రెబాగులది, దానిని నీవు తిట్ట నక్కరలేదు, కొట్ట నక్కరలేదు, వట్టి అర్భకురాలు; కాని తెలివైనది, ఒళ్ళు దాచుకోదు, నా పిల్ల అని చెప్పడము కాదు కాని కొద్దో గొప్పో పనిమంతురాలు. ఏపని చేసినా అతిశుభ్రముగా చేస్తుంది. “కూతురు చెడు గైన మాత తప్పు.” దానివల్ల ఏదైనా లోపముంటే అది

నాతప్పుగా మన్నించి దానిని చక్కగా తిప్పుకొంటే నీ చిత్తమువచ్చినట్లు మనలుతుంది. పెంకె కాదు.

కావే—రామ రామ—నేను దాని నేమీ అననే అనను. దానికి కావలసిన వస్తువు తినుమనీ, బట్టకట్టుమనీ, ఇష్టమున్న పని చేయుమనీ చెప్పుతూంటాను. అంద ర త్తగార్లలాగు దాని నారటపెట్టను.

ప్రేమ—జరిగిపోయిన దాని కేమి? లోగడ మీయింట నున్నప్పు డది పడ్డబాధలు దానినోట వింటే గుండెలు చెక్క లయిపోయినవి.

కావే—అవన్నీ కిట్టనిమాటలు. ఎంత మంచి అత్త గారిని చూసినా కోడలికి గిట్టదు. ఇది సహజమే.

ప్రేమ—దానిమాటలు నే నసలే నమ్మలేదు—మా అబ్బాయి కళ్లారా చూచినానని చెప్పినాడ, అందుకోసమే అక్కడికి పంపనని పట్టుపట్టినాడు.

కావే—కుర్రవాళ్ల మాటలా మీకు గురి? దాని నేమైనా అంటే నా నాలుక చీలిక లయిపోదా? పల్లెత్తుమా టన నమ్మా.

ప్రేమ—ఒదినా, నీ చెయ్యి పైది, నీవేమన్నా సాగు తుంది... ఇదిగో కొంగుపట్టుకొని బతిమాలుతున్నాను— మాపిల్లని పువ్వుల్లోపెట్టి పెంచుకొన్నాము, ఎన్నడూ కోప పడి ఎరుగము; ఆడపిల్ల ఉసు రంట గాదంటారు, మీరు దాని నేమన్నా అది మామీద ఏడుస్తుంది; కనుక నీ కూతు

రులాగే దానిని చూచుకోమని వేడుకొంటూన్నాను. ఆడబిడ్డ కన్నదాన వంతా తెలుస్తుంది నీకు.

(వీరేశ్వరుడూ ముకుందుడూ వత్తుకు)

వీరే—గుర్రపుబండి మాటలాడినాము, దొరకడము చాలాకష్టమయింది-అన్నీ ప్రొద్దుటే వెళ్లిపోయినవి. ఇది తిరుగుబండి గనుక కట్టుతా నన్నాడు- రేపుప్రొద్దుట ప్రయాణము కమ్మన్నాను కాని వారియిష్టము. అప్పుడైతే చాలా బళ్లు సాయముంటవి, అద్దెకూడా తగ్గుతుంది. దొంగదొట్రా ఉండరు.

ముకు—ఇప్పుడు ప్రొద్దు వాలినది, చల్లగా నుంటుంది; ప్రొద్దుటేతే ఎండంతా మాపా లవుతుంది-ఆలస్యము చేయక బయలుదేరితే దీపాలు పెట్టేసరి కూరుకి చేరుకోగలము- ఇంటి ముఖమైనదిగనుక గుర్రము వేగమేపోతుంది-దొంగల భయము లేనేలేదు.

ప్రేమ—(కన్నీటితో) ఆడపిల్ల నెన్నా భృంచుకోగలము? అ దన్యుల సొత్తు. ఏదో కన్నామన్న మాటే కాని దాని బ్రతుకంతా మీచేతులలో నున్నది. అల్లరిపిల్ల కాదు, చెప్పినట్టూ నడుచుకొంటుంది కాని మారుమా టాడలేదు... మీరే దానికి తల్లి-మీరే దానికి తండ్రి-మా ఊసేమీ లేదు, అయినా కన్నకడుపు గనుక కష్టపడుతూంటే చూడలేము- వినలేము.

ముకు—మీగు చెప్పవలెనా? మే మెరుగనూ? మీ కేబెంగా వద్దు. నాకడుపున పుట్టిన బిడ్డకన్న ఎక్కువగా చూస్తాను. ఇది మంచిపిల్లని నే నెరుగనా?

వీరే—వాళ్లకి మాత్రము పేగు కాదే? వాళ్లపిల్లన్న మాటే.

కావే—నేనుచాలా అపకీర్తి పడ్డాను. దాని నేలాగు చూచినానో భగవంతు డెరుగును. నావల్ల దోష ముంటే ఆతడు నన్నే శిక్షిస్తాడు. అయిన దేమో అయింది. ఇటు పైని అది నన్ను కొట్టినా తిట్టినా సరే పల్లెత్తు మాటనను.

వీరే—హరిహరీ! ఏంతమా టన్నావు! తప్పుచేస్తే నీవు కోపపడడము న్యాయమే. పెద్దలు దిద్దకుంటే ఇంకెవరు బుద్ధిచెప్పేవాళ్ళు? మేము మాత్ర మూగుకో మనగలమా?

ముకు—ఆమె యిక్కడి కెప్పుడు వస్తానంటే అప్పుడు తీసుకొని వస్తాను. ఆమె కేదికావలెనంటే అది తెచ్చియిస్తాను. (ప్రేమానందుడు వచ్చును)

ముకు—అబ్బాయి! మేము వెళ్ళివస్తాము. నీ కొక్కమాట చెప్పుతాను, జ్ఞాపక ముంచుకో—తలిదండ్రుల కెదు రాడకు-భావగానూ, అమ్మాయిని పిలువండి, బయలు దేరు తాము.

ప్రేమా—అమ్మా! అంతా సిద్ధము చేసినారు కదా, సుభద్ర ఉద్దేశ మేమో అడిగినారా?

వీరే—అ దే మంటుంది? వెళ్ళ ననదే? వెళ్ళక
తప్పుతుందా దానికి?

ప్రేమా—అలాగే కానీ, అడిగి చూడండి దాని
ఉద్దేశము.

వీరే—బాగుబాగు-ఎద్దు నడిగి గంతలు కట్టుతాగా?
తెలివిమాలిన మాట లాడక నోరు మూసుకో-ఇది వర
కెన్నడూ లేని మర్యాద తెచ్చిపెట్టుతూన్నావు. నీ వెవడవు
మాకు సలహా యివ్వడానికి? దాని నడుగమనడానికీ? మీ
బిప్పుడలతో పనిలేదు.

ముకు—దానికి చెప్పడాని కేముంది? అది చాలా
బుద్ధిమంతురాలు. తల్లిదండ్రులమాట కెదు రాడదు.

కావే—మాయా మర్మమూ ఎరుగని అమాయికు
రాలు. అది మూర్ఖపుపట్టు పట్టదు. ఇదివర కెప్పుడూ వెళ్ళ
ననలేదే?

ప్రేమా—అది వెళ్ళడమున కిష్టపడితే మంచిమాటే-
లేకుంటే దానిని బలాత్కరించుతారా? లోగడసంగతివేరు,
అడిగి చూడండి యిప్పుడు.

వీరే—అ దే మంటుంది? దాని ఊసేముంది?

ప్రేమా—అది వెళ్ళనని నాతో చెప్పింది.

వీరే—ఏ మన్నది! ఏదీ చూతాము. భద్రా, ఇటు
రా. ఓరీ! నిర్భాగ్యుడా, (ఆమె వచ్చును) నీవేమైనా దీనికి
చెప్పిపెట్టినావా?

వీరే—పమే, అబ్బాయితో నీ అత్తవారింటికి వెళ్ళ నన్నా వట నిజమేనా?

ప్రేమ—ఇ దేమిటే? ఇంకా గెక్కడనా ఉందా? మీ అత్తమామ లెంతో మంచివాళ్ళు, నిన్నే మనమని చెప్పుతూన్నారు; నీ కేమీ భయముండదు-వెళ్ళమ్మా! వెళ్ల ననకూడదు, తప్పు.

వీరే—మొద్దురాయిలా గూరకుంటా వేమి? చెప్పు- వెళ్ళడానికి నీ కిష్టము లేగా? నీబుద్ధికూడా పెడదారిపెట్టి నట్టుంది!

భద్ర—(ఊరకుంకును)

వీరే—మాట లాడవేమి? నోరు కట్టివేసినాడే ఈమూర్ఖుడు?

ముకు—బావగారూ, కోపపడకండి—సుభద్రమ్మా, చెప్పు, నీకు మాయింటికి రావలెనని ఉన్నదా లేదా?

ప్రేమ—ఇ దేమే మాటలాడవు! దయ్యము పట్టించా ఏమి?

వీరే—నీవు కూడా మాట వినవా? ఎంత సిగ్గు లేదే? మా కపకీర్తి తేవడానికా మా కడుపున పుట్టినారు?

భద్ర—నా కక్కడికి వెళ్ళవలెనని లేదు-నేను వెళ్లను.

వీరే—ప మన్నావు?

ప్రేమ—వెళ్ళ దట! ఇంకేమి దారి, దేవుడా? దీని

‘కేమి వినాశకాలము వచ్చిన దమ్మా! మతి శుభ్రముగా పోయిన ట్లుంది.

బండివాడు—ఏమండో చాలా ప్రోద్దయింది-ఊరికి వెళ్ళవలెనంటే వేగము బతులు దేరండి-చీకటి పడితే చాలా కష్టము.

ముకు—ఇదిగో బయలు దేరుతూన్నాము. ఆలస్యము లేదు.

వీరే—వెళ్ళవా? ఎందుచేత? లే. లే. నడువు-అయ్యా, పెట్టెలు బండిలో పెట్టించండి. ఎందు కాలస్యము?... (భద్రతో) ఏమే సిగ్గుమాలినదానా, ఎందుకు వెళ్ళనంటూ న్నావు? బావగారూ మీరు ముందు నడువండి, వెనుక దీనిని నేను తీసుకొనివస్తాను. (సుభద్రను లాగబోవ ఆమె కదలకుండును.)

భద్ర—నేను వెళ్ళను-నన్ను బలవంత పెట్టకండి. నాకిష్టము లేదు.

ముకు—ఇదేమి అన్యాయము? అత్తింటికి వెళ్ళననే ణోడ లుంటుందా? ఎంత కాలవై పరీత్యము!

కావే—అయ్యో! అయ్యో! ఏమి పాపమే! ఎక్కడేనా ఉండే ఈలాగు? అపకీర్తి ముచ్చట! (నోరు నొక్కుకొనును)

వీరే—ఊరకుంటూన్న కొద్దీ దీని పెంకెతనము చెలరేగుతూంది-నడుస్తావా? గెంటనా? ఊ, కదలవేమి?

ప్రేమా—జొరావరి చేసి పంపుతారా? ఇదేనా మీ అభిమానము? మీ శిశువాత్సల్య మిట్టిదే కాబోలు?

ప్రేమ—నీయింటికి పో నంటావేమే? ఎప్పుడూ లేదు ఈ మొండితనము.

భద్ర—న న్నేమిచేసినా సరే, కావలిస్తే చంపండి-నే నక్కడికి వెళ్లను.

వీరే—ఓసి నిర్భాగ్యురాలా! అక్కడికి కాకుంటే ఇంకెక్కడికి పోతావే? కాటికా, నరకానికా? ఇంత సిగ్గుమాలినదాన వైనా వేమే? పో-నీమొగము చూడ నింక-ఎందులోనేనా పడి చావు, పీడ వదలుతుంది-నీవు బ్రతికితే ఏమి నిండు?

ప్రేమ—నాన్న గారికి కోపము వచ్చిందే; ఆయనిది వెర్రికోపము-నామాట విను. నీ వపనిందపాల బడకు, మాకు నింద తీసుకొనిరాకు. లే, బండిలో కూర్చో.

ప్రేమా—అమ్మా, ఇందుకే నేను దాని నడుగు మన్నాను. ఎవ్వరూ కూతుళ్లని మీలాగు గెంటివేయరు పొమ్మని...

వీరే—దీని మొగ మిక చూడను-అపకీర్తి అభాజనపు ముండ-దీనిని నాయింట్లో నుండనివ్వను. నలుగురిలోనూ నాపరువు తీసింది-బంధువులముందర నాకు నగు బాటు తెచ్చింది-ఇలాంటిది బ్రతికినకన్న చస్తే మేలు. జీవచ్ఛవము!

ప్రేమా—నాన్న గారూ, దాని కిష్టము లేనప్పుడు ఎందుకు మీరు బలవంతపెట్టుతారు?

వీరే—తల చెడ్డ ముండ తలదండ్రులదగ్గ రెన్నాళ్ళుంటుంది?

ప్రేమా—నేను చెప్పినట్లు చేస్తే అంతా అనుకూలిస్తుంది. మీరు దాని నుంచుకో నక్కరలేదు, అదీ సుఖపడుతుంది. (సుభద్ర పోవును, ఆమెవెంట ముకుందుడు కావేరినీ పోదురు.)

వీరే—ఓతి చండాలుడా! నిన్నెవ్వరూ బొట్టుపెట్టి రమ్మని పిలిచినారు సలహా యిమ్మని? నిర్భాగ్యుడా! నీవే దీని కుపదేశము చేసినావు. వద్దురా అంటే అగౌరవపు ప్రసంగము మానకున్నావు. నీకూ దానికీ భయమూ లేదు, భక్తి లేదు. సిగ్గు లజ్జ వదిలివేసి మొండికెత్తి, బండ బారినారు.

ప్రేమా—మీ రేమన్నా సరే, కాని నేను చెప్పినది మాత్ర మతియోగ్యమైన పని.

వీరే—ఛీ-చండాలుడా, పాజీ, నీవు పుట్టకున్నా బాగుండును రా? ఇటువంటి అపకీర్తి భాజనుడు, అగౌరవ పాత్రుడూ కొడు కయినాడు కదా అని నలుగురిలో తల ఎత్తుకోలేకున్నాను.

ప్రేమా—న న్నేమన్నా సరే, వద్దనను, కాని పాపము, భద్రయెడ నింత క్రూరత్వము మీకు తగదు.

దాని నక్కడికి పంపడము దాని చావుకే-బ్రతుకుకి నీళ్ళు వదలుకోవలెనంటే ఆపని మీరు చెయ్యవచ్చును-ఉంచుకుంటే అపకీర్తి అన్నారా తిరిగి పెళ్ళిచేయండి, దానిబాధ మీ కుండదు; నామాట వినండి, చేతులారా దానిని చంపుకోకండి.

ప్రేమ—పట్టిన మూర్ఖపుపట్టు వదల వేమిచేతునురా? నాప్రాణానికి వచ్చింది. ఇలాగు మ మ్మపనిందపాలు చేస్తున్నారు మే మేమి పాపము చేసుకొన్నాము రా నాయనా! ఇప్పటికే నలుగురూ నోట్లో గడ్డి పెట్టుతూన్నారు, ఇదిచాలక యింకా మా కపకీర్తి తెచ్చిపెట్టుతారా? ఈలాగు మేము బ్రతికియుండడము మీ కిష్టము లేదా?

వీరే—టరీ చండాలుడా, మాలమాదిగలలోకూడా నీవంటి బుద్ధిహీను డుండడు రా! నాఎదుట నిల్వకు, నిన్ను చూస్తే నాకంట్లో కలికము వేసిన ట్లున్నది. నీకు నరకమే గతి. పురుగులు కారి బాధపడుతావు మాకింత సంతాపము గలిగించినందుకు-కొడుకు వైనావుకాని మరొక డైతే రెండు ముక్కలకింద చీల్చివేతును. పో, నాయింట్లో నుండవద్దు. ఇంకెప్పుడైనా గడపలో కాలుపెట్టితే నెత్తి బద్దలుకొట్టుతాను. (ముకుందుడు కావేరి సుభద్ర వత్తును.)

ప్రేమా—సరే-మీమాట కా దనను-నే నిక్కడుండి మీకోపము హెచ్చించను, పోతూన్నాను; సుభద్రనుకూడా పొమ్మన్నారు కావున దానిని నావెంట గొనిపోతాను. ఈ మాట మీతో చెప్పకుండా వెళ్లడాని కిష్టము లేదు, కనుక

చెప్పినాను. చెల్లీ-పద-ఇక మన మిక్క దుండవద్దు. ఈ గడప తొక్కవద్దని కదా నాన్నగారి యాజ్ఞ-అలాగే కానీ.

ప్రేమ—దాని నెక్కడికి తీసుకొని పోతావు?

ప్రేమా—ఇప్పుడు నాదగ్గ రుంటుంది. తరువాత డా నిరాటికి తీసుకొని పోతాను.

వీరే—ఓరి చండాలుడా, దాని కెక్కడ ఇట్లు వర్ప రచినావు?

ప్రేమా—నిన్న దానికి పెళ్ళి అయింది.

అందరు—ఏమిటీ! అయ్యో! అయ్యో!

ప్రేమ—మాకొంప కూల్చినావురా నాయనా, ఇక మే మెలాగు బ్రతకడము? (అంతా కూలబడుదురు)

బండి—ఏమండోయి, బయలు దేరు తారా లేదా?

ముకు—(ముందుకి వచ్చి) నేటికి ప్రయాణ మాగి పోయింది- రేపు చూతాము.

బండి—బాగానే ఉంది. ఇంతసేపూ సిలువబెట్టి యిప్పుడు వద్దంటారా? బేరాలన్నీ మించిపోయినవి. ఈ రాత్రికి భత్యము నేను కట్టుకొని రాలేదు. నా అద్దె చెడగొట్టి నారు. పెద్దమనుష్యులు కదా అని మాట నమ్ముకొన్నందుకు బాగాచేసినారయ్యా-ఉభయత్రా చెడ్డాను.

ముకు—కేకలు వేయకు-ఇదిగో ఈ పావలా తీసుకో.

బండి—ఎందుకు? పావలా యిస్తారా? మీతే ఉంచుకోండి-ఎన్నో బేరాలు వదలుకొన్నాను. అప్పుడే

చెప్పితే ఈపాటి మాఱుడు పోదును. నా కింత నష్టము కలిగించిపావలా యిస్తారా! పావలా! చాలా తెగించినారయ్యా ఏదీ-ఆయనని పిలువం డీలాగు.

ముకు—ఇదిగో ఇంకో పావలా, గోల పెట్టకు.

బండి—బిచ్చగాడి నన్నకొన్నారా ఏమి? రెండు రూపాయల అద్దె చెడగొట్టినారు, మీదు మిక్కిలి ఈరాత్రి పస్తుండుమన్నారా?

ముకు—ఎంతివ్వ మంటావు? న్యాయము నీవే చెప్పు.

బండి—మాటలాడుకొన్న అద్దె రెండురూపాయల వద్దె లివ్వండి-లేదన్నారా బయలుదేరండి.

ముకు—ప్రయాణ మాగిపోయిందని చెప్పలేదూ? ఎందుకు కేకలు వేస్తావు?

బండి—ఏదీ ఆయన్ని రమ్మనండి-మీరు మాట్లాడలేదు నాబండి-ఆయన వస్తే రెండురూపాయలూ యివ్వవలసివస్తుందని నిన్ను పంపినాడా? నీ వెవడ వయ్యా? పల్లెటూరి వాడిలా గున్నావు.

ముకు—ప్రయాణ మయ్యేది నేనే.

బండి—మీతో నా కవసరములేదు, నన్ను మాటలాడినవా డాయన ; పిలువం డీలాగు—మీ కి ఊరి వ్యవహారము తెలియదు.

ముకు—ఊరి-ఈ రూపాయి తీసుకొనిపో.

బండి — బాగుందయ్యా, కొత్తవాడవని ఊరకున్నాను, అతడైతే రెండురూపాయీ లక్కడ పెట్టించి తీరుదును. (పోతూ) నా అదృష్టము బాగుంది ఇతను రావడము. అతనైతే అర్థణా దొరకకపోవును. నోరుంటే సరి ఈ కాలము-న్యాయ మక్కరలేదు-నోరున్నవాడిదే రాజ్యము నొల్లుకొన్నవాడిదే భోజ్యము. (వెళ్ళును)

వీరే — ఓరి కులద్రోహీ! ఎంతపని చేసినావు రా! ఇంతలోనే నీ కేబావ జతపడ్డాడు రా ఈ నిర్భాగ్యురాలిని పెళ్ళాడడానికి? వా డెవడో బాతితక్కువవాడిలా గున్నాడు. నీలాటి పోకిరి వాడే కాబోలు! లేకుంటే ఇంత దురంతము చేయడు. ఆ తలమాసిసవా డెక్కడ కొరికినాడు?

ప్రేమా — భగవంతుడు ప్రసాదించినాడు. అట్టివాడు వేయిమందిలో నొక్కడు కానరాడు; మణివూస. అటువంటి వా డల్లుడైనందువల్ల మన కుంటుంబానికి గొప్ప గౌరవము కల్గింది. నాతో వచ్చిన సుందరుడే సుభద్ర పెనిమిటి.

ప్రేమ — అమ్మా! వీడా మాకొంప తీసినాడు!

వీరే — ఆపాజీ నిందుకా తీసుకొని వచ్చినావు? ఏమి నక్కవినయాలు వేసినాడు! అతివినయం ధూర్తలక్షణ మ్మనుమాట సార్థక మయిందే. ఎంతో మంచివాడనుకొన్నాను. ఇంత దగాభోరా? ఎంత ద్రోహి వీడు! అన్నా! ఈ నాగుబాము నింట్లో చేర్చి పాలుపోసి పెంచి

నావు రా? చండాలుడా, మూర్ఖా! కాటువేసిందిరా కాల
సర్పము!

ప్రేమా—అతనివల్ల తప్పేమీ లేదు, అతనిని
నిందించవద్దు; అంతా నేను చేసినదే. అతని నెంతో వేడు
కోగా భద్ర పడ్డ పాట్లుచూచి జాలిపడి ఆమెదుఃఖము తొల
గించవలెనని ఎంతో స్వార్థత్యాగ మొనర్చి భూతదయార్ద్ర
బుద్ధితో దానిని శోకాబ్ధి తరింపజేసినాడా మహితాత్ముడు;
ధర్మాచరణదీక్షగొన్న ధీరుడు, అతడనింద్యుడు. ఈ పన్ను
గడ నాపని; ఇది ధర్మాపేతము కాదనిన్నీ ఉభయతారక
మనీ అవశ్యాచరణీయమనీ త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మి చేసినాను.
మీరు నిందించవచ్చును, మీ కిది గౌరవహాని యని తలచ
వచ్చును. నామనస్సాక్షి నా కిది ధర్మకార్యమని బోధిం
చినది కావున నేను భగవంతునిమీద భారమువేసి చేసినాను.
మీ కిది నచ్చకపోవడము మాదుష్టదైవదుర్విపాకము. మీ
యెదుట మమ్ము నిలువవద్దన్నారు కావున కనుకలకవాని
ముందర పెద్దదీపములలాగు మేము నిలువము. మాకు సెల
వ్లిస్తే మాదారి చూసుకొంటాము.

వీరే—ఓరి నీచా! నీ వబద్ధ మాడుతూన్నావు. పెళ్ళి
లేదు, గిళ్ళి లేదు. నీ వెవడవు దీనికిపెళ్ళిచేయించడానికి? ఆపెళ్ళి
చెల్లదు.

ప్రేమా—నామాట మీరు నమ్మకుంట్లే ఊరివెలు

పలనున్న కోవెలలోని మహాత్ము నడుగండి. అతడే పురో హితుడై ఈ శుభకార్యము జరిపించినాడు.

వీరే—వాడా? గజదొంగ! పుండాభోర్. ఈ వేష మువేసి లోకుల నందరినీ దగా చేస్తున్నాడు. వాడి నెత్తి పగులగొట్ట! వాడు మీ కూటములో చేరినాడా? ఓరీ తుచ్చుడా! ద్రోహీ! నీ వెక్కడి పుత్రుడవు? నాకు పరమ శత్రుడవై నాకులము ధ్వంసము చేయడానికి యాదవకులమున ముసలములాగు పుట్టివావు. నీవు సుఖపడవు సుమా! మా ఉసురు నీకు తప్పకుండా తగులుతుంది.న న్నెంతవరకూపాడు చేయగలవోఅంతవర కూచెడగొట్టినావు, నీగర్వమణచివేస్తాను చూడు. నే నుండగా నాకూతురుకి పెళ్ళి చేయడానికి నీవెవ డవు?దానిసంరక్షకుడను నేనుగాని నీవు కావు. లేనిపెత్తనము పైనివేసుకొని నా మర్యాద మట్టిలో కల్పుతావా? నీకధికార మొక్కడిదిరా తుంటరీ? ఏదీ నా కూతురి నేలాగు తీసుకొని పోతావో చూస్తాను. రహస్యముగా కుట్ర పన్ని గొప్పింటి పడుచుని తుంటరీ బికారీ అయిన అసామధేయుడికి పెళ్ళి చేస్తావా? ఎంత పెడసర ముందిరా నీకు! పిల్లను దొంగ లాడినారని పోలీసువారికి రిపోర్టు చేస్తాను చూడు.

ప్రేమా—ఆమె నతని కిచ్చి పెళ్ళిచేయడపు హక్కు నాకు లేదు నిజమే. అది స్వబుద్ధిచేతనే అతనిని వరించింది. మైసరు కాదు, యోగ్యాయోగ్యవిచక్షణ గలిగిన యువతి, కావున ద్వాని వరు నదే ఎంచుకొన్నది. ఆ సుందరుని వెంట

బెట్టుకొని కలక్టరు దగ్గరికి తోయి అతనిని నేను పెళ్ళిచేసుకొన
ననుజ్జ యివ్వండని అడుగుతే ఎవ రే మనగలరు? అడ్డుపడ
డాని కెవరి కధికార ముంది? లామరు నడిగే పెళ్ళిచేసినాను.

వీరే—(నెత్తికొట్టుకొని) ఓరి నీ బ్రతుకు మండ! ఎన్ని
పద్ధతులెరిగినావు రా! నీ అవజ్ఞకు శాశ్వతము గాపురుగులగుంట
లోపడి కుళ్ళుతావు సుమా! న న్నింత ఊభ పెట్టుతున్నావు,
బాగుపడవు. నేను బ్రతికి ఉన్నప్పుడే నన్ను చంపినావు. ఇక
నా జన్మము వృథా! నా మర్మము లన్నిటిని వేళిస్తూ
న్నావు! ఒక్కసారి గొంతుక కోయలేకపోయినావా? నా
బాధ తీరియుండునే నీకు!

ప్రేమ—మా కడుపున పుట్టి మ మ్మెంత ఊభ పెట్టు
తూన్నావు! నీ పట్టు విడువురా నాయనా! తలిదండ్రు లిట్లు
తల్లడిల్లుతూంటే నీకు దయావాక్షిణ్యాలు లేవా? ఎంత
రాతిగుండెరా నీది! జౌరా! నిన్ను పెంచి పెద్దచేసినందు
కిదా నీవు మాకు చేసిన ప్రత్యుపకారము?... ఆయ నెంత
కలత పడుతూన్నారో చూడు. ఇకనై నా మా మాట వినవా?

ప్రేమా—మీ మారకే ఊభను తెచ్చిపెట్టికుంటు
న్నాను. నిష్పక్షపాతబుద్ధికో నాలోచించినవారికి నేను చేసిన
పని తప్పుకాదని తోస్తుంది. మీ రపోహముచేత నింత
తల్లడ మొందుతూన్నారు. నేను చేసినది సకలమతసమ్మత
మైన విధి. ద్రోహము చేసినానని లేని తప్పు నామీద
నారోపించి నన్ను నిందించి మీరు కలతపడుతూన్నారు కాని

ఇది కేవల మపోహము. మీనీడ చూచి మీరే భ్రమపడు తూన్నారు!

వీరే—చీ కుక్కా! ఏమని మొరుగుతూన్నావు? నాదా తప్పు? నీ వేమీ చేయలే జేమి? ఎవడో దిక్కులేని వాడిని తెచ్చి చెల్లెలి నిచ్చి రహస్యముగా విధవావివాహము చేసి మీదిమిక్కిలి ఇది న్యాయమనీ ధర్మమనీ పెద్దపెద్దమూల లాడుతూన్నావా! మీకందరికీ ఎంత సిగ్గు లేదురా? పడుచు వాడితో పరిచయము చేసుకొని వీడే నా మగడని లజ్జా బిడి యములు లేక అది మచ్చికచేసుకుంటే వాళ్ళిద్దరినీ తార్చి దానికి వివాహ మనిపేరు పెట్టినావా? దొంగపెళ్ళి వివాహ మవుతుందా?

ప్రేమా—కోపావేశమున మీరన్నమాటలు పాటి చేయరాదు గాని మీ నోరే నాకంటె హెచ్చుగా మిమ్మ గౌరవపర్చు తూన్నది. మేము యథాశాస్త్రీయముగానే వివాహము చేసినాము.

వీరే—భీ! చండాలుడా! పాపండుడా! గురు ద్రోహీ, నీ నోరు మూయిస్తాను చూడు (కర్రతో నొకదెబ్బ కొట్టి రెండోదెబ్బ కొట్టబోగా భద్రాప్రేమా అడ్డుపడి ఆపుతారు)

ప్రేమ—జరిగిన దేమో జరిగింది. ఇక వీరియెదుట నిలువబడకు-నిన్ను కొట్టుతూంటే నేను చూడలేను.

భద్ర—నాన్న గారూ! ఇంకో దెబ్బ వేసినారంటే నేను ప్రాణములు భరించలేను. అయ్యో! అన్నా! నాకొకకు నీ వెన్ని పాట్లు పడుతూన్నావు? నీ నెట్టి పాడువేళ పుట్టినానో నీ కింతకష్టము తెచ్చిపెట్టినాను.

వీరే—వాడిని కొట్టితే నీవు చస్తావా? నిన్ను కొట్టి తేనో?—(కొట్టపోగా ముకుందుడు కావేరిన్నీ అడ్డుపడి కర్ర లాగివేయుదురు) నన్ను విడువండి. వీళ్ళిద్దరినీ చంపి నేను చస్తాను. (భద్రగొంతుక పిసిగి తోసివేయును)

భద్ర—అమ్మా! నన్ను చంపివేయ మను - గృహ కలతలు మానుతవి - తప్పునాది. (పడిపోవును. అందరూ చుట్టూ మూగుదురు.)

ప్రేమా—సుందరం! సుందరం! త్వరగా రా!

ప్రేమ—అమ్మా భద్రా, లే లే-చూడవే మమ్మా!

భద్ర—అమ్మా విషమిచ్చి నన్ను చంపివెయ్యి, నేను బ్రతికుండి ఏమి లాభము? ఎవకు సుఖిస్తారు నావల్ల?

ప్రేమ—అమ్మా, ఆలాటి మాటనకు-ఎక్కడో ఒక దగ్గర ఏదోలాగు బ్రతికుండు నేనున్నన్నాళ్ళు-నీయిష్టము వచ్చినట్లుండు, వద్దనను-మాయింట నుండ నక్కరలేదు.

వీరే—చావనీ, నిర్భాగ్యురాలు! చుప్పనాతిలాగు మన కులమంతా ధ్వంసము చేసింది, మానమంతా మట్టిలో కలిపింది, గౌరవమంతా గంగలో తోసింది, ఇంతమంది చావడముకన్న ఇది చస్తే మేలు. వీడ వదలుతుంది.

ప్రేమా—సరే-తలిదండ్రు లయినందుకు తగినట్టు ణాట్టినారు, తిట్టినారు, హితోపదేశము చేసినారు. ఇవన్నీ నిష్ఫలమని తేలిందికదా. ఇంతలో మీకోపము కొంత తగ్గ వచ్చును...ఇప్పటి కైన దేదో అయింది, ఎవరికీ ఇంకా తెలియలేదు, వివాహము రహస్యముగా నిన్నరాత్రి జరిపినాము. ఇప్పుడు భద్ర సుందరము సంరక్షణలో నున్నది కాని మీ సంరక్షణలో లేదు. ఇంతవరకూ మీమీది గౌరవము చేతనూ మాయండు స్నేహభావముచేతనూ అతడు విని ఊరకున్నాడు, శృతి మించుతూంది; ఇక కోర్టు కెక్కవలసి వస్తుంది...మీ రేసున్నా కార్యములేదు. మాయిద్దరి యోగక్షేమములు కోరినవారై తే శుభమువలూ ర్తిర్ణయము చేసి బాహుటముగా తిరిగి వివాహము జరపండి. లోకు లెవ్వరూ మన నేమీ అనలేరు.

ప్రేమ—లోకుల కేమి లే. వారేమి మనని పోషిస్తున్నారా? వారేసున్నా మాకు లక్ష్యము లేదు. (వీరేశ్వరుని రెండుచేతులూ పట్టుకొని)—నామాట వినండి-మన పిల్లలకన్న పైవాళ్ళు మన కెక్కువ కారు-చచ్చేదే భద్ర బ్రతికింది-ఎన్నడూ చీపురుపుల్లతోనైనా ణాట్టని కన్నకొడుకుని కర్రతో చావమోదినారు, అనరాని మాట లన్నారు. వాళ్ళిద్దరూ వెళ్ళినవెనుక మన కిల్లెందుకు వాక లెందుకు? పెంచి పెద్దచేసిన పిల్లల నెవరైనా పాడుచేస్తారా? ఏదో యుక్తవయస్సు వచ్చింది కనుక వాళ్ళు స్వతంత్రించినారు,

మనమాట చెల్లలేదు. మీరు చెప్పవలసినంతా చెప్పినారు, చెయ్యవలసినంతా చేసినారు, కార్యము లేకపోయింది, వాళ్లు చేసినది చెడ్డపనికాదు; మనమాట వాళ్ళు వినకపోతే పోనీ, వాళ్ళమాటే మనము విందాము. కులములో వెలివేస్తారని మనము జింక నక్కరలేదు. మనయింటికి బంధువులు రారు, పోనీ-వాళ్ళసాయము మన కక్కరలేదు. మన కేమి లోపము? మనకుటుంబము పోరులేకుండా ఉండవచ్చును కదా?

కావే—పిల్లలు మాట వినకపోతే చేయదగినంత శిక్ష చేసినా, కార్యము లేకపోయింది. పెద్దకాలములో పిల్లలను విడిచి యుండడము భావ్యము కాదు. వాళ్ళని చూసుకొనేకదా మనము సుఖించవలసినది. వేరే మన కేముంది?

ముకు—అయ్యా! ఇట్టి గృహచ్ఛిద్రము లెక్కడా ఉన్నవే-కాల మెల్లప్పుడూ ఒక్కలాగే ఉండదు. కొత్త శకము వచ్చింది. పెద్దలు చిన్నలమాట వినవలసివచ్చింది. మాటపట్టింపువల్ల పిల్లలను పాడుచేయకండి. వాళ్ళు బిచ్చమెత్తుకుంటే ఆ హీనత మనది కాదా? మీవాడు బుద్ధిమంతుడే-ఏదో తప్పుచేసినాడు దండించినారు, ఇక దీర్ఘకాలము కూడదు, శాంతించండి. పోనీ వాళ్ళమాటే కానీ.

ప్రేమా } (వీరేశ్వరునికాళ్ళపై బడి) మాతప్పు మన్నించి
 భద్ర } మామాట చెల్లించండి-మేము చేసినది సుభద్ర
 సుంద } మేలుకొరకే గాని మాకొరకు కాదు. లోకుల
 కేమి? వాళ్ళేమన్నా అనగలరు.

ముకు—ఇంతతో మీకోప ముపసంహరించి యీ బాలుర ముద్దు చెల్లించండి. భగవద్విలాస మిట్లున్నందున వాళ్ళ కీబుద్ధి పుట్టింది. వాళ్ళు చెప్పిన ట్లిది కొంతవరకూ శుభముగానే పరిణమించవచ్చును. ప్రస్తుతమున ఇట్టి వివాహములు చాలా జరుగుతున్నవి, ఆ సంపతులు సుఖముగా ఉంటున్నారు, మనము చూడలేదా?

కా వే—అయ్యా-మీ కొమార్తె సుఖపడుతూంటే చూడడము మాకు ప్రాప్తించలేదు. మరొకయ్యను చేపట్టితే సుఖించుతుందేమో? పోనీ-మనము కాదనడ మెందుకు?

వీ రే—నా కేమీ తోచలేదు; అంతా అగమ్య గోచరముగా నుంది. సర్వేశ్వరా, ఏమి నీవిలాసము?

ముకు—అంతా చూస్తూ మీ రట్లు చింతించ తగునా? మనరోజులు గడిచినవి, నవభావోదయ మయింది. సాత్రాకులు పండి రాలినవి, చెట్లు కొత్తగా చిగురిస్తూన్నవి. కాలానుగుణముగా పరిస్థితులు, పరిస్థితుల ననుసరించి నూత్న భావములూ, నవనవాదార్థములూ అవతరిస్తూన్నవి. కాల ప్రవాహ మనిర్వార్యము, కావున దాని కనుగుణముగా మనము నడుచుకొనతగ్గదే కాని ఎదు రేగ వశముకాదు. ఇప్పుడు మీవాడు చెప్పినట్లు శుభమువూర్తమున నిష్కల్మష హృదయముతో మీ కూతురు సుభద్రను ఆమె వరించిన వరున కిచ్చి వివాహము చేయండి. దానివల్ల ఆమెకు సమస్త

సుఖములూ చేకూరును గాక ! లేకుంటే కొడుకూ కూతురూ మీకు దక్కరు. మీ బ్రతుకు నిష్ఫల మవుతుంది.

వీ రే—గత్యంతరము లేదు. దీని కొప్పుకొనకుంటే మాభవిష్యత్తంతా శోకపూరిత మయితీరుతుంది. ఎంతోకాలముండేవాళ్ళము కాము. మా జీవితగోధూళిలన్నమున నిట్టి పరివర్తనము విధివిలసితము కావడముచేతనే వీళ్ళ కీపెడబుద్ధి పుట్టింది. కానీ-చింతించి లాభము లేదు బిడ్డలారా, లెండి. మీరు చెప్పినరీతిసే చేస్తాను. ఆపైని ఏమైనా సరే. భావికాలమున ఏమి జరుగనున్నదో ఎవ రెరుగుదురు? కోపావేశముచేత మిమ్ము సకలదుర్భాష లాడినాను.

ప్రేమ—అవి మీరనలేదు మేము వినలేదు. గతజల సేతుబంధమేల? మామనవి చెల్లించినారు మా కదే పదివేలు.

ముకు—ప్రేమానందా ! నీవు ధర్మవీరుడవు, కర్మవీరుడవు. నీశాంత మనస్యసామాన్యము. నీబుద్ధి అద్వితీయ శోభాయుతము. సాహస మత్యాశ్చర్యకరము.

ప్రేమా—అయ్యో మీరు పెద్దలు-చిన్న వాడను లోకజ్ఞానవిహీనుడ నౌటచేత మిమ్ము సమాధానపర్చలేక తప్పుతోవ తొక్కి పట్టుపట్టి మీకింత ఊోభ కలిగించినందుకు మమ్ము ఊమించకోరుతున్నాను. (నమస్కరించును)

సుంద—అయ్యలారా ! ప్రేమానందుడు ప్రసంగవశమున భద్రదుఃఖదాయకమైన స్థితిని కళ్లకు కట్టినట్లు వర్ణించగా, మనసు కరిగి ఆమెకు సుఖము చేకూర్చ వ్రతినబట్టి

నా మిత్రునికి చేదోడు వాదోడునై యుండి ఈకార్యభార మతనితో పంచుకొన్నాను. ఆమెను చూచినప్పుడు నాచిత్తము ద్రవీభూత మౌటచేత కార్యక్రమము సతిశీఘ్రముగా కావించుమని ప్రోత్సహించినాను. మీకు తెలియకుండా రహస్యముగా వ్యవహరించినందుకు క్షమించండి. అలాగు చెయ్యక తప్పిందికాదు.

వీరే—భావగానూ, మీదంపతులు మాకు సహాయులై ఈశుభకార్యము జరిపించవలెను.

ముకు } అవశ్య ముట్లె చేస్తాము. శుభస్య శీఘ్రమ్. సర్వే
కావే } జనాః సుఖినో భవంతు. ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః

స మా ప్త ము.

